

№2. 2017 წ.

მადრიანი

აფხაზეთის განათლებისა და კულტურის სამინისტრო
სსიპ „აფხაზეთის საგამომცემლო ცენტრი“

იაცხანი - შემეცნებით-ლიტერატურული ჟურნალი ყმაწვილთათვის
აფქიო - ჯონა-ჯრებული ყველაზე ჰატარებისთვის

რედაქტორი - ნანა ჯანბურია

მხატვრული რედაქტორი - ნუნუ ჯანელიძე

პასუხისმგებელი მდივანი - ვახტანგ ზაქარაია

მხატვარი - დალი მუნაძე

„საგამომცემლო ცენტრის“ დირექტორი

ირმა ირემაძე

იაცხანი - დაარსებულია 1996 წელს

აფქიო - დაარსებულია 2010 წელს

გამოცემა განახლდა 2014 წელს

საგამომცემლო ჯგუფი:

სალომე ხაჯანაძე, ნატო ჯორსაბია, ნინო ვახანია, გელა ჩქვანავა, ნუგზარ გვალგობლიძე, ოთარ ჟორდანი, სოსო ჯაბურია, დიმა ჯიანი.

ნოდარ ღუმბაძე ის შემოქმედია, რომელიც უმთავრესად უკრაინის მკითხველს, ყველაფერს ხელის გულზე დადებულ სთავაზობს, უირობებს მასთან მისვლას და გულბრუნვითად აფიქსირებინებს, ის ადვილია, ნუჰო ასე. თუმცა თუ ჩაუღიძვრებ, მიხვდება, ის დიდი შემოქმედებითი ნვის შედეგად იქმნებოდა მისი ყოველი ნაწარმოები, რომელიც დიდი ტრავმით, განცდით, სიყვარულით.

ნოდარ ღუმბაძე

«გული» - ასე ჰქვია ნოდარ ღუმბაძის ნუჰილს, რომელიც ეძღვნება აფხაზ ხალხს, აფხაზეთს, რომელიც ნაცისტურ ნოდარს დიდი ხნის მეგობრობა, სიყვარული აკავშირებდა და სადაც გაატარა ბავშვობის წლები, სადაც უამრავი ნათესავი, ნაცნობ-მეგობარი და გულშემატკივარი ჰყავდა.

მწერალი ჩვეულებრივ უბრალოდ, სილამითა და სიტომით ნუჰს აფხაზეთზე, ქართველ და აფხაზ ხალხს შორის უთიერგანწყობაზე, სიყვარულზე, რომელიც აფხაზეთში სუფევდა და რომელიც ახლა ძალიან გვენატყება.

ნოდარ ღუმბაძე იხსენებს შოთა ნიშნიანის დეჰს «აფხაზეთი უკრაინა», რომ უიდეუ უთხერ ლიად მიუფუჰს აფხაზ ხალხს. მწერლის სიყვებუი ჭეშმარიტად წინასწარმეტყველებია. აჰი გიძნობდა იგი, «ის დიდი ფუჰება და გაფიქსირება სჭიღება თუჰი გულს!»

«გული» დანუჰილია აფხაზეთის ომამდე 10 წლით ადრე.

გ უ ლ ა

ნოდარ ღუმბაძე

ამას წინათ შოთა ნიშნიანის დეჰსი «აფხაზეთი უკრაინა» წავიკითხე. ჩემი ბავშვობა, ყმაწვილკაცობა, კარგადმყოფობა და ავადმყოფობა გამახსენდა. დეჰსმა ჯერ სიხარულით ამავსო, შემდეგ სეედა მომგვარა, სულ ბოლოს – შური. დიას, კეთილი შურით ვწერ ამ წერილს.

– დალოცვილო, ვგრე როგორ უნდა გამოართვა კაცს სათქმელი სიტყვა პირიდან?!

“ჩემი მორღე აფხაზეთში
იზრდებოდა თარბებთან,
ბადეს შლიდა და მშვილდ-ისრით
ტყეში ნადირს არბევდა.
ხვიჩას ზრდიდნენ აფხაზები
ჩაუქად და რაინდად,
ბეჭზე ორბად შეუფრინეს
“ურაიდა-რაიდა”.

ეს ხომ ჩემზეა დაწერილი, ეს ხომ მე ვარ?! ნესტორ ლაკობა, მისი ლამაზი მეუღლე სარია და მათი მერცხალივით ბიჭი, რაუფი გამახსენდა. ჩემზე უფროსი იყო ცოტათი რაუფი. ფეხბურთის თამაშს მასწავლიდა ქუჩაში. ასფალტზე მუხლგადაყვედუფილს იოდს როგორ მასხამდა შეწუხებული სარია, ის მახსოვს. ისიც მახსოვს, როგორ მითათუნებდა ლოყაზე ხელს ნესტორი და როგორ მაწყნარებდა, გაჩუმდი, ვაჟკაცის ტირილი ვინ გაიგონაო. რაუფის დამნაშავე თვალებიც მახსოვს.

ნოდარ ღუმბაძე და კოკა დვინჯილია. სოხუმი*

აფხაზი ბიძაჩემის, ზოსიმეს ხმამაღალი სიცილი და დეიდაჩემის, მაროს, საყვედურიანი ხმა მესმის, ბიჭო, სულ „სარა ბარა ბია ბობოტი“**, როდემდე უნდა იძახო, სხვა რამეც ისწავლე აფხაზეთადო. თავად ქმრის ხათრით ისეთი აფხაზეთი ისწავლა, რომ აფხაზეთად საბავშვო მოთხრობა დაწერა და გამოაქვეყნა.

ცოდვას ვერ ვიტყვი, ბიძაჩემიც კარგი მოქართულე იყო და

* – კოკა – ნოდარ ღუმბაძის სოხუმელი დეიდაშვილი; „ჰელადოსის“ პერსონაჟის, კოკას პროტოტიპი.

** – მე შენ მიყვარხარ.

ეთერ კოლკონია (აფხაზი მსახიობი) და ნოდარ დუმბაძე

აფხაზს ვერ ნახავთ, მეგრული რომ არ იცოდეს.

“ო, აფხაზეთო, ბევრი კარგი მოყმის გამდელი, ამორძალი ხარ მკერდმოჭრილი უსაქართველოდ!

მაგ ტკბილ კალთაში თავს ჩაგიდებ და გავყუჩდები, ლოცვით, მადლობით, აღსარებით მითრთის ტუჩები.”

მეგდარი მიმიტანეს სოსუმის მეორე საავადმყოფოში. თვალს ვახელ: ებრაელი, ბერძენი, სომეხი, რუსი, აფხაზი, ქართველი – ყველა ერთად

მადგას თავზე. არ მეგონა, სიკვდილი თუ ასეთი ინტერნაციონალური იყო.

ბურანში წასული გულიებს ვხედავ, შინკუბებს ვხედავ, პაპასკირებს ვხედავ, თარბებს ვხედავ; ლასურიების, ახუბების, ლომიების, კაპბების, ანჩაბაძეების, გოგუების ხმებს ვარჩევ.

თბილისიდან გადმოცვენილ ექიმებს ვხედავ, ნათესავეებს ვხედავ, სისხლსა და ხორცს ვხედავ ჩემსას. ვიცი, **ამათი ბახალა ვარ და ამათ უნდა მიტირონ**, მაგრამ ამათ რაღა უნდათ, უზარმაზარ ამრასავით რომ მადგანან თავზე და მათობენ?! ცოტა რომ მოვიკეთე, მოწყალეების დები მიამბობდნენ რიგრიგობით:

– რომ მითხრეს, ნოდარ დუმბაძეაო, სულ დამეკარგა ვენა, ვერაფრით ვერ მივაგენი და ნემსი ვერ გაგიკეთეთ!

– რომ მითხრეს, ნოდარ დუმბაძეაო, იმ წუთში ვიპოვე ვენა და გაგიკეთეთ ნემსი, თორემ მაგას რა იპოვიდა, სულ არ გქონდათ წნევა!

...ამ რამდენიმე წლის წინათ გუდაუთაში ერთი კაცი ამიხირდა “ბენზოკალონკასთან”, გინდა თუ არა, ურიგოდ უნდა გამიშვაო.

– რატომ? – ვეკითხები.

– იმიტომ, რომ აქაური ვარ და მე ასე მსურს!

ვატყობ, ნასვამია, აშკარად შარზეა და ჩხუბი უნდა, თან ვხედავ, მხარზე მარტო ჭინკა უზის, ანგელოზი არსად ჩანს. რა თქმა უნდა, არ წავეჩხუბე, ურიგოდ გაუშვი.

...მოსკოვში ვარ, რესტორანში ვსხედვართ მე და ერთი იქაური ჩემი ნაცნობი. ოფიციალტს შამპანური და შოკოლადი მოაქვს.

ნოდარ დუმბაძე, ბელა ახმადუღინა, ივანე თარბა

– ეს მოგართვეს! – მეუბნება.

– ვინ? – ვეკითხები.

– ვინაობა არ უთქვამს, აი, იმ ახალგაზრდამ! გამახედა ოფიციალტმა. რესტორნის კართან ლამაზი, ახოვანი ვაჟკაცი დაულანდე. ვხედავ, მხარზე ამასაც ჩემი ჭინკა და ანგელოზი უზის. მეღიმება.

– ვინ იყო? – მეკითხება თანამოსაუბრე.

– ჩემი აფხაზი მეგობრის ვაჟი! – ვპასუხობ.

– მერე რატომ თვითონ არ მოვიდა? – უკვირს ჩემს მეინახეს.

ახლა ამას როგორ ავუხსნა, რატომ არ მოვიდა აფხაზურ ოჯახში აღზრდილი ვაჟკაცი მამამისის ტოლ კაცთან, რატომ არ მომიჯდა გვერდით, რატომ არ გადადო ფეხი ფეხზე, რატომ გამომიცხადა ასე შორიდან სიყვარული და უხმოდ რატომ წავიდა?!

– ალბათ, ექარებოდა! – ვეუბნები როყიოდ.

...კიდევ ორი ოჩამჩირელი მოსწავლე გოგონა მაგონდება: ერთი – აფხაზი, მეორე – ქართველი. სანატორიუმში მინახულეს ავადმყოფი, თავიანთი ბაღის ფორთოხალი და ლიმონი მომიტანეს თანაკლასელების სახელით. ვიდრე ჩემთან იდგნენ, ძალიან ყოჩაღად ისხდნენ, მაგრამ თვალები ცრემლებით ჰქონდათ სავსე. რომ წავიდნენ, აივნიდან გადავხედე. ამათ მხრებზე მხოლოდ ანგელოზები ესხდნენ და თავჩაქინდრულნი მიდიოდნენ, ჩემი ნახვით დაზაფრულებს, ალბათ, იმედი გადაუწყდათ, ამას რა გადაარჩენსო?!

ნოდარ დუმბაძე კოდორის სანაპიროსთან

– გადავრჩი, ჩემო ძვირფასო გოგონებო, და თუ დამიჯერებთ, ის თქვენი მოტანილი ლიმონი და ფორთოხალი იმ ყველა ამერიკულ და გერმანულ წამალზე უფრო მომიხდა. მადლობელი ვარ, თქვენ შემოგველოთ ჩემი სიცოცხლე!

...სულ ახლახან ერთ ჩემს ისტორიკოს მეგობარს ვთხოვე, ჩვენი ისტორიული წარსულიდან აფხაზთა და ქართველთა ძმობის რაიმე ლამაზი ამბავი გაიხსენე-მეთქი. დიდხანს იფიქრა, მერე უარყოფის ნიშნად თავი გაიქნია.

– რა იყო? – ვკითხე გაკვირვებულმა.

– არძმობის ამბავი ვერ გავიხსენე და ის როგორღა გავიხსენო?! – ასე მიპასუხა.

ეს ან ბრძენი კაცის მოგონილი სიცრუეა, ან მართლაც ასე იყო. ყოველ შემთხვევაში, ჩემი ღრმა რწმენით, ჩვენმა შვილებმა და შვილიშვილებმა ასე უნდა იცოდნენ.

და უნდა იცოდნენ ჩვენგან.

მე სულ მუდამ მახსოვს აკაკი წერეთლის, კონსტანტინე გამსახურდიას, ლეო ქიაჩელიასა და სხვათა შემდეგ კაცი როგორი სიფრთხილით უნდა შეეხოს აფხაზთა გულის სიმებს. ეს ჩემს აფხაზ ძმებსაც უნდა ახსოვდეთ, ქართველთა გულის სიმებს რომ შეეხებიან ხოლმე.

მიხარია, შოთა ნიშნიანიძე ეგზომ ლამაზად რომ შეეხო ჩვენი გულების საერთო სიმებს. მე რომ ახლა ამ წერილს ვწერ, უფრო თავისუფლად და ლაღად ვგრძნობ თავს, რადგან მწერალთა კავშირში აფხაზეთის საბჭოს თავმჯდომარე ვარ, უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი, აფხაზეთიდან არჩეული. აფხაზეთში მოვკვდი და დავიბადე ხელმეორედ.

ლენინური პრემია რომ მივიღე, ათასი დეპეშა მომივიდა და აქედან ნახევარზე მეტი აფხაზეთიდან იყო. სხვა რომ არაფერი, სამადლობელი მეკუთვნის და ვამბობ კიდევაც. და ასეც რომ არ იყოს, სულაც შავი ზღვის პირას, აფხაზეთში, მიდგას ოდა.

“ჩანს ოდებზე კოლხთა ღერბი,

ღერბი სიმინდ-ჯიქურის

და აფხაზურ ცხენის ნალი

ავგაროხად მიკრული”.

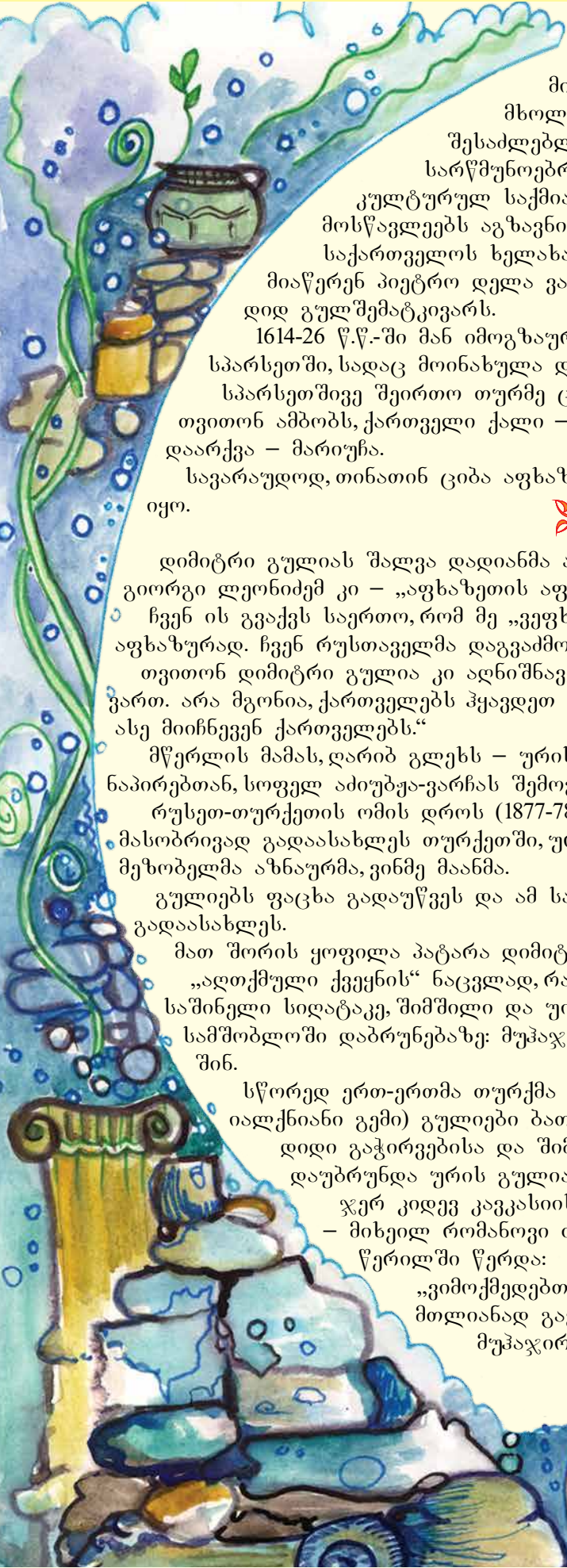
შოთა ნიშნიანიძის ლექსის კითხვა რომ ჩავათავე, გულში უსაშველო სიტბო ჩამელვარა, ავდექი და ჩემს სიცოცხლეში პირველად მოვძებნე ლექსიკონში გულის განმარტება.

გული – უმთავრესი ნაწილი ცხოველთა შინაგანი აგებულებისა, რომლისგანაც მოიქცევის სისხლი ყოველთავე ძარღვთა შინა, – ასე წერია ლექსიკონში.

აუ, რა დიდი ფერება და გაფრთხილება სჭირდება თურმე გულს!

ნოდარ დუმბაძის მისაღები ოთახი გულრიფში

1453 წელს თურქეთის მიერ კონსტანტინოპოლის აღების შემდეგ საქართველოსა და ევროპას შორის მიმოსვლა შეწყდა. ურთიერთობის აღდგენა მოხერხდა მხოლოდ XVII ს.-ში, როდესაც კათოლიკე მისიონერებს*

შესაძლებლობა მიეცათ, ემოგზაურათ საქართველოში.

სარწმუნოებრივ-პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან ერთად ისინი კულტურულ საქმიანობასაც ეწეოდნენ; ხსნიდნენ სკოლებს, საუკეთესო მოსწავლეებს აგზავნიდნენ რომში სწავლის გასაგრძელებლად.

საქართველოს ხელახალ აღმოჩენასა და ევროპისათვის მის გაცნობას მიაწერენ პიეტრო დელა ვალეს, რომელიც მოგზაურსა და მისიონერს, ქართველების დიდ გულშემატკივარს.

1614-26 წ.წ.-ში მან იმოგზაურა აღმოსავლეთის ქვეყნებში; 1623 წელს ჩავიდა სპარსეთში, სადაც მოინახულა დატყვევებული ქეთევან დედოფალი და ანუგეშა იგი.

სპარსეთშივე შეირთო თურმე ცოლად დედასთან ერთად ტყვეობაში მყოფი, როგორც თვითონ ამბობს, ქართველი ქალი – თინათინ ციბა. ტყვეობიდან გამოიხსნა და სახელად დაარქვა – მარიუჩა.

სავარაუდოდ, თინათინ ციბა აფხაზეთიდან ტყვედ წაყვანილი ერთ-ერთი აფხაზი გოგონა იყო.

დიმიტრი გულიას შალვა დადიანმა აფხაზური მწერლობის მწვერვალი – „ერცახუ“ უწოდა, გიორგი ლეონიძემ კი – „აფხაზეთის აფხიარცა“.**

ჩვენ ის გვაქვს საერთო, რომ მე „ვეფხისტყაოსანი“ ვთარგმნე გერმანულად, გულიამ კი აფხაზურად. ჩვენ რუსთაველმა დაგვაძმო ბილა, – წერდა ავსტრიელი პოეტი, ჰუგო ჰუპერტი.

თვითონ დიმიტრი გულია კი აღნიშნავდა: „ჩვენ ერთი ფსიქიკის, ერთი ადათ-წესის ხალხი ვართ. არა მგონია, ქართველებს ჰყავდეთ უფრო ახლობელი ძმა, ვიდრე აფხაზებია. აფხაზებიც ასე მიიჩნევენ ქართველებს.“

მწერლის მამას, დარიბ გლეხს – ურის გულიას აფხაზური ფაცხა ედგა კოდორის ნაპირებთან, სოფელ აძიუბუა-ვარჩას შემოგარენში.

რუსეთ-თურქეთის ომის დროს (1877-78 წ.წ.), მუჰაჯირობის წლებში, როცა აფხაზები მასობრივად გადაასახლეს თურქეთში, ურისის ოჯახს ასკერები (თურქი ჯარისკაცები) მიუსია მეზობელმა აზნაურმა, ვინმე მაანმა.

გულიებს ფაცხა გადაუწვეს და ამ სახლის მობინადრეები, დედაბუდიანად, ტრაპიზონში გადაასახლეს.

მათ შორის ყოფილა პატარა დიმიტრი გულიაც.

„აღთქმული ქვეყნის“ ნაცვლად, რასაც რუსები მათ ჰპირდებოდნენ, იქ დახვდათ საშინელი სიღატაკე, შიმშილი და უიმედობა. ბევრმა მათგანმა მაშინვე დაიწყო ზრუნვა სამშობლოში დაბრუნებაზე: მუჰაჯირებს ფარულად, პატარა ხომალდებით აბრუნებდნენ შინ.

სწორედ ერთ-ერთმა თურქმა მეთევზემ მალევე თავისი ფელუკით (მომცრო იალქიანი გემი) გულიები ბათუმში გამოაპარა.

დიდი გაჭირვებისა და შიმშილის შემდეგ ისევ აძიუბუას, მშობლიურ კერას დაუბრუნდა ურის გულია.

ჯერ კიდევ კავკასიის ომის დამთავრებამდე, 1864 წელს, მეფისნაცვალი – მიხეილ რომანოვი თბილისიდან იმპერატორ ალექსანდრე II-ს პირად წერილში წერდა:

„ვიმოქმედებთ წინდახედულად, გაბედულად, რათა საბოლოოდ და მთლიანად გავწმინდოთ შავი ზღვის სანაპირო“.

მუჰაჯირობა, აფხაზების ერთიანი გადასახლება თურქეთში, რუსების ვერაგული გემის –

„სანაპიროს გაწმენდის“ – ნაწილი იყო.

6 * – ქრისტიანული ეკლესიის მიერ სხვადასხვა ქვეყანაში წარგზავნილი მქადაგებელი.
** – აფხაზური ორსიმიანი საკრავი.

XIV ს.-ის 30-იან წლებში საქართველოში დასხედნა მონღოლთა თითქმის ასწლოვანი ბატონობა, ჩაც, ახლებითად, გიოჩი ბიწყინვანის (1314-1346 წ.წ.) სახელს უკავშირდება. მაგჩამ მშვიდობიანი ხანა დიდხანს ახ გაგჩქელებულა. XIV ს.-ის 80-იანი წლებიდან თათხითა მბძანებლის, დაუნდობელი თუმჩი-ენგის შემოსევებიდან ისევ იწყება საქართველოს ისტოიის ცხაგეული პეიოდი (მან ქვეყანა 8-ჯეი დაღაშქა).

საქართველოსთვის პოლიტიკეი ვითახება სხვა მხივაც გახითედა: 1453 წელს თექ-ოსმალეზმა დაიყავს ჯონსტანტინოპოლი. ჩვენს ქვეყანას უკვე აღაჩ გააჩნდა ექიოპასთან დამაჯავშიხებელი ქიისტიანული ცეიოქოია (ჩაც მთავაია, პაიქნოიოი-სახელმწიფო).

მეტიც: საქართველოს სამხეთით შეიქმნა მიი უძლიეხეი მაჰმადიანეიი სახელმწიფო - ოსმალეთი და ყიზილბაშეიი იხანი. ისინი იმთავითვე დაპიიისპიხდნენ ეთიანეთს, მაგჩამ ქართველი მათთვის მინც საეითო მტეის ხატი იყო.

სწოხედ ამ მიი სახელმწიფოს წაქეზებით XV ს.-ის 70-იანი წლებიდან მუსეღმანეიმა სამყახომ (ძიოთადად, ოსმალეზმა და ყიზილბაშეზმა) ბიძოლა დაიწყეს საქართველოს წინაღმდეგ. მედმივი შემოსევები მი საუენეზე მეტხანს გაგჩქედა.

იოგოცი მემატიანეები მიიჩნევენ, მაშინ ჩვენი ეიი გადამენებისაგან იხსნა 1659 წლის შეთქმელებამ, ხომელიც საქართველოს ისტოიიაში «ბახეიონის შეთქმელებითა» ცნობილი.

სწოხედ ამის შესახებ იქადგა მხევის წინაშე იმ დღეს ანჩისხატის დეჯანოზმა, მამა აჯაეიმ (მეგეიღმვიღმა), ისაუბხა ქვეყნის ისტოიიაში ამ ძაღზე მნიშვნელოვანი მოვეენის ხოღზე.

ამჯეხად ხუბიეით «ეიიე ეეისონ» პიიხედად ვბექდავთ მოძღუიის ქადგებას.

საეუთხევის წინ მდგაჩმა დეჯანოზმა XVII ს.-ში შექმნილი უძიმიეიი პოლიტიკეიი ვითახებაც შეათვასა და ქართველთა ეთად დგომისა და სელიეიი სიმტეიის მადესაც აზიახა მღოცველები.

1659 წლის ბახეიონის ბიძოლა - ესა იხანელ დამპყიობთა წინაღმდეგ ეახეთის აჯანყების გმიეიი ეპიოდი, საღვთო მიი, ხოცა უჯდმაც საღვთო დახმაეზა აღმოუჩინა საქართველოს.

ბუნებივი, მამა აჯაეიმ ანჩისხატის ტაძაში შეეხებლი მხევეს მოაგონა ამ შეთქმელების მოთავენი, ეს მენიხენი და წმინდანებად შეხაცხენი ბიძინა ჩოლოყაშვილი, ძმები - მღვა და ელიზბახ ქნის ეიისთავები, სხვა გმიეიბიც (წმინდანთა სხენების დღეა 1 ოქტომბეიი).

მამა აკაკი (მებრელიშვილი)

ჭახეიონის ქეთქეულქა. ანე ეოთად დგომის ეამი

მამა აკაკი (მებრელიშვილი)

XVII საუკუნე – ესაა ეამი საქართველოში სისხლის წვიმების, ყოფნა-არყოფნის დრო, გულის შემზარავი ხანა დვთისაგან განდგომისა და გასაოცარი თავგანწირვა ქრისტიანობისთვის, ანუ საქართველოსთვის.

ამ ისტორიულ ეპოქას ყველაზე ნათლად წარმოაჩენს წინასწარმეტყველი ებეკიელი: „და მან განგრავნა წიგნი იგი წინაშე ჩემსა და იყენეს მას შინა დაწერილი გოღება, გმინვა და ვაება“.

საქართველოს მიმე განსაცდელი მოუვლინა უფალმა – იგი მაჰმადიანთა სათარეშოდ იქცა.

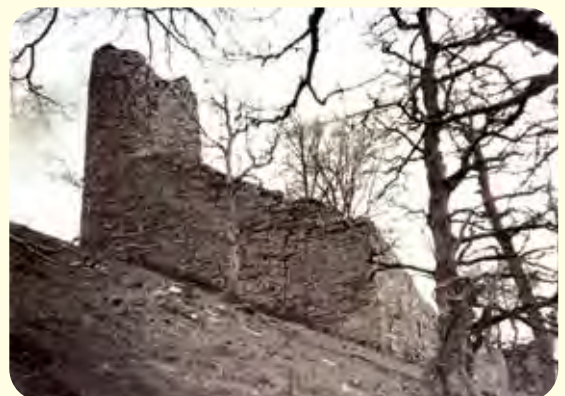
„ყველა ის ბოროტება, რაც შაჰ-აბასმა ქართველთა ქვეყანას თავს დაატეხა, არ ძალგვიძს მოგიოხროთ, რადგან ის სიტყვის ძალას აღემატება“, – წერდა XVII ს.-ის სომეხი ისტორიკოსი, არაქელ თავრიზელი.

მაგრამ დასანანი სხვა რამეც: შაჰ-აბასმა მის კარზე შემოკრებილ, სწორედ გათათრებულ ქართველთა მეოხებით განამტეივა ქვეყნის სამხედრო-სამეურნეო და კულტურული ცხოვრება. მეტიც: სპარსეთი აყვავა ალავერდი-ხან უნდილაძემ, რომელიც შაჰის მერე მეორე კაცი იყო.

„სპარსეთში, შაჰიდან დაწყებული უდაბლესი ქვეშევრდომით დამთავრებული, იშვიათია ადამიანი, ქართული სისხლი რომ არ ერიოს“, – წერდა ფრანგი მოგზაური, ჟან ბატისტ ტავერნიე.

ირანის მაშინდელი ხელმწიფეებისთვის, ჯერ შაჰ-აბას I-სა და მერე უკვე შაჰ-აბას II-თვის ქრისტიანული რუსეთის მიმედე კახეთის პოლიტიკა მიუღებელი იყო (როგორც აღნიშნავენ ისტორიკოსები, ირანმა კახეთი ექსპერიმენტული პოლიტიკის საცდელ პოლიგონად აქცია).

„კახეთი, ყოვლის მხრივ, ნადირივით შუაში უნდა მოვიმწყვდიოთ. მათი ურჯულო მამაკაცები საღვთო ომის ეღვარე მახეილებით მთლიანად უნდა ამოგუფოთ, ქალები და ბავშვები დაგატყვევოთ, გაგანადგუროთ დაუმორჩილებელი, ჯიუტი კახეთის გურჯები და წავშალოთ ცეცხლით კვალი ყოველივე აღშენებულისა, ყოველივე სულდგმულისა“, – ბრძანა შაჰ-აბას I-მა და კიდევაც შეასრულა: ნახევარი მილიონი ქართველი გაწყვიტა და 200 ათასი დედაბუდიანად ტყვედ გარეკა.

ალავერდის ციხე. XVII ს.

სამშობლოწართმეული ქართველი ბავშვის მღუღარე

ქეთევან დედოფალი

კახეთში დიდი ჯარი შემოხიზნა. მერე კი 80-ათასამდე თურქმენი ჩამოსახლა აქ (შაჰ-აბას I-ის მიერ განადგურებულ კახეთში ამდენი ქართველი მამაკაცი არც ცხოვრობდა). მათ საუკეთესო მიწები დაურიგეს და ყველანაირი პირობა შეუქმნეს. თურქმენ მეჯღოგეებს მიწის მადლისა არაფერი გაეგებოდათ: უმოწვალოდ ჩეხდნენ, სპობდნენ ნარგავ-ნათესს, ბაღ-ბოსტანს საქონელს უსევდნენ, ქართველს მშობლიურ ეზო-ქარში არ ახარებდნენ.

თურქმენთა გამორჩეული სამიზნე მაინც ეკლესია-მონასტრები იყო, რომელსაც ალში ხვევდნენ. მწუხრისა და ცისკრის ღოცვის ნაცვლად მაჰმადისადმი ვედრება აღესრულებოდა. დილაობით კახეთს მოეძინის* ყვირილი აღვიძებდა.

ასეთი იყო კახეთის დამორჩილების ირანული პოლიტიკა. და გადაწყვიტა ირანის მმართველმა, დაეწყო საღვთო ომი (ჯიჰადი) ურწმუნო გურჯებთან, საცხოვრისის მოშლითა და ნასახლარ-ნაფუძარზე ისლამის დამკვიდრებით; იღუპებოდა ქვეყანა, უარესზე უარესი ამბები ხდებოდა.

შეუძლებელია, მშვიდად წაიკითხო სირცხვილითა და ტკივილით გულდამძიმებული ბერი ეგნატაშვილის ჩანაწერი, რომელიც მან შთამომავლობას დაუტოვა:

„მეზაფერი ვინმე ერთი კახი ხუცესი მარტო მივიდოდა გზასა თვისსა კახეთში, ხოლო დამთხვევით შეემთხვივნეს გზაზედა მღვდელსა მას თათარნი რაოდენნიმე. და შეიპყრეს უსჯულოთა მათ ხუცესი იგი მტერთა მათ და მოშურნეთა ქრისტეს სჯულისათა. შეკრეს ხუცესი იგი მძლავრებითა და შეამთხვივეს საქმე სიბილწისა, რომელ არს ცოდვა სოდომური“.

შაჰმა თავის სარდალს – ალავერდი-ხანს დაავალა კახეთში სამი ციხის აგება: ბახტრიონის, ყარაჯაღლისა და ალავერდის, სადაც ყიზილბაშთა გარნიზონები ჩააყენა (ციხეების ასაგებად კახეთში ირანიდან გაუგზავნია ხუროთმოძღვრები, კალატოზები, საჭირო თანხაც).

კახეთის ბარის მოსახლეობაში ნელ-ნელა აგორდა უკმაყოფილების ტალღა. იგი მოედო კახეთის მთიანეთსაც, ქართლსაც. დიდმა განსაცდელმა ერი ერთ მუშტად შეკრა. შეთქმულება გარდაუვალი იყო. აჯანყების საერთო ხელმძღვანელობა კახეთის გამგებელყოფილმა, ზაად არაგვის ერისთავმა იკისრა.

სწორედ ამ დროს გამოჩნდნენ ქვეყნის მხსნელი გმირები – მთა და ბარი საომრად ემზადებოდა, იჭურვებოდა თურქმანთა სისხლის საქცევად. თუშები ზეზვა გაფრინდაურს მოჰყავდა, ხევსური ჯვაროსნები ნადირა ხომარაულს, ფშავნი – გოგოლაურს, შველიძეს, საღირაშვილს. მთიდან ძმები ცხენებს მოაგელვებდნენ ბარში ძმების საშველად. ერის გადასარჩენად კახეთის ბარში დიდი შეთქმულება უკვე აგორებულყო. მეთაურებს, ღვთის ნებას მინდობილებს, ბიძინა ჩოლოყაშვილს, შალვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავებსა და ეპისკოპოსს, ამა ალავერდელს სჯეროდათ გამარჯვების.

ალავერდსა და ბახტრიონს ქართველები ნაშუადამევს ერთდროულად დაეცნენ (მტერს მეომართა მთავარი ძალა ამ ციხეებში ჰყავდა გამაგრებული). ალავერდი იმ დღის გმირს, ბიძინა ჩოლოყაშვილს უნდა აეღო. ასეც მოხდა. ბახტრიონის გაღაგანსაც გადააფრინდნენ მთიელები. ალაყავის კარები პირველად ზეზვამ შეანგრია, მერე ციხეში შეიჭრნენ შალვა და ელიზბარი, ასევე, ქსანელთა და არაგველთა რაზმები.

ყიზილბაშ მეციხოვნეთა დიდი ნაწილი მაშინვე განადგურდა. მეომართა მხოლოდ მცირე ჯგუფმა მოახერხა ბახტრიონიდან გაქცევა, რომ ალავერდის ციხისთვის შეეფარებინა თავი, მაგრამ, რა იცოდნენ, ისიც უკვე ქართველების ხელში რომ იყო. ორივე ციხიდან ბედად გადარჩენილი ყიზილბაშები შუა გზაზე, ალვანის ველზე მოაქციეს გმირმა კახელმა და მთიელმა მეომრებმა. ვიდრე გონს მოეგებოდნენ, დამფრთხალმა თათრებმა იქ ჰპოვეს სამუდამო

მეფე ლუარსაბ II

* – მეჩეთის მსახური, რომელიც მინარეთიდან მოუხმობს მუსლიმებს სალოცავად.

განსასვენებელი.

იმ მინდორს, სადაც მტერს განკითხვის დღე მოუწყვეს, დღესაც „გაწყვეტილა“ ჰქვია. ისიც უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენთვის უჩვეულო სისასტიკე გამოუჩენიათ ქართველებს. მეციხოვნეთა გაულეტის შემდეგ აჯანყებულები მათ მიწაზე ჩასახლებულ სხვა უცხოტომელთ დაერივნენ და „ამოსწყვიტეს დედაწულითურთ და, აკვანში, რომელშიც ყრმანი იწვნენ, იგინცა დახოცეს, სადაც კახეთს თათარი და ელი ესახლა, ყოველივე ამოსწყვიტეს“ (ბერი ეგნატაშვილი).

და მაშინ უთქვამს ზეზვა გაფრინდაურს: „როცა დახოცილი მტერი ასე დათიბული ბალახითაა, ხმალი უნდა შეაყენო და ბრძოლის ველს გაშორდე, რადგან მაინც ცოდო არს ადამიანი... ჰო, ასეა, რამეთუ მტერი მტერია, მაგრამ მაინც ადამიანია“.

სახალხო მრისხანება დაუნდობელი და სამართლიანი აღმოჩნდა. კახეთი თურქმენებისგან გაიწმინდა. ბახტრიონის აჯანყებამ მართლაც იხსნა ქვეყანა.

ქართველები ემადლიერებოდნენ უფალსა და ერის მფარველ წმინდა გიორგის, რამეთუ, როგორც ამბობენ, ბრძოლის ველზე ქართველთა შემწედ და მეოხად თურმე „ცხადად იხილვებოდა მთავარმოწამე წმინდა გიორგი ცხენსა ზედა სპეტაკსა“.

სპარსეთის ხელისუფლებამ ხელახალი დაშქრობის მოწყობა ვეღარ გაბედა, მაგრამ შაჰმა აჯანყების მოთავეთა დასჯა მოითხოვა.

პირველად ზაად არაგვის ერისთავი მოაკვლევინეს ვახტანგ მეფე შაჰ-ნავაზს, მის პირად მტერს. იგივე შაჰ-ნავაზმა დიდი ევდემოზ კათალიკოსი მეტეხის ციხიდან გადმოაგდო (რჯული არ შეიცვალა და იმიტომ).

გათათრებულ ქართველს შაჰმა ახლა ელიზბარის, ბიძინასა და შალვას მისთვის გადმოცემა უბრძანა. ბახტრიონის გმირები უშიშრად დაადგნენ უკანასკნელ გზას. კარგად იცოდნენ, რომ მათ არ დაინდობდნენ. ისიც, რომ წაუსვლელობის შემთხვევაში ქართველთმოდულე შაჰ-აბასი მოაოხრებდა ქვეყანას.

თავიდან შაჰმა პატივით მიიღო ქართველი მეომრები. ამის შემდეგ კი მათგან რჯულის შეცვლა მოითხოვა. მათ უპასუხეს:

„თქვენი საბოძვარი არ გვინდა, ჩვენ ზეცათა მეფის მონები ვართ, მხედრად ქრისტესად განწყესებულნი. და მისთვის ყოველგვარ ტანჯვას დავითმენთ“.

ცემეს და ათრიეს სამივე. ბიძინას შალვასთვის უთქვამს:

„სიკვდილი დაბადებიდან თან ახლავს კაცს. მას ვერაფერს აღუდგება წინ. მაშ, მოგკვდეთ ქრისტესთვის და საქართველოსთვის. დავიმკვიდროთ სასუფეველი!“

გაუტეხელნი თურქმენებს მიუგდეს საწამებლად. ბიძინა კი ვირზე დაუსვამთ და ქალის ჩადრითაც შეუმოსავთ (სახედარზე მამაკაცის შემოსმა ყველაზე სამარცხვინოდ ითვლებოდა). რა იცოდნენ უგუნურებმა, რომ ბიძინა ჩოლოყაშვილი ცის იერუსალიმისაკენ, ღმერთთან შესახვედრად სახედრით, როგორც მაცხოვარი, მშვიდად მიემართებოდა.

ბიძინა ასო-ასო აქნეს. ეს მოხდა 1661 წელს.

ღამით მათ ნათელი დაადგა. ბიძინას ნეშტი კათლიკე ბერებს მოუპარავთ. შალვა და ელიზბარი კი სომხებს გადაუშალავთ და მათი გვამები მეუღლეებს გამოუხსნიათ. ისინი დღეს ქსნის ერისთავთა საგვარეულო იკორთის მთავარანგელოზთა მონასტერში არიან დაკრძალულნი.

ბახტრიონის აჯანყება, რომელმაც სპარსთა ბატონობას საბოლოოდ შეურყია საფუძველი, ქართველი ხალხის გამარჯვების ზეიმია ყველა დროსა და ეპოქაში.

ბიძინა ჩოლოყაშვილი, შალვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავები

XVII ს.-ის თბილისი. გრაფიურა შექმნილია ფრანგი მოგზაურის, ჟან ბატისტ შარდენის მეგობრის, მხატვარ გრელოს მიერ, რომელიც საქართველოში ყოფნის დროს შარდენს თან ახლდა.

ანა კალანდაძე.
მხატვარი – გოგი თოთობაძე

x x x

სეა ჭეხ მსკვილ,
სესხველ გელთონ პახილო,
...
აქლორ!
დასაქონ
შენ სხვი!

1989

x x x

შე შე სეხესუ ლაშქ ქაჩკონ
და ლი ზაქორა
სეა სიყველამ ქაძახი,
ო, ვაქიბი სეა...
მე ვაძლარე შე რე სეხი,
შეაძი ვაძექიანი,
სეა სეა და სეა სეა შეა!

1955

მხატვრული ფილმი „მიმინო“ - 40 წლისაა

ლიანა სამადალაშვილი

გიორგი დანელიას შეუდარებელი ფილმი "მიმინო" 40 წლისაა (სცენარის ავტორი - ხუბო გაბხიაძე). 1977 წელს გადაღებული ჟინოსუხათი, ლიმიტისა და სიკეთისთვის შექმნილი, დღესაც ნებისმიერი ასაკის მაყუბებისთვის ფსიქოლოგიუ-სანახაობივი უდასიყაა, დოს ხომ გაუძლო და ამიკომაც მუდამ უთნაიხად გალევებს, გაბედნიეხებს, ბტკივა.

ქათველი ვალიკოსა (მსახიობი - ვახტანგ კიკაბიძე) და სომეხი უბიყას (მსახიობი - ფიუნზიკ მტკირიანნი) ფილმში მახიალიტუბად ასე უხვად გაბნეული ხადასი დიარლოგები და ცადეული გამონათუჯამები ხადსმა ფიითან ფიხაუბად აქცია. გელით შეიყვასა სახასიათო ვანხის შეუდარებლად უომედიუი, ამასთან, ყველაზე უსიამო განწყობის დიოსაც იმედთან და სიყოსცხესთან გაიგივებული სვედიანი ჰეხსონაფეები.

2011 წლის 14 ოქტომბეხს "მიმინოს" მთავახ გმიხებს (ვალიკო, უბიყას, ივანე) თბილისში, მეტეხოსადგუი "ავღაბახითან" ტეგლი დაუდგეს (ბიინჯაოსგან ჩამოსხმელი ქანდაეების ავტორი უხახბ წეხეთელია). იგივე ქანდაეება დაიდგა დიდიფანში - ფიუნზიკ მტკირიანის მშობლიუი ქადაქში (სომხეთის ეს ჰატახა ქადაქი "მიმინომ" გახადა ჰომედახელი); ვახტანგ კიკაბიძე უი მის საჰატოო მოქადაქედ აიხიყეს.

"მიმინოს" საიუბილეო თაბილის გამო "იარქანმა" საქიხოდ ჩათვად, დაეავშიხებოდა სომხეთში ქათულ სათვისტომოს "იუეხიას" (იგი დაახსებელია 1997 წელს მისი ჰეუბიდენტის, აეადემიკოს თინათინ ასათიანის მიუი). სათვისტომოსთან ახსებელი საევიხაო სეოლის ხედმძღვანელმა, ქადაბკონმა დინას სამადალაშვილმა (დაბადებელია და გახდილი საქათველში) სიამოვნებით მიილო უეხნაღის გამონვევა, დიდ ხელოვანსა და ჰიოვინებახე, ფიუნზიკ მტკირიანზე მოუდიებინა მასაღები და ყოფილიყო ჰუბიყაციის თანავტორი.

გიორგი დანელიასა და ხუბო გაბხიაძის თავდაჰიხველი სცენარით ქათველი ვალიკო უმეგობიხება ახა სომეხ უბიყას, ახამედ ხეს ივანეს (მსახიობი - ვეგენი დეონოვი), ეაცს, ხომელიყ ქათველსაც ასნეებს, ფელისთვის ხელი გაიყას ჰიბეზე. მაგამად გადამღები ჰეუფისთვის, ყოველ შემთხვევაში, უმიხველსობისთვის, მიულებელი აღმონდა ამ თვისებით გამომიყელი ხესის ფსიქოტიკი.

ხადგანაც ქათულ-სომხი საუენოვანი უთიეუთობები ისტორიული მოცემელობაა, მაგამად "მიმინოსი" ახ იყოს, ჩვენ უთიმანეთში უიდეუ ხალაც-ხალაცებს დაუსხელებად ისევე ვახევეთ, ამ ხომზე ფიუნზიყას დამტეიყება იყო ტადზე უესეი სვდა, იევეთებოდა ბუნებივი ეავეასიუი ტანდემიყ, - ამბობს ბაკონი ვახტანგ კიკაბიძე. ამგვახად გაჩნდა ფილმში ქათულ-სომხი სიუეეუეუი ხაზი, ხომელიყ მეგობიხობის დეგენდახელ დეუცად იყა და დაღებითი მეხეი შეიყანა ქათულ-სომხი უთიეუთობაში.

„სულ სხვა ფრუნზიკა“*

სვედიანი, მაგრამ მხიარული ღღამიანი

ლიანა სამადალაშვილი

დიდი მსახიობისთვის ფრუნზიკ მკრტიჩიანისათვის სავიბიტო ბარათად იქცა ფილმი „მიმინო“, სადაც მან ბრწყინვალედ ითამაშა მდლოღის – რუბიკ ხაიკიანის როლი. მისი ხანმოკლე ცხოვრების მიუხედავად (მსახიობი 63 წლის ასაკში გარდაიცვალა გუღის შეტევით, ძიღში), თეატრსა თუ კინოში შესრულელებული როღებით მომავალ თაობას მან უბვირფასესი მემევიდრეობა დაუტოვა.

ეს იყო ადამიანი, რომელიც ხადსს დიმიღს ასწავლიდა და ყოველდღიურ სირთულეებს იუმორით უმსუბუქებდა. მას „სვედიანი, მაგრამ მხიარულ ადამიანს“ უწოდებდნენ, რადგან ეკრანზე ყოველი მისი გამონენა იწვევდა სიციღს და განწყობაც იყო გადამღები.

და ეს მაშინ, როცა, ეკრანისაგან განსხვავებით, ფრუნზიკას ცხოვრება მართლაც ტრადიკული იყო. ქაღ-ვაუსი შექენიდან რამდენიმე წლის შემდეგ მის მეუღლეს, დონარა მკრტიჩიანს (ფილმში „კავკასიელი ტყვე ქაღი“ დონარა მისი ცოღის როღს ასრულებს) შიზოფრენიის დიაგნოზი დაუდგინდა და დარჩენილი

ფრაგმენტი ფილმიდან „მიმინო“

ცხოვრების წლები ფსიქიატრიულ კლინიკაში გაატარა. დედის დაავადება დაჰყვა ვაუსაც, რომღის განკურნება, მამის ძაღისხმევის მიუხედავად, შეუძლებელი აღმონდა. ემაწვიღმა სიციღსხლე ფსიქიატრიულ კლინიკაში დაასრულა. უფრო მოგვიანებით, განუკურნებელმა სენმა შეიწირა დიდი მსახიობის ქაღიშვილიც.

ამ სტრიქონების წაკითხვაც სულიერად გამომიბებს, გასვედიანებს. დიდი მსახიობის იუმორს კი ადღაცებაში მოჰყავდა მაყურებელი. თითქმის შეუძლებელია იმის წარმოდგენა, რომ ყველასთვის ასე საყვარელი ფრუნზიკა ყველაზე უიღბლო მამა და მეუღლე იყო.

* – გამოყენებულია მასაღები ოფანეს ჰაპიკიანისა და შუშანიკ საჰაკიანის წიგნიდან „სულ სხვა ფრუნზიკა“.

როდესაც ფრუნზიკას ეკითხებოდნენ, არსებობს თუ არა ისეთი როლი, რომელიც მას არ მოსწონს, გაოცებული პასუხობდა: „წარუმატებლობის შემთხვევაშიც როგორ შეიძლება, არ მიყვარდეს ჩემს მიერ განსახიერებული რომელიმე როლი. მშობლისთვის არსებობს ცუდი შვილი, რაგინდ ცელქი და დაუდევარი არ უნდა იყოს იგი? გაგიკვირდებათ, მაგრამ ასეთი როლები მე უფრო მიყვარს. თითოეული როლის შესრულებისას მე ხომ ბოლომდე ვიხარჯები.“

„მიმინოს“ აფიშა

ფრუნზიკას სცენარის ტექსტში მუდამ თავისი კორექტივები შეჰქონდა. „სცენარის ტექსტი მსახიობმა უნდა გაითავისოს, განიადოს ბუნებრივი, რომ მერე ზედმეტი სიტყვები თავისთავად ამოვარდეს, – ამბობდა ის, – ისეთ ბრწყინვალე რეჟისორებს, როგორებიც არიან გიორგი დანელია და ჰენრიკ მალიანი, გადაღებისას არ სჩვევიათ, ზედმეტი შენიშვნებით შეზღუდონ მსახიობის თავისუფლება. ისინი მსახიობს კომფორტულ სიტუაციას უქმნიან, ისეთს, შინაგან ემოციას ზუსტად რომ გამოხატავს თავისი ქმედებით. აღარც ცალკეულ დეტალებზე ფიქრობ, პერსონაჟის ხასიათი უკვე ბუნებრივად იძერწება.“

ასე დაიბადა კამერის წინ რუბიკ ხაჩიკიანის პოპულარული ფრაზები: „Я так думаю“, „Я тебе один умный вещь скажу, только ты не обижайся“.

რომელ ადგილზეა მსოფლიოში დიდიანის წყაღი?

„მიმინოს“ გადაღების შემდეგ ფრუნზიკა და ვახტანგი ხშირად ხვდებოდნენ ერთმანეთს, ხან თბილისში, ხანაც ერევანში. მასხოვს, მასთან ერთად ერევანში ვსეირნობდი, – იგონებს ბუბა, – და უცებ, საბურავების დამუხრუჭების ხმა მოგვესმა. შევეტრიალდით: ჩვენს უკან ავტობუსი იდგა. იქიდან გადმოვიდა მძღოლი, მოგვიახლოვდა, ხელი ჩამოგვართვა, შემდეგ ჩაჯდა ისევ ავტობუსში და გზა გააგრძელა.

ერთხელ ფრუნზიკა თბილისში ჩამოვიდა და, ბუნებრივია, შეეხმიანა ვახტანგს. ჩემზე დოკუმენტურ ფილმს იღებენ, ეტყობა, ვკვდებიო, უთქვამს სევდიანად მეგობრისთვის (უკვე ცეროზით იყო ავად). დარეკვისთანავე ვახტანგი ლოგინიდან სიცხიანი წამოიღა (გრიპი ჰქონდა). ერთმანეთს რესტორანში შეხვდნენ. მთელი საღამოს განმავლობაში ფრუნზიკა თურმე დიდი სითბოთი და სიყვარულით წმენდა ვახტანგს გაოფლილ შუბლსა და ლოყებს (ეს კადრებიც დაფიქსირდა ფილმში); ძველებურად ოხუნჯობდნენ და გულიანად იცინოდნენ კიდევ.

რესტორანში, სადაც ისინი ისხდნენ, ფიროსმანის ერთ-ერთი ნახატი ეკიდა. შეზარხოშებულ ფრუნზიკას ვახტანგისთვის უთქვამს:

– შეხედე ამ ნახატს. იცი, რომ ფიროსმანი რაღაცით სომეხია? მის ბევრ ნახატზე ხომ სომხური წარწერებია. ამბობენ, როცა ნიკალა კალანტაროვთან* ცხოვრობდა, სომხურსაც და რუსულსაც მისგან სწავლობდაო.

ვახტანგს დიმილით შეუხედავს ფრუნზიკასთვის, ზუსტად ვალიკო მიხანდარივით (როცა მასთან საუბარში რუბიკ ხაჩიკიანი დიდიანის წყაღს მსოფლიოში გამორჩეულად მიიჩნევს):

– ფრუნზიკა-ჯან, იცი, რას გეტყვი? ფიროსმანი იმდენად სომეხია, რამდენადაც დიდიანის წყაღს უჭირავს მსოფლიოში მეორე ადგილი.

ორივე გულიანად იცინოდა და უხაროდათ ერთმანეთის გვერდით ყოფნა.

ასე მოქცევა მხოლოდ მას შეეძლო

ინდოეთში ფილმს „ალიბაბა და 40 ყაჩაღი“ იღებდნენ. მიწვეული იყო ფრუნზიკაც. ეგზოტიკური და ზღაპრული ინდოეთით მოხიბლულმა მსახიობმა გადაღებების შემდეგ თავისუფალი დრო გამონახა და ქალაქის დათვალიერება განიზრახა. დაინახა რიქმა**, რომელშიც შებმული იყო ახალგაზრდა. ის ორთვალას ეწეოდა და ეტყობოდა, პურის ფულსაც ამით შოულობდა. ფრუნზიკა რიქმაში ჩაჯდა. ახალგაზრდამ ძლივს დაძრა ორთვალა.

მცირე მანძილის გავლის შემდეგ ფრუნზიკამ გააჩერებინა რიქმა, გადმოვიდა და ახალგაზრდას ანიშნა, დაეკავებინა მისი ადგილი. ყმაწვილს გაუკვირდა შეთავაზება და იუარა, მაგრამ ფრუნზიკამ კესტებით იგივე მიანიშნა.

მერე კი მოხდა ამ ბიჭუნასთვის წარმოუდგენელი რამ: უცნობი მგზავრი რიქმაში თვითონ შეება და ადგილიდან დაძრა. ყმაწვილი უხერხულად იშმუშნებოდა და აქეთ-იქით დამფრთხალი იყურებოდა. მათ ირგვლივ ხალხი შეგროვდა.

ფრუნზიკამ დამწვიდობებისას ბიჭუნას „მგზავრობის საფასური“ გადაუხადა. ყმაწვილი უარობდა. რა იცოდა ბიჭუნამ, განგებამ რამდენად კეთილსინდისიერ და ღირსეულ პიროვნებასთან შეახვედრა. ალბათ, ამ დღეს არასოდეს დაივიწყებს ფულის საშოვარზე ქუჩაში გამოსული უბრალო ინდოელი ყმაწვილი.

ასე მოქცევა მხოლოდ ფრუნზიკას შეეძლო.

ფრუნზიკ მკრტიანი („მიმინო“)

* – ემიგრანტი სომეხი, ვისთანაც ბავშვობის გარკვეული წლები გაატარა დაობლებულმა ნიკალამ.

** – მსუბუქი ორთვლიანი ეტლი, რომლის ხელნებშიც შებმულია ადამიანი.

ფრუნზიკ მკრტიჩიანი

„მსახიობს თავისი შინაგანი თეატრი გააჩნია“

ამონარიდები ფრუნზიკა მკრტიჩიანის ჩანაწერებიდან: გასტროლებს ყოველთვის განსაკუთრებული მღელვარებით ველოდები. მოუთმენლად ველი ჩემთვის უკვე ნაცნობ მაყურებელთან ახალ შეხვედრას. იცხოვრო ჭეშმარიტი ხელოვნებით, ეს ბედნიერებაა. ჭეშმარიტ ხელოვანს თავისუფალი დრო არა აქვს.

უსიყვარულოდ მსახიობი ვერ შესძლებს რაიმე ღირსეულისა და მარადიულის შექმნას.

ათასობით შესრულებულ როლს შორის მხოლოდ ერთია გამორჩეული, რომელიც მისი თავშესაფარია.

მე ვიცი, როგორ პროფესიასაც ვეუფლებო: საკუთარი შესაძლებლობები სრულად რომ გამოვაგლინო, ერთი სიცოცხლე არც მეყოფა.

მსახიობს თავისი შინაგანი თეატრი გააჩნია, რომელ სცენაზეც არ უნდა მოღვაწეობდეს ის.

თეატრის ერთ როლს კინოს ათ როლზეც არ გავცვლი.

არ მიყვარს უღირსობა. ადამიანის ყველაზე დიდ ნაკლად პატიოსნების დეფიციტი მიმაჩნია.

მეზიზღება მშიშარა ადამიანები. ქვეყნად ყველაზე დიდ ღალატს ღალატები სჩადიან. შემზარავია ისიც, როცა ადამიანი ტყუილს ამბობს.

იგრძნო და შენში განცდილი გადასცე სხვას ტირილით ან სიცილით, ერთმანეთის ტოლფასია.

მინდა, ხალხს სინამდვილე ღიმილით გადავცე.

დიდმა კომიკოსმა ფრუნზიკ მკრტიჩიანმა ხანმოკლე სიცოცხლე მართლაც ღიმილით განვლო, ისე, რომ მისი ტკივილი ვერავის ვგრძნო. სომხეთში დღესაც ძალიან უყვართ მსახიობი, მეტსახელად „მგერ“ (სომხურად – მზე).

მამაკაცები არ ტირიან, მამაკაცები – ნაღვლობენ, – ესეც ფრუნზიკ მკრტიჩიანის ჩანაწერია.

ჩა თქმა უნდა, ოჯახში ვენჯიერ ბატონ ვახტანგ ყიჯაბიძესაც. ბინაში მისულთ დაგვხვდა საუბიხისათვის მყუდრო, კომფორტული გახეიმო, იხვევივ ცოცხალი ყვავილებით, საამაყო წინააღიებისა და ცნობილი ხელოვანების ექლებზე განთავსებული უამხავი ფოტოთი, საინტეხესო გიჟიუხებითა და სახეჯამო უქპონაკებით (დიდი ჰოლის ეთ-ეთი ეუთხეში თეუნზიკ მუტიჩიანის, ხოგოხ ბუბა ყიჯაბიძე მას უნოდებს, "სომხეთის მთავარი ცხვირის" მაკემა ლიმილი მოგვგვახა). და დაგვხვდა ეთილგანწყობილი მასპინძელი. ახამაჟო "მიმინოსთან" დაკავშირებული უზიზღები გაიხსენა ბატონმა ვახტანგმა (ჩაც მასლამ ვეხ დიუიკა).

მინც, ჩა საინტეხესონი აჩიან ეს ჰოპუდელი ადამიანები!

ვახტანგ (ბუბა) კიკაბიძე

„არაფერი განსაკუთრებული“

„მიმინოს“ სცენარი ჩემთვის დაიწერა. ასეთი რამ იშვიათად ხდებოდა საბჭოთა კავშირში.

თავდაპირველად ფილმს ერქვა „არაფერი განსაკუთრებული“. „მიმინოდ“ იგი რეჟისორმა გია დანელიამ გადააკეთა („მიმინო“ ფილმ „არ დაიდარდოს“ დირექტორის ზედმეტი სახელი იყო).

თავდაპირველად სცენარი იდიოტურადაც გვეჩვენა, მაგრამ უკვე მერე ფილმის გადაღების პროცესი საინტერესოდ, ხალისიანად გაგრძელდა.

იქვე ვისხვდით, როცა სცენარში კორექტივები შეჰქონდათ. ფრაზებიც იქვე იბადებოდა და სიცილით ვისოცებოდით (ასეთია გია დანელიას მუშაობის სტილი). მაშინაც, როცა ფილმი ეკრანზე პირველად ვნახეთ (სულ რამდენიმე თვეში), სიცილისგან, ღამის, სკამებიდან ჩამოვცვივდით. მივხვდით, რომ კარგი რამ გამოვიდა.

ფრაგმენტი ფილმიდან „მიმინო“

ცაში აფრენილი... ყავისფრად შეღებილი ძროხა

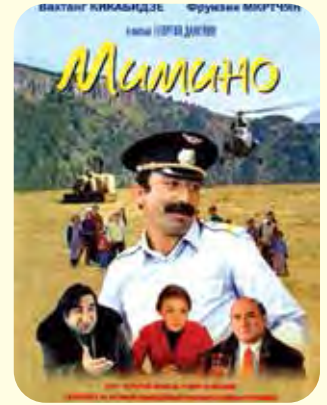
ფილმისთვის პატარა სოფელ შინაკში სტუდიამ იყიდა 5-6 სახლი. სოფელში ცხოვრება, ადგილობრივ ხალხთან ურთიერთობა მეტად საინტერესო იყო. ყველა ცდილობდა, რითაც შეეძლო, დაგვხმარებოდა. იყო კურიოზებიც.

ფილმისთვის ერთ-ერთი ქალბატონისგან დავიჭირავეთ ძროხა. ყველას ახსოვს კადრი, როცა ვერტმფრენს ჰაერში აჰყავს პირუტყვი. ოპერატორებმა დაიჩივეს, კარგად არ ჩანსო, რადგან ძროხა თეთრი

ფერის იყო და ცის ფონზე ჭირდა მისი გარჩევა. იდეა დამებადა, პირუტყვი ყავისფრად შეგვეღება. მართლაც, ამ აზრმა გაამართლა და კადრიც შესანიშნავი გამოვიდა.

მაგრამ ახლა პატრონი აგვიშარდა, ეს ყავისფერი ძროხა ჩემი არ არისო. ბოლოს ქალს ასე მოვურიგდი: თუ სადამოს პირუტყვი სახლს მიაშურებდა, ყველაფერი მოგვარებულად ჩაითვლებოდა. მიდის ძროხა, 40-კაციანი გადაამღები ჯგუფი უკან მიყვებით. ბოლოს პირუტყვი ქალის ჭიშკარს მიადგა და მიაზმულა. გადავრჩით!

„მიმინოს“ აფიშა

ჩვერეს ჯერსონაჟი, რომელიც ცენზურამ შეინირა

გია დანელიამ ჩაიფიქრა ტრაგიკომედია, მაგრამ ცენზურამ 6-7 ეპიზოდი ამოჭრა და ამით ფილმის მთელი ფილოსოფიაც დაირღვა.

თავდაპირველი სცენარით ფილმში უნდა ყოფილიყო ერთი პერსონაჟი, სახელად პეტრე, რომელიც რეჟისორმა განსაკუთრებული მხატვრული აქცენტისთვის შემოიყვანა. მაგრამ, სამწუხაროდ, პეტრეს კადრები, არაორდინალური ფინალით, შეიწირა ცენზურამ და დაირღვა ჩანაფიქრის ერთიანი სიუჟეტური ხაზიც. გავიხსენებ თავდაპირველ ვარიანტს:

პეტრე მჭედელია. ვალიკო ემზადება რუსეთში წასასვლელად და პეტრე ეკითხება, მართლა საზღვარგარეთ იფრენო? თუ ასეა, იქიდან ნაღები ჩამომიტანე წარწერით, „Made in USA“ (სხვათა შორის, მიმინომ სათამაშო ნიანგთან ერთად ნაღებიც იყიდა). კაკასიის თავზე ფინალური კადრიც სხვანაირი იყო. დიდი ხნის განშორების შემდეგ მიმინო მშობლიურ კუთხეში ბრუნდება და, ბუნებრივია, აღელვებულია. სტიუარდესას უმნიშვნელო შენიშვნაზე დიზიანდება, უხეშადაც შეეპასუხება მას. თუმცა მერე უბოდიშებს განაწყენებულ ქალიშვილს და მზად არის, თვითმფრინავიდანაც გადაეშვას. მართლაც, კარებს აღებს და ხტება (რა თქმა უნდა, პარაშუტით). ქვემოთ ხვდება მჭედელი პეტრე, რომელსაც ეკითხება, ჩემები როგორ არიანო. პეტრე გაკვირვებულია, შენ საიდან მოხვედიო? ვალიკო ჩვეული იუმორით პასუხობს, ფრენა არ იყო და ფეხით წამოვედი, თან ნაღებიც ჩამოგიტანეო. უკვე ნაღები აღარ მინდა, არხეინად პასუხობს პეტრე, ბოსტონთან დავმეგობრდით, ახლა ღურსმნები გვჭირდებაო.

ვალიკო მხრებს იჩენავს, განაწყენებული გატრიალდება და მიდის. პეტრე კი მიამახებს, უკან შარვალი გაგხვეიაო.

– შე, მამაცხონებულო, მე რას მომჩერებხარ, ირგვლივ მიმოიხედე, აქეთ იალბუზია, იქით მყინვარწვერი!

ვალიკო მიზანდარის ამ ფინალური ფრაზით პერსონაჟი ხსნის ფილმის მხატვრულ კონცეფციას: სილამაზეს დანახვა უნდა, დანახვას კი ნიჭი!

„არ ღაიღარღო“ ღიღმა თეინმა ორჯერ ნახა

„მიმინოს“ გადაღებამდე უკვე შესრულებული მქონდა ბენუამენის როლი გია დანელიას ფილმში „არ ღაიღარღო“. ეს როლი გამორჩეული იყო ჩემს სამსახიობო კარიერაში. პრიზიც კი მერგო მამაკაცის როლის საუკეთესო შესრულებისთვის (ქალებს შორის, მონიკა ვიტის); მაგრამ ესპანეთის ქალაქ კარტახენაში მე და სერგო ზაქარიაძე არ გავვიშვეს (სადაც ტარდებოდა კინოფესტივალი). სხვათა შორის, „არ ღაიღარღო“ მსოფლიოს 100 საუკეთესო ფილმს შორის დასახელდა. აღსანიშნავია ისიც, რომ ღიღმა ფელინმა ზედიზედ ორჯერ ნახა ეს ფილმი.

უნდა გინდოდეს უკეთესი პრიზი ან შეფასება?!

„მიმინოს“ გამოჩენა კინოთეატრებსა თუ ტელეეკრანებზე ბომბის გასკდომას ჰგავდა. მაყურებელმა შეიყვარა ფილმის ფრაზები, დისკიც გამოვიდა „მიმინოს“ გამონათქვამებით, რაც მაშინ ასე იშვიათი მოვლენა იყო.

უსაზღვრო იყო ხალხის რეაქცია. მოდიოდა წერილები საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებიდან. მახსოვს, ვიღაც მწერდა რუსეთიდან, ფულს ვაგროვებ მანქანისათვის, ცოტა მაკლია, მასესხეთ, თქვენ ხომ მიმინო ხართო.

პატარა კაციც რომ საჭიროა, ეს მითხრა თავისი წერილით უცნობმა მაყურებელმა.

მიხარია, რომ „მიმინო“ დღესაც პოპულარულია, არ ძველდება, არ ბერდება. ჩვენ, მსახიობები მივედივართ, წლები გვემატება, ფილმი კი მარად ახალგაზრდა რჩება.

როდესაც ავლაბარში ზურაბ წერეთლის მიერ შესრულებულ ძეგლს დგამდნენ „მიმინოს“ პერსონაჟებით, გახსნაზე წასვლა არ მინდოდა: უკვე აღარ იყვნენ ჩემი პარტნიორები, არც ფრუნზიკ მკრტიჩიანი, არც ევგენი ლეონოვი, რომელთა გვერდით ყოფნა გამიხარდებოდა.

„მიმინოს“ პერსონაჟები. ქ. დილიჯანი. ავტორი - ზურაბ წერეთელი

დიდი კომიკოსი ნაღვლიანი თვლებით

საოცარი ფენომენია ფრუნზიკ მკრტიჩიანი: დიდი კომიკოსი ნაღვლიანი თვალებით. ტრაგიკული პიროვნება რომ იყო, უფრო გვიან შევიტყვე. დადოდა ეს კაცი უზარმაზარი დარდითა და ტკივილით გულში და მაყურებელს აოცებდა და აცინებდა.

როცა გადასაღებ მოედანზე კამერის წინ მარტო რჩებოდა, რეჟისორულ ჩანაფიქრთან ერთად იბადებოდა ახალი პერსონაჟი, განუმეორებელი სახასიათო მანერებით.

ფრაგმენტი ფილმიდან „მიმინო“

ცეკვის სცენა დასამახსოვრებელი და კურიოზული იყო. ეს ეპიზოდი რესტორან „როსიაში“ შუალადით, 12 საათის შემდეგ უნდა გადაგვეღო. იქ მისულებს თაყვანისმცემლები დაგვხვდნენ პურ-მარილით. საკმაოდაც დავლიეთ ორივემ, თუმცა ეს რეჟისორს არ გაუგია. კადრის დასრულებისთანავე გია დანელიამ შეგვაქო, რა კარგად ცეკვავდით, რა ბუნებრივები იყავით მთვრალეების როლშიო.

გასაკვირი არ იყო, ალკოჰოლს რომ ეტანებოდა. თუმცა გადაღებებისას მუდამ ფხიზელი იყო. მე და ფრუნზიკას უკვე გვქონდა ერთად მუშაობის პატარა გამოცდილება („არ დაიდარდოში“ ეპიზოდურ როლს თამაშობდა, თურქს განასახიერებდა). მასპინძელი ვიყავი და მცხეთაში წავიყვანე ძველების დასათვალიერებლად. სვეტიცხოველზე ძველქართული კუთხოვანი ასოები რომ დაინახა, იხუმრა, თურმე ესეც სომხებს აუშენებიათ (ძველქართული და სომხური ასოები ხომ ძალიან პავას მოსაზულობით ერთმანეთს).

მე გულში ჩავიდე, როგორმე გადამეხადა სამაგიერო, რა თქმა უნდა, ხუმრობითვე. დავურეკე შუალადისას, გავადვიძე და ვეუბნები: ისეთი რამ გავიგე სომხებზე, დილაძე ვერ მოვითმენდი. არქეოლოგებს რაღაც ქვა აღმოუჩენიათ, ქრისტიანობამდე თარიღდება და ზედ აწერია: „სომხეთის კომკავშირი 500 წლისაა“. ფრუნზიკა მისვდა, რა ოინიც ვუყავი და ენამოსწრებულად მიპასუხა: იმ დალოცვილებს, არ შეეძლოთ, ის ქვა ცოტა სხვა დროს ეპოვათ, ასე გვიან რომ არ გაგვეღვიძებინე?

როგორი ვაყივ გაიზრდები, ღმერთიყ ისეთი გეყოლებს

ჩემი პირველი სიტყვა „ბუბა“ ყოფილა. ამიტომაც დამარქვეს ეს მეტსახელი. ახლა იგი ყველას ჰქვია. საინტერესოა ისიც, რომ სვანეთში მდინარე და ეკლესიაცაა „ბუბას“ სახელწოდებით.

გვარი „კიკაბიძე“ XVI ს.-დან მოდის სვანეთიდან. თავიდან კიბობიანები ვყოფილვართ.

მორწმუნე დედა მყავდა, ბაგრატიონის ქალი, 11 წელი ეკლესიაში გალობდა.

როგორი კაციც გაიზრდები, ისეთი ღმერთი გეყოლებო, მეუბნებოდა დედა. ვფიქრობ, მშობელი არ დამიდალატებია. თუმცა, უხერხულია საკუთარ თავზე საუბარი, ისევე სხვას მოვუხმობ.

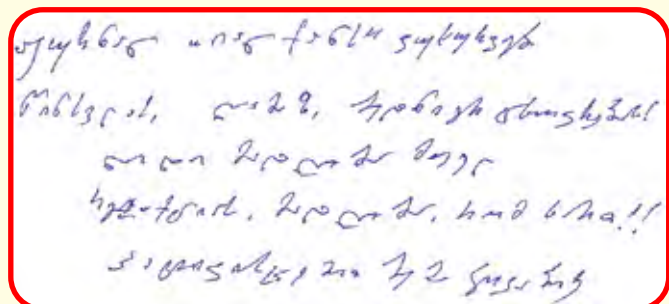
ნოდარ დუმბაძეს ჰკითხეს, გვითხარით რამე ბუბაზეო. რა გითხრათ, ჩემი შვილი 4 წლის არის და ამბობს, რომ გავიზრდები, ცოლად ბუბას უნდა გავყვეო.

ეს ხუმრობით, მაგრამ მთელი ცხოვრება მართლაც ვგრძნობდი ხალხის სიყვარულს, როგორც ღვთის დიდ წყალობას.

P.S. ჩოგოი ბიძანა ბატონმა ვახტანგმა? ნღების მიუხედავად, "მიმინო" ახალგაზიხდაო. ჩა თქმა უნდა, ბატონო ვახტანგ, ოჯახში ამიწომაც გენვიეთ, შეგანუხეთ. მაგჩამ ჩვენს სათქმელსაც გეყვიოთ: ჩა ძიოყ აჩ უნდა გავიდე, იმ ჰიხვეი მაცუხებლისა აჩ იყოს, ვალიყო მიზანდახისა და ჩუბიყ საჩიყიანის სამსახიომო დუეტი თაობებისთვის ჩჩება ბენეფისად, ჰიემიყად, სახალხო დღესასწაუდა; ნღებიც გავიდა და იმ ნღებმა ვეჩაფეიჩი გაუგო უსაყო "მიმინოს". ნიჭი ნიჭია, მაგჩამ თუ სულის ნაწილი აჩ გაილე, თუ შენი შექმნილით აჩ თქვი, ჩომ ადამიანეიჩი უთიეითობები სიყეთის ყოველილიეიჩი გაჯვეთილია, "მიმინოსავით" ცაში ვეი აჩჩებო.

ბატონმა ვახტანგმა ქიშჩამდე მიგვაცილა და დამშვიდობებისას გვითხხა, ეუჩნაი ჩომ დაიბეჭდება, აჩ გამომაჰახითო. სასიამოვნო გაჩიგება ეი შედგა: ბატონმა ბუბამ მადლიეიების ნიშნად სუხვილების ბახათი, საყუთაჩი ავტოგჩაფით გვისახსოვჩა, ჩვენ ეი მას "იაცნის" ნომეჩს მივჩითმეით.

ჰუბლიყაციის ბოლოს ჰოჰუდაჩეი მსახიომის ტიყელების მიწეყად ჩვენს უღებდა დავიყოვეთ: საყჩთველოს სახალხო აჩისტი, ეინომსახიომი და საესეყადო მომღეყადი, სენეახისტი, ეინოჩეიისოჩი, სიმღეეების ავტოჩი, სახედმნიფო ჰეშიის დეყეყატი, აჩეითი საყითაშოჩისო სიმღეეისა და ეინოფესტიყადის დეყეყატი...

ვახტანგ (ბუბა) კიკაბიძის ავტოგრაფი

ალექსანდრე მაკედონელი

საბერძნეთის დაპყრობის შემდეგ ალექსანდრე მაკედონელმა სპარსეთზე გალაშქრება გადაწყვიტა. მაკედონიდან გამგზავრების წინ მან მთელი თავისი ქონება მეგობრებს დაურიგა.

როდესაც ჰკითხეს, ყველაფერი გაეცი და შენ რაღა დაგრჩაო, მან ამაყად უპასუხა:

– მე დავიტოვე იმედი!

იქვე მდგომმა მისმა მეგობარმა აღფრთოვანებით შესძახა:

– მაგ განძიდან წილი მეც მინდა, მეფე!

და უარი თქვა დოვლათის წილზე, რაც იმპერატორისგან ებოძა. ამბობენ, მას სხვებმაც მიბაძესო.

სანკტ-პეტერბურგში, პეტრე I-ის ძეგლის გახსნამდე რუსეთში არც ერთი მნიშვნელოვანი ძეგლი არ იღვა.

ეკატერინე II-ემ იგი ჩამოასხმევინა ფრანგ სკულპტორს, ეტიენ მორის ფალკონეს, რომელიც რუსეთში სამუშაოდ 8 თვით ჩამოვიდა.

მანამდე ფალკონე მხოლოდ ფაიფურის მინიატურულ სკულპტურებს ამზადებდა.

პეტრე I-ის ცხენის ნატურად თურმე გრაფ ორლოვის საჯინბოდან 2 საუკეთესო ცხენი, „კაპრიზი“ და „ბრილიანტი“ შეარჩიეს.

პეტრე I-ის ძეგლი სანკტ-პეტერბურგში

ალბერტ აინშტაინი

ერთხელ გაზეთებში დიდი გამოსმაურება მოჰყვა საქველმოქმედო კონცერტს, სადაც ალბერტ აინშტაინი თურმე ვიოლინოზე უკრავდა.

დიდი მეცნიერი ამაყობდა ამით. ყველას უჩვენებდა საგაზეთო სტატიას:

– აი, ხომ ხედავთ, მე, უპირველესად, ვარ კარგი მუსიკოსი, მერე კი – ფიზიკოსი!

ჰიტლერელების მიერ საფრანგეთის ოკუპაციის დღეებში პიკასოს სახელოსნოში გერმანელმა ოფიცრებმა შეიარეს.

მხატვარმა გესტაპოელს, რომელიც განსაკუთრებულად დაინტერესდა ხელოვანის ნაწარმოებებით, თავისი ერთ-ერთი ტილო უსახსოვრა, შემდგომში ყველაზე ცნობილი.

ნახატზე გამოსახული იყო ფაშისტების მიერ ესპანეთის ქალაქ გერნიკას განადგურება.

გესტაპოს აგენტმა ჰკითხა მხატვარს:

– ესეც თქვენი ნამოღვაწარია?

– არა, თქვენი! – უპასუხა მშვიდად პიკასომ.

პაბლო პიკასო. „გერნიკას განადგურება“

სულხან-საბა ორბელიანი

ბრძენი და მდიდარი იგავი

იყო ერთი კაცი ბრძენი, რომელიც ვაჭრობის სიმდიდრისაგან გადატაკებულიყო. მოვლო ქვეყანა ბევრი და ჩავიდა ინდოეთში. იქ იყო კაცი დიდად მდიდარი და თან ღვთის მოშიში. გაიგო მისი სახელი, მივიდა მასთან და უთხრა:

– ძმაო, მე შენ ამას წინათ 40 ლიტრა* ვერცხლი გასესხე, ახლა დიდად მეჭირვება და დამიბრუნე; ღვთისათვის გვედრები!

მან მდიდარმან უარყო. რაც არ ემართა, რას მისცემდა?

უთხრა:

– როდის გასესხე? ან მოწმე ვინ გყავს ან ხელითწერილი სად გაქვს?

მან კაცმან უპასუხა:

– მაშინ საქმიანად იყავი და ასრე მითხარი, ახლა არა მცალია, ხვალე მოდი, ხელითწერილს მოგცემო. მეც დაგიჯერე, თან მაშინ მეც სხვა საქმით ვიყავ დაკავებული და ხელითწერილის მოცემა დამავიწყდა. ახლა მოვედი და ჩემსას ვითხოვ. მე თუ მტყუანი ვიყო, შენ სახელი ღვთისა დაიფიცე, რომ ჩემი ვერცხლი არ გევალოს და უკან გაგებრუნდები.

ღვთის მოშიშმა მდიდარმა გაიფიქრა:

– ამა მცირეთსა ზედა რისათვის ვიფიცო სახელი ღვთისა. 40 ლიტრა ვერცხლს მივცემ მას, სხვას მე მოვიხმარ და ღმერთსაც არა გავიწყრომო.

კაცსა მისცა, რასაც ითხოვდა. მან კაცმან, რომელმან წარიღო ვერცხლი, ეგრე თქვა:

– ღმერთო, მართალო და ჭეშმარიტო! შენ ხომ უწყი, ჩემისა სიგლახაკისათვის ვქმენ ესე. აწ თუ გამიმართლებს სავაჭროსა ამასა ზედა, ყოველ მონაგებს ამ კაცს მივუძღვნი და მერე ყველაფერსაც ვაუწყებ.

წავიდა იგი კაცი ჩინ-მაჩინს.** ივაჭრა და წელთა მერე ისე გამდიდრდა, რომე მასზე უდიდესი ვაჭარი აღარ ითქმოდა. დაბრუნდა ისევ იმ ქალაქად, მონახა მდიდარი და შინ დაპატიჟა. მან მდიდარმან ვერ იცნო.

შეიყვანა სალაროსა თვისსა და რაც რომე გააჩნდა, აჩვენა. გაუკვირდა მდიდარს სიმდიდრე და სიმრავლე უნჯთა,*** მოუწონა და შეუქო ყოველივე.

მერე მან კაცმან ამოიღო კლიტე მისი სალაროსი, მიართვა, ხელზე აკოცა და მოახსენა:

– ესე ყოველი შენია და ღმერთმან გაუფლოს! მდიდარმა ჰკითხა კაცს მისი ვინაობა. მან ყოველი მოახსენა:

– ჩემმან სიგლახემ გამაკეთებინა ყოველი, თვარა შენ ჩემი არა რა გევალა. მე რა მქონდა, რომ გამესესხა. ესე ყოველი შენია, დაეპატრონე!

გაუკვირდა მას მდიდარსა კაცისა სიმართლე და გულკეთილობა. ერთი სარტყელიც აიღო, ერთი საპერანგეც და ეგრე უთხრა კაცს:

– რადგან შენი ეგეთი კეთილობა ვიხილე, ჩემი რაც არის, იგიც შენი იყოსო! ღმერთმან შენ მოგახმაროს!

ვაგჰქელებთ უდიდესი ქართული მოაზროვნის, სელხან-საბა ობელიანის «სიყვავის ჯონიდან» ამოკლებილი ცანკეული სიყვავების მკითხველისათვის ნახდგინებას. ვეცნობით ზოგოქით, ამ თითქმის მივიწყებულ, ამჯეხად უკვე ექსიკეუ ნიმუშად ქვეულ სიყვავებსა და შესაყვავის განმარტებებს და სამი საუკუნის შემდეგაც მადლიქონი ვიქრებით ესოდენ ნიგნიქებისა და ეხოვნული ფასეულობებისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულების გამო.

პახადელისათვის აღვნიშნავთ, ხომ საფხანგეთის მეცნიქებათა აკადემიის ნევიებმა ფხანგული ენის ექსიკონზე იმუშავეს 36 წლის მანძილზე (1638-1674 წ.წ.).

ამ ეხოლს ეი თითქმის შეუძლებლად მიგვარნია, ხომ იგივე ღვანდი გასნია ეთიმა ადამიანმა და 33 წლის განმავლობაში შეადგინა ანადოგოქიი ხასიათის ქართული ნაშეომი, ხომელიც პიქველ ფხანგულ ექსიკონს ახადეხით ჩამოუვახდება.

მეტიც: ღიქევატოქები მიიჩნევენ, ხომ ამ მხიივ სელხან-საბას «სიყვავის ჯონა» თავისი მნიშვნელობით აღმარება ეიდეც ფხანგულ ვეხსიას.

თითოეული ქართულისთვის სამაგიდომ ნიგნის ავტოქი, ხოგოქიც თავად ამბობს, მედამ «სოფელისა საქმისადგან უსადო», ამასთან, იყო საუცხოო მთარგმნელიც, ღვთისმეტყველიც, დიპლომატიც, ეახტოგახადიც.

უკვე 27 წლის ასაკში (1685 წ.) ექსიკოგახადს «სიყვავის ჯონის» პიქველი ხედაქცია მზეად პქონდა.

— ც —

ცანდალი – ფე(რ)ნსაცმელი, სანდალი

ცანდი – ქვაბის საკიდარი ჯაჭვი

ცაცუნი – ხელი მოსმა

ცახე – რა მზის შუქი სახლსა შინა შედგეს, ვითარცა მტვერი აღმავალი – მას მცირესა ეწოდება

ცეკვა – ფერხის თითებით როკვა

ცელქი – ყრმა დაუწყნარებელი

ცეცება – ბრმა პირუტყვის სვლა

ციალი – მცირე რამ ელვარება

ციბა – ჩიბა; ასაკმცირე ძაღლი

ციბაკი – ციბაცუდა; ცუდი ძაღლი

ციბამტკაველი – მაიმუნი (ყაპუზუნა, ქია)

ციერი – ცის ვარსკვლავნი

ცილება – ორნი რომელს ირჩოდეს

ცილი – ტყუილთაგანი

ციმციმი – მცირე(დ) წყალთ მღერა

ცინტალი – კატის კნუტი (მოდილო)

ცისარტყელა – ცის მშვილდი

ცისიერი – ჰაერთა შინა რაც იქმნების: ელვა, ქუხილი, მეხი, ტატანი, სეტყვა

ცისკრის ვარსკვლავი – მთიები

ციცა – კატა (ფრანგულია); ქართულია – ციცა

ციცა – ნიგვზისა და თხილის ყვავილი

ცოდა – ცოდვა ქნა

ცოლეურნი – ცოლის მოძმენი

ცოლი – ქმროსანი

ცრემლი – თვალის წყალი

ცრიატი – ცივი დღე, ღრუბელთ აშლილი

ცრინტილა – სენი გადამდები (მცირე სურდო)

ცუდდიდება – მოგონებული დიდება

ცუდვა – გაკერვა

ცუდმავალა – უსაქმოდ მოარული

ცუდმოუბარი – ლაყაფი

ცუნდრუკი – თვალის დაწამწამებით მოყვასის ბოროტი ძრახვა და ვერა პირისპირ თქმა

ცუცუნა – მეტად პატარა

ცუცურაგი – მხცოვანი ცელქი

ცქაფი („ვეფხისტყა“) – ხელფერხსწრაფი

ცქიმურა – წვრილი თევზი

ცქურინა – პატარა ზუთხი

ცხებული – მეფე, გინა ქრისტე, გინა კურთხეული

ცხრაფეხა – კიბორჩხალი

დანი ახვლედიანი

«სოხუმი ყოველთვის ერთი გუნდი იყო» - სათაუმივე გამოიტანა სათქმელი ახანგახხდა ჰომონიკოსმა დაჩი ახვლედიანმა. სწორედ დიდი მთიანობაა, ხაც მთივე მხახეს, ენგუჩის გაღმა თუ გამოღმა მყოფს, მხეხებში თამამად გასწოების საშუალებას ახ აძლევს.

დაჩი ახვლედიანი, ხომელიც თავის თავს შუამავალს უწოდებს დაჯახგედ, მონყუყუტილ სამყახოსთან, უშუალოდ თვითმხიციველის თვარით დანახელ აფხაზეთს გვიხატავს; გვაცნობს მუხივე ნაპიხზე დიხჩენილთ, ხომელიც იგივე მოყვასია და ხომელიც, ამავე დიხს, ჩვენ თვითონ ვახით.

ავტოხი ქმნის ქიხსტანის ზოგად ფსიქოლოგიუხ ჰომიხეუს, ხომელსაც უბიხლოდ ახ შეუძლია მტხობა, იმიტომ, ხომ უყვახს მთივე ძმა.

მოთხიხობა გვეუბნება, ხომ ჩვენ, აფხაზეთსა და ქახთველებს, თვითონვე შეგვიძლია, შევცვალოთ ჩვენი საეხთო მომავალი, იმიტომ, ხომ სოხუმი ყოველთვის ერთი გუნდია!

სოხუმი ყოველთვის ერთი გუნდი იყო

დაჩი ახვლედიანი

არ ვიცი, როგორ დაგვეწერო ან საიდან დავიწყო? ხომ შეიძლება, ჩემს ნაწერს თვალი მოაგლოს რომელიმე დეენილმა?! მაშინ მე მათთვის შუამავალი ვიქნები მოწყვეტილ, დაკარგულ სამყაროსთან. ან იქნებ, უბრალოდ, ერთ-ერთი იმ ბედნიერთაგანი, რომელსაც, მიუხედავად ყველაფრისა, ბედმა გაუღიმა და აფხაზეთში ცხოვრობს; განსხვავებით იმ 200 ათასზე მეტი დეენილისგან, ვინც მხოლოდ მოგონებებით, სურათებით, ჩანახატებით, მოსმენილი ან წაკითხული ისტორიებით უკავშირდება აფხაზეთს.

შესაძლებელია, მანაც წაკითხოს ჩემი ნაწერი, ვისაც დეენილობით გამოწვეული ტიფილი არ განუცდია, მაგრამ მაინც ახსოვს სოხუმი, ქალაქის კუთხე-კუნჭული თუ არა, ცენტრალური ქუჩები მაინც. ეს ორმაგად მაკისრებს პასუხისმგებლობას, ყველაფერი ზუსტად გადმოგცეთ.

არ ვიცი, რამდენად დაგამშვიდებთ, თუკი გეტყვით, რომ „გაღმა“ ყველაფერი კარგადაა; ან ის, რომ იქ, აფხაზეთში, ერთი სული აქვთ, როდის გადმოკვეთავთ ენგურს და გააქრობთ უჩვეულო საზღვარს. ან იქნებ, გითხრათ, რომ, თუ არა ცისფერაფხუტიანი „მშვიდობის დამცველები“, ჩვენ ისევ ერთიანნი და მთლიანი ვიქნებოდით; ან თუნდაც ის, რომ უთქვენოდაც კარგად ვცხოვრობთ.

არა, ჩემს სათქმელს სხვა ათვლის წერტილი აქვს. ერთი პატარა ისტორია მაქვს მოსაყოლი. არ ვიცი, დაინახავთ თუ არა მასში სინათლეს. განსჯა თქვენთვის მომინდვია.

სოხუმში წვიმიანი დღეები ხშირია, განსაკუთრებით, ზამთარში. მაგრამ წვიმაშიც კი ის ერთ-ერთი თბილი ქალაქია საქართველოში.

2012 წლის შემდეგ ხშირად ვერ ჩავდივარ სოხუმში. თბილისის უნივერსიტეტში ვსწავლობ და მხოლოდ არდადეგებზე თუ ვახერხებ იქ სტუმრობას.

არ ვიცი, რატომ, მაგრამ აფხაზეთზე მეტად ზამთარში მიყვარს სოხუმში ყოფნა. როცა სანაპირო ზოლი გადათეთრდება და ქალაქი ძაღვებს იკრებს ყინულის ბორკილების დასალეწად. ამ დროს აქ ისეთი სიმშვიდეა, რომ სურვილი გიჩნდება, იარო მის ქუჩებში და გულისც გადაუშალო.

ბავშვობიდან მიყვარდა სანაპიროზე მარტო სეირნობა. ძალიან ბევრი მეგობარი მყავს ამ ქალაქში, მაგრამ, წესად მექცა, რომ ის ჯერ მარტოკამ უნდა მოვიინახულო.

ერთ-ერთი ასეთი „შემოვლა“ გასული წლის დეკემბერს დაემთხვა. იქ ყოფნით თითქმის გული ვიჯერე და, წესით, „ამრაში“ სტუმრობით უნდა დამესრულებინა ჩემი „სოლო რეიდიც“; ამ დროს მობილური ახმინდა. დედაჩემი მირეკავდა.

არ ვიცი, ალბათ, ძალიან ხმამაღლა ვსაუბრობდი ქართულად; როდესაც ლაპარაკი დავასრულე და გზა განვაგრძე, ვიღაცამ ქართულად დამიძახა. მოვტრიალდი და დავინახე, რომ ჩემს წინ იდგა ორმოცდაათიოდე წლის, მაღალი, გამხდარი, ანაფორით შემოსილი მღვდელი.

– წლებია, ქართული სიტყვაც კი არ მსმენია, შენ კი შუა სოხუმში ქართულად ისე გაიღექსე, ვითომც არაფერი, – მშვიდად წარმოსთქვა მან.

უცებ გაფიქრე, უცნობი, ალბათ, გააღიზიანა ქართულმა საუბარმა და ის ერთ-ერთი იმ აფხაზთაგანია, რომელიც ომმა გააუბედურა, ახლოპელი ან ოჯახის წევრი დაედუპა და ამიტომ ვერც ქართველებისადმი სიყვარულს მოსთხოვ-თქო. მაგრამ მის თვალბეჭდში ვერც სიბრაზე ამოვიკითხე და ვერც გაოცება. ისეთი მშვიდი და იდუმალი მზერით მიყურებდა, რომ ხმა ვერ ამოვიღე. სინამდვილე ისევ მღვდელმა დაარღვია.

– არა, ქართულს კი არ ვემართლები, უბრალოდ, დიდი ხანია, რაც აქ ქართულად არ

ლაპარაკობენ. ალბათ, ქართული დაავიწყდა კიდევ ჩემს ქალაქს...
კიდევ აპირებდა რაღაცის თქმას, მაგრამ საუბარი შევაწყვეტინე და,
რაც შემეძლო, მკაცრად „შევეუსწორე“:

– ჩვენს ქალაქს, მამაო, ჩვენს ქალაქს! სწორედ ამიტომ, თქვენ თუ
არა, მე მას მხოლოდ ქართულად ვესაუბრები!

მღვდელს გაეცინა:

– **პასუხი კარგია, მაგრამ დღეს თუ მე და შენ ერთმანეთს
კარგად გავიცნობთ ჩემი დამტვრეული და შენი გამართული
ქართულით, მგონი, შევძლებთ, უფრო მეტად გავახსენოთ სოხუმს
იგი...**

რამდენიმე წამის შემდეგ კი დაამატა:

– იქნებ, მეც მჭირდება ეს უკეთ გახსენებისთვის, – თქვა და
ხელი გამომიწოდა, – მე მამა ანდრიას მეძახიან სოხუმში.

ისევ გაიღიმა და შემდეგ უკვე, სადღაც ფიქრებში წასულმა,
ჩაილაპარაკა:

– ოღონდ მამა ანდრიას ქართულად არავინ მეძახის.

ძალიან მესიამოვნა მასთან საუბარი. გადმომდო თავისი
დადებითი მუხტი, სიმშვიდესთან ერთად საოცარი განწყობა
და იმის თქმაც შევძელი, რომ დღეიდან მამა ანდრიათი მას მე
მივმართავდი.

სადამომდე შემოვრჩით გადათოვლილი სოხუმის სანაპიროს.
ვფიქრობდი, იქნებ, ჩვენს ქალაქს მართლა არ დავიწყებია ქართული,
ეს დღე მართლაც უჩვეულო იყო ჩემთვის: ქართულად მესაუბრებოდა
აფხაზი მღვდელი, რომელსაც მონატრებოდა ქართული სიტყვები.

მისი დამშვიდობებაც ერთ-ერთ ყველაზე ფაქიზ მოგონებად დამჩნა:

– მადლობა, ჩემო პატარა მეგობარო, იმისთვის, რომ დღეს ჩემს ძალიან ლად და უშფოთველ ბავშვობაში
დამაბრუნე. რა ხანია, ამ სანაპიროზე ქართულად არ მილაპარაკია. ომმა წამში დაანგრია ყველაფერი.

მის თვალებში იმდენი სინანული და ტკივილი ამოვიკითხე, ვერ გავბედე, ზედმეტად რამე მეკითხა. ის
კი გავიფიქრე, ალბათ, ოდესმე ისევ შევხვდებით ერთმანეთს და მეტსაც გავიგებ მის შესახებ. ამასობაში
ხელთ მამა ანდრიას ტელეფონის ნომერი შემჩნა, თვითონ კი უკვე ჩემს სიახლოვეს აღარ იყო.

ყოველთვის, როცა სოხუმში ვინმე ასაკოვანს გავიცნობ, ვიცი, რომ მან ჩემზე ბევრად მეტი იცის
ომზე, ომამდელ ცხოვრებაზე და, ზოგადად, ადამიანებზე, ომმა ერთმანეთის საპირისპირო მხარეებად რომ
გავგრიყა. მაშინ ვცდილობ, ვიპოვო ყველაფერი, რაც ომს გადაურჩა. არასდროს მაქვს სურვილი ჩვენს
შორის მტყუან-მართლის მოძებნისა და გარჩევის; უბრალოდ მინდა, მეტი ვიცოდე იმ დროზე, ყველანი
ერთად, მშვიდობიანად რომ ვცხოვრობდით.

ჩემი არდადეგები იწურებოდა. მალე თბილისში უნდა დავბრუნებულიყავი, მაგრამ რაღაცა თითქოს
არ მასვენებდა. იმასაც ვგრძნობდი, რომ მამა ანდრია არ იყო ის ადამიანი, ადვილად გულს რომ
გადაგიშლიდა. იქნებ, მასთან ხელახალი შეხვედრა და საუბარი ამიტომაც მინდოდა ასე ძალიან.

მამაჩემს ვკითხე, იცნობდა თუ არა სოხუმელ მამა ანდრიას (გვარი არ ვიცოდი). მამაჩემმა თავის აფხაზ
მეგობართან, რევაზ ჩახბასთან წასვლა მიჩნია (ნომერი, რომელიც მამა ანდრიამ დამიტოვა, გამორთული
იყო).

ჩვენ „მაიაკში“ ვცხოვრობდით, რევაზი კი კელასურში; სანამ იქამდე მივედი, უფრო გამიმძაფრდა
ცნობისმოყვარეობა. აუცილებლად უნდა მომეძებნა მამა ანდრია.

უნდა ვაღიარო, რომ, მიუხედავად ჩემდამი დიდი პატივისცემისა, რევაზი ქართულად არ მელაპარაკებოდა;
მაგრამ, თუ შეეძლო, არანაირ თხოვნაზე უარს არ მეუბნებოდა. ისიც იცოდა, თუ აფხაზურად
დაველაპარაკებოდი, საქმე განსაკუთრებულ შემთხვევას შეეხებოდა.

რევაზთან მისვლამდე გზაში შემომადამდა.

შესვლისთანავე გამაფრთხილა:

– ამაღამ აქ დარჩები, დიდი ხანია, ჩვენთან არ ყოფილხარ; თბილისში რომ ხარ სულ, სოხუმს ამიტომაც
აღარ კადრულობ უკვე!

როგორ არ დავრჩებოდი, ოღონდაც კი დამხმარებოდა. ამიტომ ვახსამზევე აფხაზურად დავიწყე მასთან
საუბარი.

რევაზს გაეცინა:

– მეც არა ვთქვი, დაჩის მოვენატრე და მინახულაო?!

მერე თავის ცოლს, აიდას, გადახედა, სანაძლეოს ვეგბ, ჩემთან თხოვნითაა მოსულიო.

როგორც ყოველთვის, რევაზი ამჯერადაც შეეცადა, გაეგო ჩემთვის:

– რა საქმე გაქვს მამა ანდრიასთან ასეთი, ან სად გაიცანი? არ მითხრა, აჩაღარაში დავდივარ წირვის
დასასწრებადო...

რევაზის უნიჭო ხუმრობაზეც გამეცინა გახარებულს. მთავარი იყო, მას მამა ანდრიაზე მივეყვანე. ასეც
მოსხდა.

დილის 9-საათიან წირვამდე უკვე ვიყავით აჩადარაში. აჩადარა, სოხუმს რომ აკრავს, ძველი, ძალიან ლამაზი სოფელია. ხალხიც განსაკუთრებულად სტუმართმოყვარეა აქ და, სოხუმისგან განსხვავებით, ისევე უბრალოდ ცხოვრობს. ამ სოფელს ჩვენი ქალაქისგან ისიც გამოარჩევს, რომ დღეს აქ უმეტესად აფხაზები ცხოვრობენ. მშვიდი, წყნარი უბანია.

როდესაც პატარა საყდარში შევედით, მამა ანდრია ლოცვებს კითხულობდა. თავი ჩავქინდრე და წირვის დასრულებას დაველოდე. დამთავრებისთანავე ჩემთან მოვიდა: – ვიცოდი, რომ მოხვიდოდი, – მითხრა ეს და საყდრის ეზოსკენ მანიშნა, იქ დამელოდეო.

ეკლესიაშივე შევამჩნიე, რომ მამა ანდრიას იყვალას ერიდებოდა. ამან დამაუჭვა, მაფიქრებინა, რომ ეს ადამიანი სასულიერო ცხოვრებისთვის არ იყო მოწოდებული. ცხადია, ინტერესი გამომძაფრდა. რაც მეტს ვფიქრობდი, უფრო ვრწმუნდებოდი, რომ რაღაცას, ძალიან მნიშვნელოვანს, არ ამბობდა. წირვის შემდეგ საკუთარ სახლში დამპატიჟა და მეც უყოყმანოდ მივიღე მიწვევა.

ნამდვილი აფხაზური ოდა დამხვდა მის ეზოში. მღვდელი მარტო ცხოვრობდა, შესანიშნავი მზარეულიც აღმოჩნდა. უხმოდ ვისადილეო. დიდხანს ვერ ვბედავდი დუმილის დარღვევას, ზედმეტად

კითხვების დასმას.

პირდაპირობა ყოველთვის მჩვეოდა, მაგრამ ამჯერად თითქოსდა ეს თვისება ჩემში ჩაკარგულიყო. არადა, ცნობისმოყვარეობა არ მასვენებდა. რა უნდა მეთქვა, ან როგორ უნდა დამეწყო? იქნებ, ის რიგითი სასულიერო პირია, რომელმაც ქართული იცის და აფხაზეთს არ გამოყოფს ენგურის მიღმა საქართველოსგან. გულის სიღრმეში კი არ მასვენებდა იმაზე ფიქრი, რაიმე მაინც გამეგო მამა ანდრიას საერო ცხოვრების შესახებ. ამისთვის კი გამბედაობა არ მყოფნიდა.

ხან საუბარი დავიწყეთ ყვავილებზე, რომელიც მრავლად იყო მის ეზოში, ხან კი იმ თევზებზე, სადილად რომ მივირთვით და რომელიც მამა ანდრიას იმდღევანდელი ნადავლი აღმოჩნდა.

უკვე გამოვდიოდი სახლიდან, როცა კედელზე ჩამოკიდებული, ორი მომღიმარი ბიჭის შავ-თეთრი ფოტო დავინახე და ბაღში გამოსვლისთანავე სწორედ მასზე ვკითხე მამა ანდრიას.

ის გაფითრდა, ძალიან ალელდა და ვინანე კიდევ, ჩემი ვითომ უწყინარი შეკითხვით სიმშვიდე ამდენად რომ დავურღვიე.

ცოტა ხანს სინზე ჩამოწვა.

მამა ანდრია სკამზე იჯდა თავჩაქინდრული და ვხედავდი, საკუთარ ფიქრებს როგორ ებრძოდა; ბოლოს კი თითქოს ჩვეული სიმშვიდით გააგრძელა საუბარი:

– ეს სურათი ამ სახლში დამხვდა, ის ბიჭები აქ თურმე ჩემამდე ცხოვრობდნენ. ჩახლართული ისტორიაა ეს, შვილო, ძალიან ჩახლართული.

მართლა ვერ წარმოვიდგენდი მაშინ, რომ მამა ანდრიას ასე ავალაპარაკებდი. არ ვიცი, რამ შემაგულიანა, მაგრამ უცებ გავთამამდი და პირდაპირ ვკითხე:

– იქნებ, მომიყვით მათზე, მამაო... ამ კითხვაზე იგი შეცბა და, ჩემდა მოულოდნელად, უხეშადაც შემომიბოძა:

– შენ ვინ მოგცა წარსულში ქექვის უფლება?! გგონია, ყველაფერი მარტო დრო და ვადებია? შენ რა იცი, აქ რა ხდება?!

ამჯერად პასუხი არ დავაყოვნე: – მართლა არ ვიცი, მაგრამ სწორედ ამიტომ ვცდილობ, მეტი გავიგო და გავერკვე რაღაც-რაღაცებში. იცით თუ არა, მამაო, თბილისში რომ ჩავდივარ, თუ, რა თქმა უნდა, ჩვენმა მეზობელმა „მშვიდობის მყოფელებმა“ გადამიშვეს, რა ხდება დევნილთა კორპუსებში, სადაც ხშირად მიწვევს ყოფნაც, ცხოვრებაც?

დაინტერესებულხართ, საკუთარი მიწა-წყლიდან აყრილი ხალხი როგორ ცხოვრობს? გინდათ, ამ ყველაფრის შესახებ მოგიყვით? მღვდელმა თავი დამიქნია და მეც განვაგრძე:

– ერთხელ თბილისში მოხუცი ქალი გავიცანი, სოხუმელი. იხუინერი ქმარი და სამედიცინო ფაკულტეტის სტუდენტი ბიჭი ჰყავდა. ორივე ომმა წაართვა. და მაინც, იცით, რა დამაბარა?

მთხოვა, „მაიაკში“ მომეკებნა მისი სახლი და ერთი, თუნდაც, შორიდან გადაღებული, ამ შენობის ფოტო ჩამეტანა მისთვის. ყველაზე მეტად იმან

გამოცა, რომ ის ქალიც, მისი ქმარიც და ერთადერთი შვილიც აფხაზები იყვნენ და ომმა არც ისინი დაინდო. არ მინდა, ჩემმა თაობამაც იგივე ტკივილებით იცხოვროს, იგივე განიცადოს. ამიტომაც ვცდილობ, ჩვენი თანაცხოვრების ისტორიები, რაც შეიძლება, მეტი მოვისმინო...

მამა ანდრია ჩაფიქრებული მიყურებდა. ასე გავიდა წამები, წუთები, არ ვიცი, რა დრო. იმედი თითქმის გადავიწურე, რომ სიტყვას მაინც მოვისმენდი მისგან. მოულოდნელად დაიწყო:

- ის ბიჭები, სურათზე რომ ნახე, ძალიან ძლიერი ფეხბურთელები იყვნენ. ინალ არძინბა სოსუმელების ცენტრალური თავდამსხმელი იყო და მრავალი წელი ახარებდა გულშემატკივრების გულს უზადო და ლამაზი გოლებით. მეორე, გიორგი შერვაშიძე კი, საუკეთესო მარჯვენა მცველი მთელს საბჭოთა კავშირში. დიდი ხანი ცდილობდნენ რუსები მათ გადაბირებას მოსკოვის „დინამოში“, მაგრამ მათ სოსუმი ძალიან უყვარდათ და ვერც სოსუმელებს უღალატებდნენ. ერთხელ, ინალის ტრავმის გამო მოსკოველებთან თამაში წავაგეთ. ამ ორი ფეხბურთელიდან თუ ერთ-ერთი მაინც აკლდა თამაშს, გუნდი მოშლილი იყო. როცა ორივე თამაშობდა, მაშინ კი გუგუნებდა სოსუმი. ვიმარჯვებდით და ყველანი ერთად ვზეიმობდით არაერთ გამარჯვებას. არადა, რა პატარა ბიჭები იყვნენ მაშინ?!

ომის შემდეგ არც ერთს აღარ უთამაშია ფეხბურთი.

აღარ იყვნენ ერთი გუნდის წევრები.

ომმა ყველაფერი მიწასთან გაასწორა.

ისინი ერთმანეთს ესროლდნენ.

- ინალს მთელი ოჯახი დაეღუპა და, მარტო დარჩენილი, ამბოხებულ აფხაზებს შეუერთდა. გიორგი ქართველების ერთ გუნდთან ერთად ბოლომდე იბრძოდა აფხაზეთის მისადგომებთან. გუმისთასთან შეტაკებისას გიორგი ტყვედ ჩავარდა და ერთი კვირა ბაგრამიანთა რაზმს ჰყავდა მძევლად. ეს იყო სექტემბრის დასაწყისში, როცა უპირატესობა აფხაზთა მხარეს გადავიდა. ინალს ხმა მიაწვდინეს, გიორგი ტყვეობაშიაო. ახლაც არავინ იცის, ეს ვისი დამსახურებით მოხდა, მაგრამ გიორგი ტყვეობიდან გამოაქციეს. სოსუმის ფეხბურთის გუნდიდან მათზე მხოლოდ ეს მცირე ისტორია შემორჩა. მე კი ვინ ვარ, ერთი ჩვეულებრივი ღვთისმსახური, რომელმაც ამაზე მეტი არაფერი ვიცი.

ამის შემდეგ მამა ანდრია კიდევ ორჯერ მოვიწახსულე. გასულ ზაფხულს კი ჩასვლისთანავე შევიტყვე, რომ ის გულის შეტევით გარდაცვლილიყო.

მის აფხაზურ ოდას შევუარე.

კარი ღია დამხვდა და ვიფიქრე, ჩემსავით, ალბათ, ბევრი მოდის მამა ანდრიასთან სასაუბროდ.

მეც, როგორც ადრე, ბევრი ვერაფერი ვუთხარი, მაგრამ ცოტათი დავმშვიდდი მაინც.

გამობრუნებას ვაპირებდი, როცა ფეხბურთელი ბიჭების ფოტო გამახსენდა. ჩამოვხსენი სურათი კედლიდან და წაღება დავაპირე. მაგრამ გამახსენდა, რამდენად ძვირფასი იყო ეს ფოტო მამა ანდრიასთვის და მაინც აქ დატოვებას ინდობებდა. ისევ კედელზე რომ ვკიდებდი, სურათის უკან წარწერას მოკვარი თვალი და დამაინტერესა.

„ჩემი ბავშვობის მეგობარს – დაჩის. გაუფრთხილდით ერთმანეთს – ცხოვრება ხანმოკლეა. გახსოვდეთ, სოსუმი ყოველთვის ერთი გუნდი იყო!“

არ ვიცი, ბავშვობის მეგობარი რატომ მიწოდა, მაგრამ ახლა ამას ჩემთვის დიდი მნიშვნელობა არც ჰქონდა. ეს ყველაფერი საკმარისზე მეტი იყო.

ავიღე სურათი და გავუყევი გზას სოსუმისკენ.

უცებ ვიღაცამ რიხიანი ქართულით შემომძახა მანქანიდან:

- ფეხით რას დაიარები, ბიჭო!

რევაზ ჩანბა აჩაღარაში ხის კარადის გასაკეთებლად მოსულა. და იმ დღეს მოხდა ის, რაც არასდროს მომხდარა: რევაზ ჩანბა ქართულად დამელაპარაკა.

მანქანაში რომ ჩაუფიქვე, განაგრძო:

- ალბათ, არ იცოდი, რომ საწყალი ინალი ერთი თვის წინ გარდაიცვალა. ვიცოდი, გეწყინებოდა და ამიტომ არ გეუბნებოდი.

ვერ მივხვდი, რომელ ინალს გულისხნობდა და კითხვის თვალებით შევხედე რევაზს.

რევაზიც მიხვდა:

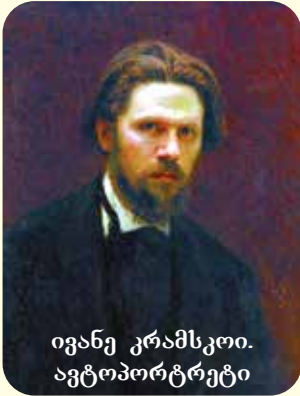
- მამა ანდრია მისი სასულიერო სახელი იყო, ერობაში კი ის ინალ არძინბა იყო.

„ვინ არის ეს ქალი?“

ივანე ხამსკოის "უცნობი ქალი"

ივანე კრამსკოი.
ავტობიოგრაფიული

მიმდინარე წელს შესრულდა XIX ს.-ის ცნობილი რუსი ხელოვანის, უცნობი და პორტრეტული ფერწერის დიდოსტატის, მხატვარ-აკადემიკოსის – ივანე კრამსკოის (1837-1887 წ.წ.) დაბადებიდან 180 და გარდაცვალებიდან 130 წელი.

მხატვრის ყველაზე მნიშვნელოვან ქმნილებად ითვლება „უცნობი ქალი“. მას ხშირად „რუსულ ჯოკონდასაც“ უწოდებენ. კლასიკური შედევრისადმი ინტერესს ამბაფრებს „უცნობი“ მანდილოსნის ვინაობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა საინტერესო ვერსია.

ივანე კრამსკოის არც პირად წერილებში, არც დღიურებში არასოდეს უთქვამს, ვინ იყო მისი მუზა. დასვა რა ამით უამრავი კითხვის ნიშანი, ხელოვანმა მეტი სიმბაფრე შესძინა ნახატს. ხელოვნებათმცოდნეებისათვის „უცნობი ქალი“ დღემდე ცხარე პოლემიკის თემაა.

იმთავითვე ზოგიერთი მკვლევარის ვერსიით, მხატვრის მიერ შექმნილი პერსონაჟი ლევ ტოლსტოის ანა კარენინას პროტოტიპი იყო, სხვები კი მას თეოდორ დოსტოევსკის „იდიოტის“ გმირთან, ნასტია ფილიპოვნასთან აიგივებდნენ.

არსებობს კიდევ ერთი მოსაზრებაც: როცა ეს ტილო იქმნებოდა, კრამსკოის წინაშე პოზირებდა მისი ქალიშვილი, სოფია კრამსკაია. მართლაც, თუ „უცნობი ქალს“ შევუდარებთ ივანე კრამსკოის ნახატს, სახელწოდებით „გოგონა კატასთან ერთად“, დაინახავთ მსგავსებას „უცნობი ქალსა“ და ქალიშვილის პორტრეტს შორის.

„გაუგებარია, ვინ არის იდუმალებით მოსილი ეს ლამაზმანი, მედიდური გამოხედვით? წესიერი, ღირსეული მანდილოსანი თუ საზოგადოებისთვის მიუღებელი ზნის ქალბატონი, მიუხედავად ყველაფრისა, მთელ ეპოქას რომ იტევს?“ – სვამდა კითხვებს საზოგადოება.

ეჭვს არ იწვევს ერთი რამ – რომ ტილოზე ასახულია პეტერბურგული ეპიზოდი ნევის პროსპექტზე (ცნობილი შენობების ფონზე). კოსტიუმების ისტორიის სპეციალისტები კი ამტკიცებენ, რომ მდიდრულ ეტლში ჩაბრძანებული ქალბატონის სამოსი სრულად პასუხობს იმდროინდელი მოდის მოთხოვნებს.

ფრანგული ქუდი, ნატიფად გაწყობილი მსუბუქი ბუმბულებით, თხელი ტყავისაგან შეკერილი შევდური ხელთათმანი, ცნობილი მწარმოებლის, სკობელევის პალტო, დამშვენებული სიასამურის ბეწვითა და ღურჯი ატლასის ბაბუებით, მუფთა,* მაჯაზე ოქროს სამაჯურით – თითოეული ეს დეტალი XIX ს.-ის 80-იანი წლების მოდური აქსესუარია.

ბოლოს და ბოლოს, სპეციალისტები შეთანხმდნენ ორ ვერსიაზე, რომელიც დღემდე ყველაზე სარწმუნოდ მიიჩნევა. ორივე შემთხვევაში მითი და რეალობა ერთმანეთს ისე შეერწყა, რომ საზოგადოება უკვე დაინტერესდა არა ლიტერატურული, არამედ რეალური პიროვნებებით. პუბლიკაციაში ვისაუბრებთ ორივე ვერსიაზე.

ივანე კრამსკოის ეს ყველაზე ცნობილი ფერწერული ტილო შეიქმნა 1883 წელს.

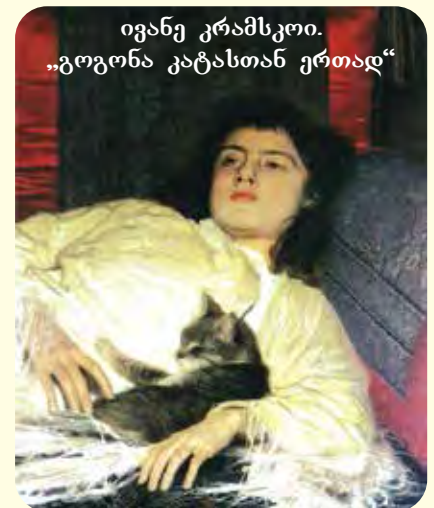

უკვე აღვნიშნეთ, რომ „უცნობი ქალის“ პროტოტიპად მიჩნეულია ორი რეალური პიროვნება, ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული ისტორიებით.

აი, ერთ-ერთი ვერსია: კურსკის გუბერნიის ფატეის მაზრაში დიდგვაროვან ბესტუჟეებს ჰქონდათ მამული. ერთხელ ამ სამოსახლოს ეწვია სანკტ-პეტერბურგელი ნათესავი, ახალგაზრდა ბესტუჟევი. კეთილშობილი აზნაური მოიხიბლა უმშვენიერესი გოგონათი, დეიდას მოახლით, რომელიც იმ ოჯახში ახლო სოფლიდან სამუშაოდ იყო ჩამოყვანილი. ბესტუჟევა მალევე მიიღო გადაწყვეტილება, ცოლად შეერთო ულამაზესი მატრონა სავიშნა.

წაიყვანა პეტერბურგში და დაუქირავა ცეკვისა და მუსიკის მასწავლებლები; ნელ-ნელა აჩვენა ქალიშვილს მაღალ საზოგადოებაში თავის დაჭერის, თავაზიანი ქცევისა და ეტიკეტის ელემენტარულ წესებს. მატრონას აღმოაჩნდა სასიამოვნო ხმა. მისი სილამაზე ყველას ატყუებდა. ბესტუჟეებთან გახშირდა სტუმრიანობა.

ერთ დღესაც მატრონა პეტერბურგში, ნევის გამზირზე სეირნობისას, შემთხვევით გადაეყარა თავის ყოფილ ქალბატონს. უმდიდრეს სამოსში გამოწყობილმა ყოფილმა მოახლემ დაბნეულობა არ შეიმჩნია; მეტიც, მისალმების ღირსადაც არ ჩათვალა და ამაყი მზერით ჩაუარა

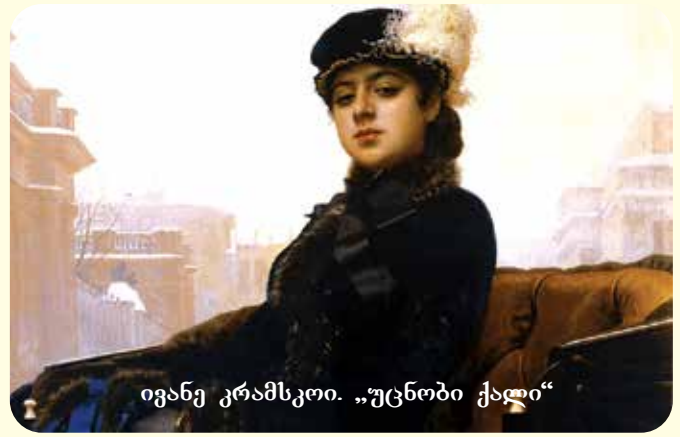

ივანე კრამსკოი.
„გოგონა კატასთან ერთად“

მისი საქციელით შეურაცხყოფილ დიდგვაროვან ქალბატონს. სახლში მისულმა კი, როცა ბესტუჟევი ადელეგებულ მეუღლეს ქურქს ხდიდა, დაიტრაბახა კიდეც, ამას კი მართლა შეხვედრა ერქვაო.

სწორედ იმ დღეს ბესტუჟევის ოჯახში სტუმრობდა მათი მეგობარი, ივანე კრამსკოი, რომელმაც თავად მოისმინა ეს ისტორია. როგორც ამბობენ, მხატვარმა ტილოზე სწორედ ეს რეალური ეპიზოდი აღბეჭდა: მატრონა საეიშნას, ყოფილი მოახლის, მედიდური გამოხედვა.

ივანე კრამსკოი. „უცნობი ქალი“

არსებობს „უცნობი ქალის“ უფრო საინტერესო და, არანაკლებ, სარწმუნო მეორე ვერსიაც, საქართველოსთან დაკავშირებული.

ცნობილმა რუსმა ჟურნალისტმა, ივორ ობოლენსკიმ რამდენიმე წლის წინათ გამოსცა წიგნი, გარეკანზე სწორედ ამ პორტრეტითა და ასეთი სათაურით: „სილამაზის ხვედრი – ქართველი მანდილოსნების ისტორია“.

როგორც ამტკიცებს რუსი ჟურნალისტი, „უცნობის“ პროტოტიპი უმშვენიერესი ქართველი ქალბატონი, ბარბარე თურქესტანიშვილია. ტრაგიკული ბედის მქონე ქართველი ლამაზმანის, ბარბარე თურქესტანიშვილის, იგივე ვარია თურქესტანოვას სახელი, XIX ს.-ის რუსეთის იმპერატორის კარზე ყველამ იცოდა. იმპერატორის დედის – მარია ფიოდოროვნას სეფექალი და ალექსანდრე I-ის ფავორიტი, თავად ბაადურ თურქესტანიშვილის შვილიშვილი იყო, იმ დიდგვაროვნის, რომელიც რუსეთში გადახვეწილ ვახტანგ VI-ეს ახლდა და პეტრე I-თანაც დიპლომატიურ მოლაპარაკებებში მონაწილეობდა.

თურქესტანიშვილების დამსახურებაზე მეტყველებს ისიც, რომ მათი გვარი 1783 წელს რუსეთთან დადებულ ხელშეკრულებაში 81 კეთილშობილ გვარს შორის მეორე ადგილზე მოიხსენიება.

ბარბარე 20 წლის იყო, როცა მშობლები დაკარგა. უდემამო გოგონას მფარველად მოეწვინა იმპერატორის დედა-ქალბატონი. თავადის ასულმა თავისი კეთილი ბუნებით, გონიერებითა და მრავალმხრივი განათლებით სამეფო კარის კეთილგანწყობა მოიპოვა. მალე სასახლეში ისიც შეამჩნიეს, რომ ალექსანდრე I განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენდა ქართველი სეფექალისადმი. როგორც ჩანს, გულგრილი არც ბარბარე ყოფილა. „ის იმპერატორი რომ არ იყოს, ვინატრებდი, მოვწონებოდი, რადგან მე ის საოცრად მსიბლავს“, – წერდა თავის მეგობარს.

იმპერატორი უფრო და უფრო ცდილობდა მასთან დაახლოებას, ანებივრებდა საჩუქრებითაც. „ის, ვისაც ირჩევთ თქვენ, გირჩევთ თქვენ“, – დააწერა ალექსანდრე I-მა ბარბარესადმი სახსოვრად მიძღვნილ ფაიფურის ერთ-ერთ მინიატურას. თუმცა სიყვარულის ეს ისტორია ტრაგიკულად დასრულდა. ბარბარე ცდილობდა, იმპერატორთან მისი ახლო ურთიერთობა სამეფო კარისთვის, საზოგადოებისთვის საიდუმლოდ დარჩენილიყო (მით უფრო, რომ ალექსანდრე I დაოჯახებული იყო).

სამეფო ოჯახთან ერთად ევროპაში მოგზაურობის დროს ბარბარემ თავი შეუძლოდ იგრძნო. ავსტრიელმა ექიმმა იმპერატორის სეფექალი ყურადღებით გასინჯა და უთხრა, რომ ის ბავშვს ელოდება. მომავალი დედისთვის ეს თავზარდამცემი ცნობა იყო. 1819 წლის 20 მარტს გაჩნდა გოგონა, რომელსაც მარია (მიმი) დაარქვეს. ბავშვის დაბადებიდან ორი თვის შემდეგ ბარბარემ საწამლაგი დალია და რამდენიმე კვირის შემდეგ, 1819 წლის 20 მაისს გარდაიცვალა.

ამბობენ, იმპერატორის დედა, მარია ფიოდოროვნა, თავის სეფექალს ბოლო წუთებამდე არ მოშორებია და ლოგინში უგონოდ მწოლიარეს ლოცვებს უკითხავდაო. სამეფო კარმა გარდაცვალების ოფიციალურ ვერსიად ქოლერა დაასახელა. ნამდვილი მამის ვინაობა რომ არ გამომჟღავნებულყო, ბავშვის მამობა აღიარა თავადმა ვლადიმერ გოლიცინმა (ბარბარეს მეგობარმა).

ამბობენ, მხატვარმა ივანე კრამსკოიმ „უცნობი ქალი“ სწორედ ბარბარე თურქესტანიშვილის კამეას მიხედვით შექმნა. ძვირადღირებული კამეა თავადის ასულს, მისივე პორტრეტით, სიყვარულის ნიშნად მიურთმეგია იმპერატორისთვის.

თავის წიგნში რუსი ჟურნალისტი – ივორ ობოლენსკი სწორედ ამის შესახებ წერს:

„ახლა, როცა ტრეგიაკოვის გალერეაში ვარ, სურვილი მიჩნდება, მომსახურე პერსონალს შევხვებოდი და შევთავაზო, შეცვალონ პორტრეტის სახელწოდება და დააწერონ, რომ დიდი ოსტატის ტილოზე გამოსახულია საკმაოდ ცნობილი ქართველი თავადის ქალი, ბარბარე თურქესტანიშვილი, რომლის ბედისწერამაც ივანე კრამსკოის ამ პორტრეტის შექმნისაკენ უბიძგა.“

ბარბარე თურქესტანიშვილი

ალექსანდრე ჯორჯიშვილი

თემითა და ინფორმაციით დატვირთული ფოტო-მასალა, რომელიც «იდეის» (2017 წ. #2) ჩანახითისთვის მოგვანოდა სომხურმა ვახტანგ ჯორჯიანი, აღბათ, უფრო სრულად. მაგნიტა საჭიროდ ჩავთვალეთ, მითი, რომელიც უკავშირდებოდა სომხს, ფართო საზოგადოებასაც სცოდნოდა.

პუბლიკაცია, რომელსაც ვებქვეყნებთ, მოგვიზიდა ვახტანგ ჯორჯიანის ვაჟმა - ალექსანდრე (სამა) ჯორჯიანი. იგი გვიამბობს თავის დიდ ბაბუაზე, აფხაზეთში ცნობილ ექიმ-ეპიდემიოლოგზე (1913 წლიდან) - ალექსანდრე გიგოლიასა და მისი ეპოქის სხვა საინტელექტუალურ ადამიანებზე.

ალექსანდრე გიგოლია - ჰომოფილი, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, აფხაზეთში ბუნებრივი და ფიზიოთერაპიის ინსტიტუტის დამაარსებელი და ათეულობის მანძილზე მისი დირექტორი, აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს ეპიკრიტი, აფხაზეთში «ნათელი ჯიხის» დამაარსებელი, 87 სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი.

ალექსანდრე გიგოლია ქუთაისის გუბერნიიდან იყო. გიმნაზიაში სწავლის შემდეგ კომუნისტური უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტი დაამთავრა. იქვე გაიხარა მიხეილ გორბუჩოვი. ალექსანდრე გიგოლია სტუდენტობიდანვე დაინტერესდა სხვადასხვა კვებით. მუდმივად იყავით დაინტერესებული.

ალექსანდრე ჯორჯიანის წეხილი გვახსენებს გასული საუკუნის 20-იანი წლების ელიტარული საზოგადოების წევრებს - მუხომბელებს, დიდიხებს, ემბოზებს, გიგოლიებს, მიხეილებს, ოლდენბერგებს...

ალექსანდრემ, რომელსაც ოჯახში ბავშვობიდან უხმის დიდებულ ინტელიტებს თავის სახელოვან წინაპრებზე და რომელიც თავისი გენის ლიხსული გამგებებელია, ხუდნებით შეეჩიბა საჭირო მასალა და ფოტოებთან ერთად მუხომბე საინტელექტუალური საკითხები შემოგვთავაზა.

საერთაშორისო უთიერთობების დამწყები სპეციალისტი - ალექსანდრე (სამა) ჯორჯიანი თვითონ ხამდენიმე უცხოურ ენას, გატყუებულა ხელოვნების ინტელიტით, ფოტოგრაფიით, მოგზაურობით.

ჩემი დიდი ბაბუა ალექსანდრე (სამა) გრიგოლია -

აფხაზეთში მოღვაწე ენობრილი ექიმ-ეპიდემიოლოგი

„საუკუნის ქორწილი“

ალექსანდრე (სამა) ჯორჯიანი

ყველაფერი გაცნობისთანავე დაიწყო: ალექსანდრე გრიგოლიას დანახვისთანავე მოეწონა სენაკელი თავადის, სარდიონ დადიანის ქალიშვილი - მენიკი. მათ შორის გაჩენილი თბილი გრძობა მალე სიყვარულში გადაიზარდა. რომანტიკული შეხვედრების სახსოვრად ოჯახს შემორჩა საფოტო ბარათი წარწერით: „სამწუხაროა, რომ ერთმანეთს ხშირად ვერ ვხვდებით“.

ალექსანდრე გრიგოლიასა და მენიკი დადიანს ქორწილი, მათი ბედნიერების დღე, სოხუმში, სასტუმრო „ორიენტალში“ (დღევანდელი „რიწა“) აღუნიშნავთ.

იონა გრიგოლიას, ალექსანდრეს ბიძაშვილს, რომელიც შერვაშიძეების მოურავი და სოხუმში ერთ-ერთი გავლენიანი და შეძლებული პიროვნება ყოფილა, თავის თავზე აუღია ქორწილის ხარჯები. სუფრაზე ნეფუ-დედოფლისთვის კალათებით მიურთმევეა ოქრო-ვერცხლი, სტუმრების გასაოცებლად კი მისი მითითებით სასტუმროს დარბაზის შუაგულში დამონტაჟებული შადრევნიდან წყლის მაგივრად შამპანურს ამოუხეთქავს.

ულამაზესი წყვილის „საუკუნის ქორწილი“ სხვა უხვი საჩუქრებითაც გამოირჩეოდა: იმპერატორის, ნიკოლოზ II-ის დედამ, მარია ფიოდოროვნამ საპატარძლოს, რომელიც მისი ნათელი იყო, 6-კარატიანი ბრილიანტით გაწყობილი ოქროს სამაჯური გამოუგზავნა (სამწუხაროდ, აფხაზეთის ომამდე დიდი ხნით ადრე მოუპარავთ; ოჯახს შემორჩა მხოლოდ ფოტო; სამაჯურთან ერთად დაკარგულა იმპერატორის მიერ ნაჩუქარი ვერცხლისფერი წიგნაკი, მენიკის ჩანაწერებით).

„ალექსანდრე გრიგოლია“. მხატვარი: დავით გაბიტაშვილი

დადიანებისა და გრიგოლიების ოჯახთან დაახლოებულმა პირმა, პრინცმა ოლდენბურგმა ახალდაქორწინებულთათვის ოდესიდან გამოიწერა ავეჯი, რომელიც იონა გრიგოლიამ სოხუმში ყუთებით ჩამოიტანა. ავეჯის ამწყობიც, ებრაელი იუდილევიჩი, რუსეთიდან საგანგებოდ ჩამოიყვანეს. თვითონ ყუთებიც კი იმდენად ძვირფასი მუხის ხის იყო, მისგან შემდეგ გრიგოლიებმა სახლისთვის კარები გააკეთებინეს.

ოლდენბურგისგანვე იყო იტალიაზე დასადგმელი ძვირადღირებული საათებიც და მოვერცხლილი სამოვარიც.

მიურატებისგან (სალომე დადიანი-მიურატი მენიკის დედა იყო) საჩუქრად მიიღეს ჩიტისთვალას, ამ უნიკალური ხისგან დამზადებული საძინებელი და სამეულები.

სამწუხაროდ, ყველაფერი ეს და დანარჩენი სხვაც, სოხუმში დარჩა და განადგურდა. ენგელსის ქუჩაზე, №24-ში მდებარე გრიგოლიების სახლს 5-ჯერ მოხვდა ჭურვი.

მენიკ დადიანი - სულის პრინციპანტი

ალექსანდრე გრიგოლია (შუაში) ოჯახთან, ახლობლებთან ერთად

მენიკ დადიანი პროგრესულად მოაზროვნე ქალი იყო. შეძლებული მამის შვილს ქუთაისის გიმნაზიის შემდეგ პეტერბურგის კეთილშობილ ქალთა სასწავლებელი დაუმთავრებია. თავიდანვე გამოირჩეოდა გაბედულებითა და პირდაპირობით.

ყოფილა ასეთი შემთხვევა: სარდიონის ოჯახს სტუმრობდა სადამსჯელო ექსპედიციების უფროსი, ცნობილი ჯალათი ალექსანდრე ნავარსკი. მენიკის ოთახში შემთხვევით შესულ ნავარსკის მაგიდაზე მარქსის „კაპიტალი“ დაუნახავს.

ნავარსკის მენიკისთვის ირონიულად უკითხავს:

– თავადის ქალო, ნუთუ ვერ ხვდებით, რა ცეცხლს ეთამაშებით?

თუმცა ეს ამბავი ნავარსკის რატომღაც არ გაუხმოვანებია.

რევოლუციამ მენიკ დადიანის მთელი სანათესაო დააზარადა, შეიწირა ბევრი მისი ახლობელი – დადიანების, ჩიქოვანების, დგებუაძეების გვარიდან. სიკვდილს ძლივს გადაურჩა მენიკის ძმა გრიშა, მეფის ოფიცერი, რომელსაც თავში კონდახი ჩაარტყევს. უგონოდ მყოფი მენიკის ძმა გლეხის ქალმა იპოვა და გადაარჩინა. ეს ისტორია მათი ქორწინებით დასრულდა.

გრიგოლიების ოჯახს ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ამბროსი ხელაიას ოჯახთან. ისინი ერთმანეთის მეზობლად ცხოვრობდნენ გეიმანის (ენგელსის) ქუჩაზე („აფხაზეთში ქართული საზოგადოების“ თავმჯდომარის, ამბროსი ხელაიას არაოფიციალური მდივანი ალექსანდრე გრიგოლია ყოფილა).

ამბროსი ხელაიამ მონათლა გრიგოლიების ორივე შვილი – მეგი და ვახტანგი, რომელიც 12 წლის ასაკში „ისპანკით“ გარდაიცვალა. ვახტანგის დაკრძალვაზე ამბროსი ხელაიამ წარმოთქვა სიტყვა, რომელიც ჟურნალ „ნაკადულში“ დაიბეჭდა.

შვილის გარდაცვალებისას მენიკ დადიანმა გონება დაკარგა, წაიქცა და ხერხემალი დაიზიანა. მთელი წელი საწოლს იყო მიჯაჭვული და ამის გამო საბოლოოდ ჯანმრთელობაც შეერყა. ერთ დროს მაღალი ქალი წელში მოიხარა.

მაგრამ მენიკი, სულით ძლიერი ქალი იყო. მთელი ცხოვრება აკრიტიკებდა საბჭოთა წყობას, ანგარიშს არ უწევდა მათ ხელისუფალთ, პროტესტის ნიშნად ქალაქშიც კი არ გადიოდა. მხოლოდ ზოგჯერ მანქანით თუ გაემგზავრებოდა სტუმრად დასთან ოქუმში, სოხუმში ცნობილი დასტაქრის, გიორგი (ჟორა) ემხვარის დედასთან.

მენიკი თავის შესაქცევად ლექსებს რომ წერდა, იქაც აბუხად იგდებდა საბჭოთა წყობას. განსაკუთრებით, ხრუშჩოვის პერიოდს, თუმცა ქმარმა ჩანაწერები გაუნადგურა, ამას კი არ გვაპატიებენო.

მოსკოვში სასწავლებლად წასულ თავის შვილიშვილს, ვახტანგ ჯორჯიკიას დაუბარა: იცოდე, მაგზოლემში თუ შეხვალ, სახლში არ დაბრუნდეო.

ლავრენტი ბერიას შრომის მაჭანკლაძე

ლავრენტი ბერიას თავისი შვილისთვის, სერგოსთვის მოსწონებია გრიგოლიების ქალიშვილი მეგი. ოჯახში მოსალაპარაკებლად გაუგზავნია გენერალი ვარლამ ქაქუჩია და კრემლის კომენდანტის მოადგილე, კიჭო გაგუა. ალექსანდრე გრიგოლია პირდაპირ პასუხს მორიდებია და უთქვამს: ვნახოთ, მენიკი რას იტყვისო. კიჭო გაგუასაც თავი მოუწონებია, მენიკისთვის უთქვამს, მახარობლები ვართ, ბერია თავისი შვილისთვის ასულის ხელს გთხოვთო.

მენიკი არც დაფიქრებულა, მკვახედ წამოუძახია: როგორ, მედროგის შვილს გავაყოლო ჩემი ერთადერთი ქალიშვილი (ბერიას მამა ფაეტონებს აქირავებდა თურმე)?

მაჭანკლებს ელდა ეცათ, რას გვიშვებით, გვლუპავთო? თუმცა მენიკის სიტყვები არ გაახმოვანეს, ბერიას სხვა საპატიო პასუხი მიუტანეს და ამით თავიც გადაიარჩინეს.

„Настоящие хамы“, იტყვოდა თანამედრობებზე შემთხვევით წამოსკუპებულ საბჭოთა ადამიანებზე, რომლებიც დრომ წამოატივტივა და, მისი წრისგან განსხვავებით, უკვე თელიდნენ, რომ ელიტას, ე.წ. ნაღებ საზოგადოებას ისინი წარმოადგენდნენ.

მენიკ დადიანი და ალექსანდრე გრიგოლია

მენიკ დადიანი და ალექსანდრე გრიგოლია (შუაში) მეგობრებთან ერთად

თავმჯდომარის მოადგილე იყო. ესეც გაუხსენეს... და დახვრიტეს.

მეკი გრიგოლია პირველი ქართველი იყო, ვინც ქართულად თარგმნა დიმიტრი გულის ლექსები.

ორივე ძმა მსხვირპლად

ალექსანდრე გრიგოლიას ორი ძმა ჰყავდა: მეკი (მელქისედეკი) და რაჟდენი.

რაჟდენმა, პროფესიით ადვოკატმა, 1924 წელს ოქუშში თვითმკვლევლობით დაასრულა სიცოცხლე, რადგანაც იცოდა, რომ აუცილებლად მასაც მოაკითხავდნენ.

რაჟდენის მეუღლე ეკატერინა ალექსანდრეს ასული მანდრიკა, წარმოშობით კახაკი, იყო იმპერატრიცა ალექსანდრა ფიოდოროვნას ფრეილინა.

უფროსი ძმა, მეკიც, ადვოკატი იყო. იმხანად მოხდა ასეთი რამ: ბათუმის პორტში მდგარ იტალიურ ხომალდს დაეჯახა საბჭოთა გემი. იტალიურმა მხარემ ადვოკატად მეკი გრიგოლია აიყვანა. ადვოკატმა პროცესი მოიგო, რისთვისაც იტალიელებმა დიდი გასამრჯელო მისცეს, რაც არ აპატიეს „წითლებმა“, თანაც იყო 1938 წელი. თავის დროზე მეკი აფხაზეთის მენშევიკურ-ნაციონალური საბჭოს

პრინცი ოლდენბურგის ვაგრაში

საქართველო თავისი მდიდარი ენერგეტიკული, ჰიდრომინერალური და ბიოკლიმატური რესურსებით მრავალ მეცნიერს იზიდავდა. ამ მიმართულებით 1875-76 წ.წ.-ში აფხაზეთში ექსპედიციები ჩაატარეს რუსმა მეცნიერებმა, პრესაში დაიბეჭდა მათი საინტერესო გამოკვლევაც.

უკვე 1915 წელს პრინცმა ოლდენბურგმა, რომელიც ძალიან იყო დაინტერესებული აფხაზეთის, კერძოდ, ვაგრის საკურორტო პოტენციალით, თავისთან სათათბიროდ მიიწვია სოხუმში მოღვაწე, მაშინ ძალზე ახალგაზრდა ექიმ-ეპიდემიოლოგი ალექსანდრე გრიგოლია და დაავალა, შეესწავლა რეგიონში არსებული ჰიდრომინერალური რესურსები.

პრინცს მხარში ედგა სამეფო კარის კამერჰერი,* გენერალი გიორგი შერვაშიძე, ნიკოლოზ II-ის დედის, იმპერატრიცა მარია ფიოდოროვნას მეორე ქმარი.

პრინცმა ოლდენბურგმა აფხაზეთით ჯერ კიდევ წლების წინ დაინტერესდა სამეფო კარი, მთავრობისგან მიიღო ფულადი დახმარება და იმდროინდელ გამოჩენილ მეცნიერებთან და მკვლევარებთან ერთად ვაგრის სანაპიროს ხომალდით მიადგა.

ოლდენბურგმა თავის თავზე აიღო ვაგრის კეთილმოწყობა, მისი გადაქცევა მაღალი საზოგადოების კურორტად, „რუსულ ნიცად“. ვაგრამ პრინცის ყურადღება მიიქცია როგორც განსაკუთრებული სტრატეგიული მდებარეობის, ასევე, გამორჩეული კლიმატური პირობების გამო.

აღსანიშნავია, რომ ალექსანდრე გრიგოლია ოლდენბურგის შემოთავაზებამდეც, დიდი ხნით ადრე, იკვლევდა აფხაზეთში არსებულ ბუნებრივ წყაროებს, მათ თვისებებს, საკუთარი სახსრებით აწყობდა ექსპედიციებს. პრინცთან შესვედრის შემდეგ კი უფრო მოტივირებული ალექსანდრე გრიგოლია ახალი ენერგიით შეუდგა ჰიდრორესურსების შესწავლას.

საბჭოთა ხელისუფლებამ აფხაზეთის საკურორტო რესურსების ათვისებისთვის ალექსანდრე გრიგოლიას გარდა მუშაობაში ჩართო სხვა ადგილობრივი მეცნიერები, მათ შორის, ქართველი ექიმები ნიკოლოზ რუსაძე და პეტრე ჯაფარიძე.

მარცხნიდან: ალექსანდრე გრიგოლია, ლავრენტი ბერია, ნიკიტა ხრუშჩოვი (ექსპედიციაში)

„აფხაზეთის პირველი“**

მაშინდელი აფხაზეთის დაბლობები თითქმის ჭაობიანი იყო. ხალხი იტანჯებოდა და იხოცებოდა მაღარიით, ტოვებდა ვაკე ადგილებს და მთებს ეხიზნებოდა.

მოსკოვში იყო მაღარიის ინფექციურ დაავადებათა ცენტრი, საიდანაც იმართებოდა დანარჩენი რეგიონები. მაღარიასთან ბრძოლის საქმე აფხაზეთშიც დაიძრა.

ქართველი ექიმები უშუალოდ საოლქო კომიტეტის მდივანთან, ნესტორ ლაკობასთან თანამშრომლობდნენ.

* – სამეფო კარის მაღალი თანამდებობა.

** – ტომას მორგანი, XX ს.-ის ამერიკელი ბიოლოგი. გენეტიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი.

ამ წლებში ალექსანდრე გრიგოლიამ აფხაზეთში დააფუძნა „წითელი ჯვრის“ საზოგადოება და დიდი ხნის მანძილზე, ფაქტობრივად, თავად უძღვებოდა საქმეს. ალექსანდრე ლუკინი, როგორც გრიგოლიას ეძახდნენ, თავს არ ზოგავდა, რომ აფხაზეთში მაღარია დაემარცხებინა.

ქინაქინა, რომელიც მთავრობას საზღვარგარეთიდან ოქროს ფასად ჩამოჰქონდა (ჯერ თბილისში, შემდეგ სოხუმიში), თითოეული მცხოვრებისთვის უნდა მიეწოდინათ.

„ალექსანდრე გრიგოლია აღიოდა მაღალმთიან სოფლებში, ისეთ მიუვალ ადგილებშიც, სადაც ასვლას მილიციაც ერიდებოდა. თავდადებულ ექიმს მოსახლეობისთვის საკუთარი ხელით მიჰქონდა ესოდენ ძვირფასი და სიცოცხლისთვის მნიშვნელოვანი წამალი“, – ამბობდა მასზე ნესტორ ლაკობა.

მართლაც, ალექსანდრე გრიგოლიას ძალისხმევამ მრავალი ადამიანი გადაარჩინა სიკვდილს.

ნიკოლოზ რუხაძემ იტალიიდან სპეციალური ბალონებით ჩამოიყვანა გამბუზია (თევზის სახეობა), რომელიც მაღარის გადამტან კოლოს ანადგურებდა.

მრავალწლიანი ბრძოლის შემდეგ მაღარია აფხაზეთში დაამარცხეს, რაც სახელმწიფოსთან ერთად ალექსანდრე გრიგოლიასა და ნიკოლოზ რუხაძის დიდი დამსახურებაა.

„გრიგოლია აფხაზეთისთვის იგივეა, რაც ამერიკისთვის მორგანი“, – ამბობდა ნესტორ ლაკობა.

ჯადოსნური წყლის აღმოჩენა

სოხუმიში, ენგელსის ქუჩაზე არის სახლი, სადაც ცხოვრობდა და იღვწოდა ცნობილი კურორტოლოგი, საქართველოს ბალნეოლოგიისა და ფიზიოთერაპიის ინსტიტუტის აფხაზეთის განყოფილების დირექტორი, სოხუმის კურორტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დამაარსებელი და დირექტორი ალექსანდრე გრიგოლია.

ის იყო პირველი მეცნიერი, რომელმაც შეისწავლა აფხაზეთის სუბტროპიკული კლიმატი, ახსნა და დაასაბუთა, რომ მთისა და ზღვის შავის კონტრასტული ნაზავი სასარგებლოა ჯანმრთელობისთვის, განსაკუთრებით, გულით ავადმყოფებისათვის; რომ სოხუმი უნდა იქცეს ბალნეოლოგიური კურორტების ცენტრად.

პროფესორმა ალექსანდრე გრიგოლიამ აფხაზეთის ტერიტორიაზე აღმოაჩინა 125-ზე მეტი მინერალური წყარო, მათ შორის, მარტო გუდაუთაში 24 უნიკალური თვისებების მქონე მინერალური წყალი. მისმა საექსპედიციო ჯგუფმა ცდები ჩაატარა აუადჰარისა და ზვანდრიფშის წყაროებზე. დასკვნა იყო ასეთი: ზვანდრიფშის წყარო ქსოვილს ავიწროებს, ხელს უშლის მის აღდგენას, აუადჰარის წყალი კი პირიქით – ხელს უწყობს ქსოვილის განვითარებას.

არაერთჯერ ჩატარებულმა ცდამ ცხადყო, რომ აუადჰარის წყლით განზავებულ პლაზმაში მოთავსებული კურდღლის გული 24 საათის შემდეგ ფეთქებასა და შემდეგ რევენერაციას იწყებდა!

XX ს.-ის 30-40-იან წლებში თვით სტალინი იყო დაინტერესებული აფხაზეთის კურორტებით.

დადგენილება მიიღო აფხაზეთში საკურორტო ქსელის გაფართოების შესახებ. ამ საქმეში ლავრენტი ბერიაც ჩაერთო.

იმ პერიოდში აფხაზეთში ჩამოვიდა ამერიკელი პროფესორი ვილჰელმ რააბიც, რომელიც ადგილზე გაეცნო მიმდინარე საკურორტო აღმშენებლობას და აღფრთოვანებული დარჩა. რააბი სოხუმიში 10 დღე უნდა დარჩენილიყო (მოსკოვთან შეთანხმებით), მაგრამ იქ თვეზე მეტხანს დაჰყო. იგი მეტად კმაყოფილი წავიდა და თან მნიშვნელოვანი მასალები წაიღო, პრეზიდენტ კენედისთვის წარსადგენად. ამერიკაში გამოსცა წიგნიც, სადაც ალექსანდრე გრიგოლიას, მის ბიოგრაფიას მთელი თავი მიუძღვნა.

კურორტოლოგიაში მიღწეული წარმატებებისთვის უპარტიო (პარტიაში პრინციპულად არ შედიოდა) ალექსანდრე გრიგოლია სტალინურ პრემიაზე წარადგინეს (მედალი მიიღო, ფული კი ვერა, რადგან სტალინი მალე გარდაიცვალა და ხრუშჩოვმა გააუქმა მისი დადგენილება).

ალექსანდრე გრიგოლია სიცოცხლის ბოლომდე დაუღალავად შრომობდა სხვადასხვა სფეროში. მისი გარდაცვალების შემდეგ აფხაზეთის კურორტოლოგიის ინსტიტუტში ნაწილობრივ შეჩერდა სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები. ზემოთ ხსენებული წყაროებიც თანდათან დაიკარგა და დაჭაობდა.

ალექსანდრე გრიგოლია არასოდეს დაღატობდა ჰიპოკრატეს ფიცს. როდესაც აფხაზეთში გერმანელი ტყვეები იყვნენ, უანგაროდ მკურნალობდა მათ. საერთოდაც, მთელი მისი ცხოვრება ენთუზიაზმზე იყო აგებული. „ფული ხელის ჭუჭყიაო“, – იტყოდა თურმე. ყველაფერზე წინ ადამიანის სიცოცხლეს, პატიოსნებასა და ღირსებას აყენებდა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ აფხაზეთში კურორტოლოგია, პიძრე-მინერალური და ბალნეოლოგიური დარგები, სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები საკმაოდ მაღალ დონეზე იდგა, ეს, უპირველესად, ჩემი დიდი ბაბუის, პროფესორ ალექსანდრე გრიგოლიას დამსახურება იყო.

ალექსანდრე გრიგოლიას მიერ დაარსებული სოხუმის კურორტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი

*უკინველესად,
ჩვენს სულს შია, სცევა, სწყურია*

ნუნუ ჯანელიძე

...ვისაც გამდიდრების სურვილი არ აწუხებს, ქილა
ერბო პოენისთანავე შემოეჭმევა.
...ბევრი აძლევს თავს უფლებას, სხვას ჭკუა ასწავლოს,
რადგან ჭკუა არ ჰყოფნის, სხვის ცხოვრებაში არ ჩაერიოს.
...რაც უფრო ვფარავთ ნაკლს, მით უფრო შესამჩნევი ხდება იგი.
...რა თხელ ყინულზე დგას ის, ვისაც ახალგაზრდობა და სიღამაზე საიმედო
კაპიტალი ჰგონია.
...ისე ნუ ვიზამთ, ფრენის გადამეტებულმა სურვილმა სული დაგვიმძიმოს.
...ყველა შეცდომის სათავე საკუთარ თავზე ჩვენი წარმოდგენებია.
...ვინც დინებას ნაფოტივით დაბლა მიჰყვება, არც აინტერესებს სათავის ამბები.
...როდესაც სინდისს უფლებას ვაძლევთ, რაღაცებზე თვალი დახუჭოს, არ
გაგვიკვირდეს, თუ მალე წაძინება მოინდომოს.
...შური ჩვენში მცხოვრები ცხოველია: ვკვებავთ – გველეშაპად იქცევა; ვაშიმშილებთ
– მდილივით იღარდილებს ჩვენში.
...უგუნური კაცის ბუნებაა: უკვდავებაც ღვთისაგან კი არა, მოკვდავი ადამიანისაგან
სურს, მიიღოს.
...უპირველესად, ჩვენს სულს შია, სცევა, სწყურია, ეკონომიური მხარე მხოლოდ
ამძაფრებს ამ შეგრძნებებს.
...ესეც თვალის სურვილისგან არის, თორემ თუ სულიერს ვესწრაფვით, რად
ვეჯიბრებით მატერიალურით გატაცებულებს.
...ყველას არ შეუძლია, კარგად წეროს, მაგრამ ყველას შეუძლია, წეროს
გულწრფელად.
...შეუძლებელია, არ განვიცადოთ საზოგადოების მიერ განკიცხვა, მაგრამ რა
დიდებულია წუთები, როცა არ გვაღელვებს, „რას იტყვის ხალხი?“

ვცხოვრობთ ყულის შეწყალების სეკინარში

...უწყლო ღრუბლის ხეტიალს ჰგავს წმინდა სულის გარეშე ვითომ ღვთის გზით
სიარული.
...სიკვდილით რატომ გამოვისყიდო ჩემი სული, თუკი სიცოცხლით შემძლია მისი
შექნა?
...თუ დაგუკვირდებით, საოცარ დროში, უფლის შეწყალების წელიწადში ვცხოვრობთ.
...საოცარია: მკვდრეთით აღმდგარი იესო არაფერს ჰყვება საიქიო ცხოვრების
შესახებ.
...მარტოობა სრულდება, როცა ღმერთს ვუმეგობრდებით.
...წარმომიდგენია, რა ძნელი იქნება განკითხვისას მისი გაქცევა, ვისაც ყველა და
ყველაფერი ფეხებზე ჰკიდია.
...რატომ ველოდებით ადამიანისგან იმის გაკეთებას, რაც მხოლოდ ღმერთს
ხელეწიფება?
...ბედნიერებაა, თუ ღვთის სახლი მიგაჩნია მშობლიურ სახლად, სადაც სიყვარულს
მიჰყავხარ და არა მოვალებას.

...როდესაც ადამიანებმა თვითონ დაიწყეს შექმნა, დაიჯერეს, რომ ყოვლისშემძლენი არიან და დაივიწყეს თავიანთი შემოქმედი.

...ამაოდ ცდილობს ქანცგაცლილი კაცობრიობა, ადამიანური გულისტქმებით ახსნას, თავისად მოიხრავს ღვთის სიტყვა. ღვთის სიტყვას ვერ იტყვს ადამიანური ვნებები. ღვთის სიტყვა ღვთის წმინდა სულით აიხსნება მხოლოდ.

...ღვთის რწმენაც კი თუ ყოველწამიერად არ ახლდება, თუ სხეულში სისხლის მიმოქცევასავით უწყვეტი არ არის ღმერთთან ურთიერთობა, რწმენაც თანდათან ნელდება, სუსტდება და, ბოლობოლო, ინაგვლება, ქრება საერთოდ. ღვთის რწმენა ცოცხალი პროცესია, განგრძობადი, სუნთქვასავით აუცილებელი, განახლებადი და შეუქცევადი.

...რა ვქნათ, ვისაც ბრმად სწამს, მაგრამ ნუთუ ასე სასურველია ბნელში სიარული?

... „ბედნიერი არიან სულიერს მოწყურებულნი“. ბევრს სულიერება მარტო მწერლობა, თეატრი და, ზოგადად, ხელოვნება, მისადმი ლტოლვა ჰგონია. ყველაზე დიდი სულიერება კი ღვთის გზების ძიება, ღვთის მცნებებით ცხოვრებაა.

...ქრისტემ თქვა, ხე ნაყოფით იცნობაო. არ უთქვამს, ფესვებით, ვარჯით ან ფოთლებით, მით უმეტეს, ყვავილებითო. ნაყოფით, მეგობრებო, ნაყოფით, ჩვენი კეთილი საქმეებით.

საზოგადოება მაღალქუსლიანი ფესსაცმელივითაა

...პოეტობას მორწმუნის მოთმინება სჭირდება.

...ღრუბელზე უფრო იმკითხავენ, ვიდრე მიხვდები, ეჭვიან კაცს რა ეწყინება და რა გაუხარდება.

...დაღლილისთვის ფიცარნაგიც ბუმბულივითაა.

...ფანატიზმი სიყვარულსაც ამახინჯებს.

...სიღარიბე და სიმდიდრე კი არ არის ნაკლი, ნაკლი სიძუნწე და გაუმაძღრობაა.

...რაღა სიარულისას ხელების უმნოდ ქნევა და რაღა წერისას ზედმეტი სიტყვების რახარუხი.

...უზრდელთან ურთიერთობასაც ისევე უნდა ერიდო, როგორც ცოფიან ძაღლთან აღერსს.

...ყვარყვარიზმს რა დაასრულებს: ყვარყვარე ხომ თავად წუთისოფელია.

...საზოგადოებას სასჯელად ევლინება საშუალო ნიჭისა და დიდი ამბიციის მქონე ადამიანი და... ტესტადაც.

...შეიძლება, ვერც სიბრძნემ მოგიტანოს ფული და ვერც სიყვარულმა, მაგრამ სიბრძნე და სიყვარული უკვე სიმდიდრეა.

...ხშირად გვიჭირს გახსენება ერთ დროს ცნობილი სახეებისა, ქვეყანას რომ აზანზარებდნენ და გვეგონა (მათაც ეგონათ), არასოდეს დავივიწყებდით. ესეც შენი წარმავლობა!

...თუ გინდა, ოჯახის სრულფასოვანი წევრი იყო, ნუ იცხოვრებ საკუთარ სახლში, როგორც მღვმური.

...საზოგადოება მაღალქუსლიანი ფესსაცმელივითაა: გაიძულვებს, სულ გამართულად გეჭიროს თავი.

...ყოველი ქსელის მომქსოვი მოწადინეა, თავის ბადეში გააბას მსხვერპლი. სოციალურ ქსელებსაც, ასე ვფიქრობ, იგივე ფუნქცია აქვს, დამაარსებლებს კი იგივე მიზანი. მათ უკან ხომ ადამიანის სულებზე მონადირე ეშმაკი დგას, რომელიც მთელ ვირტუალურ სამყაროს სინამდვილედ წარმოაჩენს. ო, სოციალურ ქსელებში მწერივით უმწეოდ გაბმულ კაცობრიობაე!

ზურაბ სოტკილავა

«იარქნის» მკითხველს შევახსენებთ, რომ წინა წომეში დაიბეჭდა მსოფლიოში აღიარებული ქართველი ელემენტარული კინოხის, ზუხაბ სოტკილავას 80-წლისთავისადმი მიძღვნილი ჰუმანიტარული ნიშნის ავტორის სომხური ბეჭდური ნიჟარული კონსტანტინი (ომის შემდეგ ათწლეულში მცხოვრებელი), ზუხაბ სოტკილავას სიყმის მეგობარი.

ეფინანსის ორი ეგზემპლარი დაბეჭდვისთანავე გავუგზავნეთ მოსკოვში მცხოვრებ ჩვენს სახელმძღვანელო თანამემამულეს (გვიშუამდგომელ მომღიჯის უახლოეს მეგობარს, კონსტანტინის ძმის დასახელებით). ბატონმა ზუხაბმა მადლიერების ნიშნად ეფინანსის ერთი ეგზემპლარი ავტორს უკანვე გამოგვიგზავნა (ჩვენი კუთვნილების ბოლომდე შემოგვითვალა). «იარქნის» ეს წომეხი, საუბაროდ, ბატონი ზუხაბის უკანასკნელი ავტორისადმი, იქნებოდა ძვირფასი ხელნაწი და დარჩება.

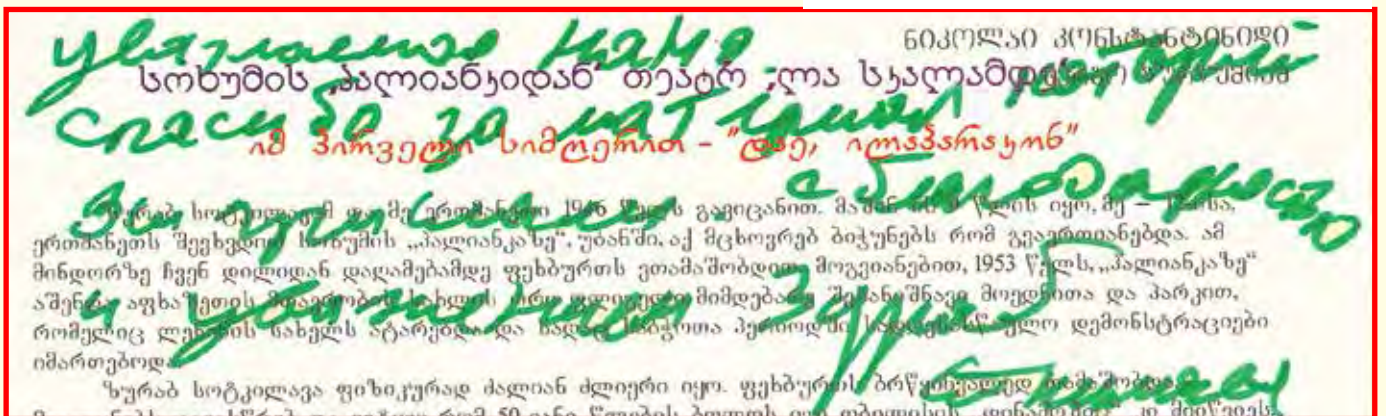
ბედნიერად ვთვლით თავს, რომ ჩვენს გამორჩეულ თანამემამულეს სიცოცხლის უკანასკნელი დღეები გავუღებოდა; «იარქნისთან» ერთად ბავშვობის დროინდელი ქართული მასაჟი სომხურად აღუქმანდა ქანატრისადმი, ვისთვისაც დიდი პატივი იყო სოტკილავას თბილ მოგებაში სტუმრობა და ეფინანსის გადაცემა.

- იმ დღეს, შეხვედრისას რომ დამთავრებდა, ჩემი სომხურად სიტყვების ამაყი ვიყავი, სტუდენტებს ამუცადებდნენ, მითხმეს და ცოცხალი სასტუმრო ოთახში მომიწია ღმინი. მით უფრო ავლენდი, როცა ახალი გაიღო და ბატონი ზუხაბი ჩემენ მძიმე ნაბიჯებით, ჯობზე დაყვირებდა წამოვიდა. მომიბოძოდა კიდევ, შეუძლოდ ვეჩინებ თავს და ძველები მასპინძლობდა ვეი გამოვივალ. მაშინ ვეი წამოვიდგენდი, რომ შეხვედრიდან ძალიან მალე მოხდებოდა ყველაზე უახესი. მაშინაც, ვიხილდნენ ათ დღეში, 2017 წლის 18 სექტემბერს, სახელმძღვანელო მასაჟი უკვე აღაი იყო. გამოასვენეს დიდი თანადროდ, განსხვავებული ხანგრძლივი ცამით. აცხემებულ მათემატიკებს შორის მეც ვიყავი, - გვიამბო ბატონმა აღუქმანდა ქანატრისადმი.

«მისი სიმღერა - ღმერთების გამოწვევა იყო», «საქართველოში ყველა მღერის, მაგრამ სოტკილავა ერთადერთია», «ეს იყო ადამიანი-მოვლენა, სიცოცხლის ბოლომდე სიყვარულს რომ გაცემდა და სიყვარული სწყუროდა», «ეს იყო სული, სახელად სოტკილავა», - დანჯა იმ დღეებში ხსენებდა ჰუმანს.

«საქართველოს მინას მიმბაძვით», - დაუბახებია ბატონ ზუხაბ სოტკილავას, რომლის გული მედამ სამშობლოს და მშობელ ქვს უკეთვლდა.

ზურაბ სოტკილავას ავტორგრაფი

მე თქვენ ყოველთვის დამიწავთ

თემურ ელიავა

"ზუხაბ სოტკილავა ღვთის ძეგლია, მისი ნიჭი - ეფინანსური. იგი მღერის იმიტომ, რომ სუნთქავს, იგი სუნთქავს იმიტომ, რომ იმღეროს. გავიმეოხებ, ეს ღვთისგანაა", - აღნიშნა თავის სტატიაში კონსტანტინის ძმის დასახელებით, ქალბატონმა დამიანა გოგლიჩიძემ (თბილისის კონსტანტინის ძმის დასახელებული ზუხაბ სოტკილავას საოცხად თბილ ბოლო კონცერტის შემდეგ).

დანიასტის მკვთოვი შეგძნება, რომელმაც ბატონი ზუხაბის წასვლის შემდეგ დისადგუა, მაძიებებს ვთქვა: გახსენება უფრო ავირია, ვიდრე სხვანა. მოგონება, თუნდაც ყველაზე ნათელი, ანდა ყველაზე სუბიანი, უფრო წამივალა. სხვანა ეი პასუხისმგებლობა, თავდაცვა, იმიტომ რომ ის შემდეგ (ანუ, როცა შენგან მიღის უძვირფასესი ადამიანი) მომანილომბს შენი ზნეობივი უმეუქსის შექმნაში და ამით გიცავს შენ. სხვანა, უპიჯველს ყოვლისა, დროთა კავშირის; ეს ჩვენი, თქვენთან ერთად გასაყვებელი საქმეა, აი შევწყვიტოთ ეს კავშირი. ხომოხ? - შემეფინანსებით თქვენ. დაფიქრით, პასუხს იპოვით - სიყვარული გიყვანაზეთ.

აი შეგეშინდეთ, გძნობები გააშინებოთ ახლობელ და ძვირფას ადამიანებთან. დაე, შეიგძნონ, გაითავისონ ეს განცდა და მეიე გადასვენ თავიანთ ახლო და საყვარელ ადამიანებს, მათ ეი - სხვებს, დანიასტენებს. ვთხმათ ხმამალა ერთმანეთს ერთი სიტყვები, უფრო ხშირად აუხსნათ ერთმანეთს სიყვარული, - ასე უყვარდა ჩვენს მასაჟის და ამიტომაც გამედებოთ იმეოხება ამ სიტყვებს.

ჩემო ბატონო ზუხაბ, ჩემო ზნეეთილო ადამიანო, მე თქვენ სიყვარულს კიდევ ბეჭედი ავიხსნით, მე თქვენ ყოველთვის დამიწავთ.

თემურ ელიავა და ზურაბ სოტკილავა 2016 წლის 16 აპრილი*

* - ფოტო გადაღებულია თბილისში, კონცერტის შემდეგ. ეს იყო ზურაბ სოტკილავას უკანასკნელი გამოსვლა მაყურებლის წინაშე.

ცნობილი ფიანგი ჰოეტი და სცენარისტი ვაჟ ჰივეჯი (1900-1977 წ.წ.) იმდენად ორიგინალური ხედვების ავტორია, რომ ყოველთვის უჩინო ჯიქს მისი შემოქმედების მიუთვინება ჯონჯიჯუელი ლიტერატურული მიმდინარეობისთვის. ჰივეჯის ჰოეზია გამოიჩინა განსაკუთრებული სიღრმით, ამავე დროს, გამოხატვის სიმშვიდითა და სიტყვების, ფიანების უცნაური მონაცვლეობით.

"ჩიტო რომ დახატო" ვაჟ ჰივეჯის ერთ-ერთი ჰომეჯიჯული ლექსია. ჰიტოვედმა მკითხვედმა ის გაიცნო ლია მუტუველის ორიგინალური თარგმანით.

"იარქანი" ამჯიჯად ნანახმოების ჯიქს ერთ განსხვავებულ, იზო ასლამაზიშვილის თარგმნილ ახანაქებ სანსკუქესო ვეხისას სთავაზობს მკითხველს (ჰიქვედად).

ლექსში ოცნების გაქდა ყველადეჟი გამოგონილია: ჩიტოს, გლიც, ბუმბულიც, ხელის მუხებაც... მაგამ ოცნებისა და თავისუფლების სახისხი აქ ისეთ მასშტაბებს იქნს, რომ იქიქებ: მენი იმედი ის ჰქიჯაც დახატავი ჩიტია, რომელსაც, ხადაც ახ უნდა დაგიქდეს, უნდა ელოდო.

ჟაკ პრევერი

ჟაკ პრევერი

ფრანგულიდან თარგმნა იზო ასლამაზიშვილმა

ჩიტო რომ დახატო

ჯერ ხატავ გალიას ღია კარებით,
შემდეგ კი ღამაზ, საჭირო საგანს,
რაც ჩიტს დასჭირდება და მოეწონება...
შენი სურვილით წაიღე ნახატი –
ტყეში ან ჭალაში, თუ გინდა, ბაღში,
ხეზე დაჰკიდე, მას ამოეფარე
და გაუნძრევლად, იმედით სავსე,
ჩიტის მოფრენას შენ დაელოდე...

ზოგჯერ ის ფრინველი უცებ მოფრინდება,
ხანდახან გვიან,
წლებიც რომ გავიდეს – იმედით ელოდე...
ის მაინც მოვა, ადრე თუ გვიან.
როდესაც ის ჩიტი მართლაც მოფრინდება,
გაყუნდი ისე, რომ არ დააფრთხო,
ეცადე, სუნთქვა შეიკრას სიხუმემ
და გალიაში აცადო შეფრენა.
დახურე მაღე, შეფრენისთანავე,
შენივე ფუნჯით გალიის კარი,
სწრაფად და ფრთხილად წაშალე გალია,
ისე, რომ ბუმბულიც არ დაუზიანდეს!
ღამაზი ტოტებით დახატე ტყე,
ფოთლების სიმწვანე,
გრილი სიო და მცხუნვარე მზე!

ბაღასში ჩურჩული, ბზუილი მწერების,
ცხელი ზაფხულის დღეს!
შემდეგ კი ელოდე ფრინველის სიმღერას,
მთმენით ელოდე მგოსნის გალობას,
სიხუმე ცუღს ნიშნავს,
ტიკტიკი – კარგს,
აღიარება, ეტყობა, მოგადგა კარს!
ახლა კი თამამად, ოღონდაც ფაქიზად,
მოაძვრე მგალობელს ის ერთი ბუმბული,
და ტილოს ბოლოში, სურათის კუთხეში,
შენ შენი სახელი, ო, დიას, „მაესტრო“,
იქ მიაწერე!

ვახტანგ კორტეტიშვილი.
მხატვარი: ვალერიან სიღამონ-ერისთავი

ვახტანგ კორტეტიშვილი - ცნობილი ლიტერატურათმცოდნე, ჟიურისტი, ისტორიკოსი, პუბლიცისტი, მოქანდაკე, ფოტოგრაფი, ხომედი 20 ს.-ის 10-იან წლებში დაიწყო მოღვაწეობა.

სწავლობდა პეტერბურგისა და ტახტის უნივერსიტეტებში; ხომოხც განმეხტავს ჟიურისტიკის გეოგრაფიკული, ვახტანგ კორტეტიშვილის, «თეგდადეულო მსგავსად, ქვეყნის მსახურების თანდაყოლილი სუხვილი და ინტელექტუალური მოუხვეწეობა» გამოახრევედა. ამიგომაც მიიჩნევენ მას ილიას სულიეი მემკვიდედე.

ეხოვნელობა, ეს გამოხრეუი ფასეულობა, მიულებელი იყო საბჭოეთის მესვეუეთათვის. ბუნებრივია, მტაცხად ისჯებოდნენ ისინი, ვინც მას აღიახებდა. შემოქმედი ადამიანები მით უფრო საშიშნი იყვნენ ბოლშევიკებისათვის. მათ ანადეუებდნენ ფიზიკუად, ან ამყოფებდნენ მედევი შიშის ქვეშ.

1937 წლის იუნიუსიებს ვეხც ვახტანგ კორტეტიშვილი გადეუქრა. დაქეის მიდეხს, ხომელიც გაიცა 1937 წლის 7 ნოემბეის, ხელს ანუხდნენ სააე მოვსესიანი, ადექსანდეუ ხახანი, ბოგდან ქობელოვი.

სვე-აგენტების - «ნეხონის», «მოსკოვისა» და «მინაილოვსკის» მიეი უშიშოებისადმი მიწოდებელი ინფომაციით, ვახტანგ კორტეტიშვილი ავეენს ანტისაბჭოთა განწყობას და «ვეი ხედავს საბჭოთა სინამდევის პეისპეუქივას».

დაპატიმებიდან 2 თვეში ის დახვიტეს.

სიტყვა, ხომელსაც ვებქდავთ, ვახტანგ კორტეტიშვილმა ნახმოთქვა საქათველოს მნეხალთა პიხვეე ყიილობაზე (ის გაიხსნა 1926 წლის 21 თებეხვადს, ხელოვანთა სასახელეში; ამეამად «მნეხალთა სახელი», მარბლის ქ. 13).

ეომენისტუი პატიისა და საქათველოს მთავიომის სახელით ყიილობას მიესადმა - ბოლშევიკი ფილიპე მახახაძე. ფილიპე მახახაძის მოხსენებასთან დაეავშიხებით 22 თებეხვადს გაიხსნა ილის სხდომა. ყიილობაზე სიტყვით გამოვიდნენ: ვასილ ბახნოვი, ვახტანგ კორტეტიშვილი, ეონსტანტინე გამსახუდეია, პაოლო იაშვილი, სიმონ ჩიქოვანი და სხვები.

ვახტანგ კორტეტიშვილი – 1926 წლის 22 თებერვალი

სიტყვა, წარმოთქმული სრულიად საქართველოს მწერალთა ყრილობაზე*

ამხანაგებო, დღევანდელი ყრილობა საქართველოს მწერლობის ისტორიაში უდიდესი მომენტთაგანია. დღეს ქართული მწერლობა მთლიანად, განურჩევლად მიმართულებისა, ერთიანად არის თავმოყრილი, რომ გადაწყვიტოს ის მტკივნეული საკითხები, რომელიც დღეს ჩვენს წინაშეა...

რაც შეეხება... საკითხს, რომელიც აქ ამხანაგმა მახარაძემ წამოაყენა; სახელდობრ, ქართული მწერლობა დღეს გარკვევით უნდა აცხადებდეს, იღებს ის რევოლუციას თუ არ იღებსო; მე მგონია, ასე საკითხის დასმა და ისიც დღეს, ყოფლად წარმოუდგენელია იმიტომ კი არა, რომ არ შეიძლება ამ საკითხზე პასუხი გავცეთ; არამედ ეს საკითხი ერთგვარ ანარქიზმს წარმოადგენს.

და დღეს, როდესაც თქვენ ისმენდით ვასილ ბარნოვის, ამ მსცოვანი ადამიანის გულისნადებს, მე მგონია, ყველას გეიხაროდა, რადგან თვალწინ გედგათ ასაკოვანი ადამიანი იმის დამამტკიცებლად, რომ საქართველოში მწერალი არ ბერდება და ის მუდამ ლაპარაკობს, როგორც მეტად ახალგაზრდა და მუდამ რევოლუციონერი.

ასეთივე არის ქართული მწერლობა...

იოსებ გრიშაშვილი და ვახტანგ კორტეტიშვილი (დგას) მეგობრებთან ერთად

ჩვენ ვიღებდით რევოლუციას და ვიღებთ მას არა მარტო გაშლილი სუფრით, სადაც ტკბილეულობა და მოხრაკულები ალაგია, არამედ მისი უარყოფითი მხარეებითაც. მაგრამ საკითხს მხოლოდ ასე არ სვამდა ამხანაგი ფილიპე მახარაძე. და მე მინდა, აქ გულახდილი ვიყო.

აქ მან ბრძანა, რომ ჩვენში იყო მოშხამული ატმოსფერო. ჩვენ ამას არ უარყოფთ. მართალია, იყო მისაღები და არამისაღები მომენტები.

მაგრამ ვერაფერ ვერ უარყოფს იმასაც, რომ იყო ერთგვარი დამაშორებელი პირობებიც საქართველოს ინტელიგენციასა და მმართველ ხელისუფლებას შორის. ამ სიშორეს პქონდა სულ სხვა ნიადაგი და, სახელდობრ: ისეთი საკითხები, რომლებიც დიდხანს იყო გამოურკვეველი. მე ნაციონალურ საკითხს ვგულისხმობ.

ქართული მწერლობა ერთგვარად შეშინდა, ზღარბივით ეკლები გამოუშვა და შეიკუმშა, თითქოს რაღაც მოსალოდნელი საფრთხის წინაშე იდგა. ასე იყო ამ ხუთი

* – იბეჭდება შემოკლებით.

წლის წინათ. ეს უნდა ითქვას...

ჩვენს შიშს ჰქონდა გასამართლებელი საბუთი. მაგრამ დღეს? მოხდა კი ამ შიშის გაბათილება და ჩვენს შორის დაახლოება თუ არა? რასაკვირველია, მოხდა...

ჩვენ არ გავგვიძნებდებოდა მართალი სიტყვის თქმა. იმიტომ, რომ ჩვენ პოლიტიკური ორგანიზაცია არ ვართ, ჩვენ პარტიული თავმოყვარეობა არა გვაქვს. ჩვენთვის საინტერესოა ჩვენი ერის გამოყვანა კულტურულ გზაზე, ჩვენი ერის კეთილდღეობა და სწორედ იმიტომ, რომ ჩვენ პარტიულად არაფერი დაგვიკარგავს და არც დაგვიკარგავთ. ხელისუფლების ხელში ჩაგდებაზე არ გვიფიქრია და არც ვფიქრობთ. ამიტომ ჩვენი სიტყვა და კრიტიკა უფრო სწორი იქნება...

აქ მე მაგონდება გიორგის პასუხი, სენ-სიმონს რომ უთხრა: თქვენი სოციალიზმი ძალიან კარგია, მაგრამ მე ვერ გამოვიცხადებ, რად და ვისთვის არის საჭირო, რომ შენი ჩექმა მე შევკერო და შენ კიდევ ჩემი. ამას ის არა სჯობია, რომ მე ჩემი შევკერო და შენ შენო.

ამით, რასაკვირველია, გიორგის ნათქვამს არ ვამართლებ. ეს ეგოცენტრიზმი ჩვენთვის პრინციპულად მიუღებელია; მაგრამ ისტორიული პირობების გამო იძულებულნი ვართ, რომ, უპირველეს ყოვლისა, ხალხის ფეხზე დაყენებასა და ჩვენი კულტურის აღორძინებაზე ვიფიქროთ...

თქვენ, რასაკვირველია, არც შოვინიზმად და არც გადაჭარბებულ ჩამომართმევთ, თუ ვიტყვი, რომ ჩვენი ხალხი არის უდიდესი კულტურის მატარებელი. რასაკვირველია, ეს იმაში არ გამოიხატება, რომ აქ 30-სართულიანი სასახლეები გვქონდეს და სხვა.

მომეცით 10 წლის განმავლობაში ამერიკის ფულები და საქართველოს გადავაქცევ ისეთ მხარედ, რომ ნიუ-იორკი და ვაშინგტონი სოფლებად გამოჩნდნენ.

ეს კიდევ კულტურა არ არის. მე ვლამაზობ იმ კულტურაზე, რომელიც ქართველ გლეხს თოხზე დააყრდნობს ისე ლამაზად, როგორც დედამიწის ზურგზე ვერავინ დადგება... ეს პლასტიკაა, ანუ ადამიანის სულის მწვერვალები.

ეს შინაგანი კულტურაა, რომელიც ქართველ ხალხს ტიგროსიდან და ეფრატისიდან მოსდევს. ამ კულტურას უნდა მივცეთ გამომჟღავნება. ეს არის საჭირო და ღრმად იყავით დარწმუნებულნი, რომ კულტურა რევოლუციის ყველაზე დიდი და საიმედო მოკავშირეა.

გუშინ მომხსენებელმა, რომელიც მთავრობის წარმომადგენელი იყო ამავე დროს, განაცხადა: „ჩვენ გვინტერესებს ერთი რამ, იღებს რევოლუციას თუ არა მწერლობა და თუ იღებს, შემდეგ სწერეთ, როგორც გინდათ, გინდ ყირამალა დაყენეთ ასოები, გინდ ტახტზე წააწვინეთ“ და სხვა.

აი, ეს არის უპირფასეო, რაც გუშინ მოვისმინეთ და დაგარწმუნებთ, რომ, თუ ეს განცხადება იქნება ერთგვარი გარანტიის ქვეშ დაყენებული, ე. ი. თუ ქართველ მწერლებს მიეცემათ საშუალება, რომ ჰეგემონობა არც ერთ მიმართულებას არ ექნება, არამედ ყველას ექნება შემოქმედების თავისუფლება, მე გარწმუნებთ, რომ სრულებით წაიშლება ის განსხვავება, ის უშიშარი უნდობლობა, რომელიც აქამდე ყველას გვიშლიდა ხელს...

ჩვენ ქართველი მწერლები ვართ და ქართული ენა ჩვენთვის უპირველეს საგანს შეადგენს. ქართული სიტყვა დიდ მოვლას, პატრონობას მოითხოვს.

ქართულ სიტყვას პატრონი არ ჰყავს; ის შერყვნილია დაწესებულებებში, შერყვნილია გარეთ მაღაზიის აბრებზე, ის შერყვნილია გაზეთებში, აფიშებში; ყველგან ილახება ქართული სიტყვა, ის დამახინჯებულია.

ქართული მეცნიერება ერთი საუკუნის განმავლობაში ტყვეობას განიცდიდა. ჩვენ წართმეული გვქონდა საშუალება, გვემსახურა ქართული სიტყვისთვის.

ჩვენ ჩამოვრჩით მრავალ გზაზე და ახლა ხელოვნურად ვქმნით სიტყვებს, ვაკოწიწებთ რაღაც უთავბოლო ელემენტებს, უხეირო თარგმანობას ვეწვეით. ეს დამახინჯებს ჩვენს ენას.

საჭიროა, დაარსდეს ქართული სიტყვის ერთგვარი აკადემია, სადაც გამოიმუშავდება ყოველი სიტყვა, ყოველი წინადადება...

მე ვუსურვებ ქართულ მწერლობას, რომ შეასრულოს ის დიდი მოვალეობა, რომელიც დღეს ისტორიამ ჩვენს უღონო მხრებზე დააყრდნო.

ჩვენ დიდხანს ვიყავით მონობის ქვეშ; რუსეთის ყოფილმა მეფის მთავრობამ გაძარცვა ჩვენი სიმდიდრენი, წაიღო როგორც მატერიალური, ისე სულიერი რიგის განძეულობა და ჩვენ უნდა დავაბრუნოთ ის რელიკვიები, რომლებიც აქედან გამძარცვებულმა წაიღეს.

უნდა კვლავ აღვმართოთ თავის ადგილას, რომ აღსავლის კარები ღია იყოს და იქიდან იდინოს საქართველოს თავისუფალმა სულმა ქვეყნის აყვავებისა და მშრომელი ხალხის საბოლოო გამარჯვებისთვის (ხანგრძლივი ტაში).

P.S. აშუაგა, ხომ | ყიღობაზე ნახმოთქმული ვახსენებ ეკუთვნილი სიტყვა თავისუფლად მოახიფნე იმ ადამიანის თამამი ჰოზიციან, ვინც იმთავითვე გაემიჯნა ბიძად მოხიჩილ საზოგადოებას, გაემიჯნა ჩვენი.

გასაბჭოებდნენ გასული იყო მხოლოდ 5 წელიწადი.

ხელოვანთა სასახლის ეზო

შარტავას გუნდის ტყვედ აყვანას ის მთავრობის სახლის ფანჯრიდან უყურებდა

ნანა ჭანტუშია

ომი სიცოცხლეს და სიკვდილს შიშის ყოფნაა. ომისგან გადახრენილი სიცოცხლეს ხელახლა იძენს, მაგჩამ ახის ბუდისნეხით დაშვებული ნაჩიოდგენელი "აღბათობები", რომცა გიძნელება, გააცნობიერო ყველაზე დაუჯიხებელიც, ბოლომდე გაეხივე საკუთარი თუ განგების შესაძლებლობებში.

მე მომეცა საშუალება, გავცნობოდი ბატონ ეგუჯა გოხდაძეს, მესაუბრა სომხების დაცემის უმძიმეს დღეზე, ომის უკანასკნელი საათის იმ ექსტრემალური უპირობოზე, რომელსაც მან ცხოვრებაში ყველაზე თამამად თქვა, "ახასოდე თქვა ახასოდე".

ეიღვე ბევრი ჩამოვხე ვისაუბრეთ:

ჩემი აფხაზეთის ომი გმიხი ბიჭების სახიბილიც იყო და შეუქცევადი ძიოც, იმპიხიის ვეხაგური ჰორიტიკითა და "იყიება საქართველოთი"; ჩემი ასეთ ომში სამშობლო და ჯახისჯაცი სასწრაფო ხით ჰინაზე იღება, მეოხიზე ჯი, ხაც გინდა, შეაგდე, გაყიდე-დახედავებული, მთავახია, გადნონო, მოეხიო სამშობლოც; ჩემი ომების ქვეყანაში დამპყრობლები ახასოდე ვყოფილხართ, მაგჩამ მტეხს მუდამ ქართველში კოდიხებული დამოხიჩილებლობა ახ ასვენებდა.

ჩემი ხესპოდენტია ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს "ავღანეთის ვეცეხანთა" ეკვიპიის წევრი, საინტეგრაციო პიროვნება და გამოჩენილი ბიოგრაფიის მეომარი.

სომხების დაცემის ბოლო წუთებამდე ეგუჯა გოხდაძე ვიღო მახტავას, გუჩამ გაბესეხიას, ხაც ეშბას, სომხური ბიჭებისა და "ავღანელი" თანამებძობლების გვერდით იყო და ყველანი ერთად იცავდნენ მთავრობის სახლს. იხიძოლეს მანამდე, ვიდრე ტყვია-ნამალი ახ გამოელიათ.

ის გადწყვეტილება ჯი ნამებში მიიღო, საკუთარი თავის იმედად დახრენილიც ბიძოლის ველებზე. ახავინ იცოდა, განკითხვა ვის ელოდა, მახტავას გუნდს, თანამებძობლებთან ერთად თუ მათგან გახილებულ და მონინააღმდეგესთან განმახტოებულ ეგუჯა გოხდაძეს?

ამბავს, ჩემი დედა ამის შემდეგ გაბიძედა, უკვე ვეხავინ შეცვიდა.

ის სხელიად მახტო აღმოჩნდა ჯახისჯაცებისგან დაცილი, აღმოდებული, უკვე დაცემული მინისტითა საბჭოს შემობაში.

ეგუჯა გოხდაძე ერთდერთი ქართველია, ვინც მახტავას გუნდის ტყვედ აყვანის უმძიმესი კადები (როცა მას უცნობი ჩხილიკავჯახიელი ოპიჯახი აფიქსიხებდა) აღმოდებული შემობის მესამე სახილიდან საკუთარი თვლით ნახა.

აფხაზეთში ექვსი თვე იბრძოდა. ბოლოს მონაწილეობდა ტამიშის ბრძოლებში, სადაც რუსის დესანტი (ჩრდილოკავკასიელებთან ერთად) გადმოსხეს. მაშინ დაუკარგავთ ბევრი "ავღანელი".

იქ ისეთი სასაკლავო მოაწყო მტერმა, რომ მეომრებმაც და ქვეყანამაც ხშირად უნდა მოიხედონ უკან. რაც შეიძლება, დიდხანს დარჩნენ იმ წარსულში, სადაც ომი დღემდე გრძელდება.

– შემდეგ იყო ივლისის სამშვიდობო მოლაპარაკება და ისევ ლაღატი, განახლებული თავდასხმა. ძალიან ბევრს ვფიქრობ და ვერაფრით ამიხსნია, რატომ გაიფიქრო მაშინ განიარაღებული სოხუმი უმწყო ბავშვებითა და ქალებით, მოხუცებით.

იმიტომ ხომ არა, რომ შიშველი ხელებით ქაღალის დაცვა უფრო დამაჯერებელი ყოფილიყო, არიადნას ძაფს გამობმული "დასასრული" კი უფრო შთამბეჭდავი. ისევ მეომარი თუ გასცემს პასუხს კითხვაზე, როდის ხარ მოგებულნი წაგებულ ომში?

– 23 სექტემბერს "ავღანელებმა" ბრძანება მივიღეთ თბილისიდან სოხუმიში დაუყოვნებლივ გამგზავრების შესახებ. მეორე დღესვე შევიკრიბეთ ჩვენი ბატალიონის ბიჭები, სულ 68 მეომარი. შექმნილი ვითარების, აგრეთვე, დროის სიმცირის გამო ზოგიერთს ვერც დაუუკავშირდით. ერთი, ლამის, ტრაპის საფეხურებს ამოასკდა ქოშინით, საყვედურით, უჩემოდ როგორ მიდიოდით აფხაზეთშიო. თითქოს არ ვიცოდით, რა განსაცდელიც გველოდა ამ გადაფრენით. 24 სექტემბერს,

თვითმფრინავში, ჩემს ცხოვრებაში ყველაზე უჩვეულო დაბადების დღეს, ჩვენ-ჩვენი, ცოტა შეშლილი სადღეგრძელოების თამაღები ვიყავით.

სოხუმის დაცემამდე დარჩენილი სამი დღე მისტიკური უფრო იყო ამ ბიჭებისთვის. მათგან ბევრს ცოტა დრო ჰქონია. არადა, თითქოს ეჩქარებოდათ, “დამიწებას” ეშურებოდნენ. დაფრენამდე სიცოცხლის სადღეგრძელოც შეუსვამთ, ვინ თქვა, სიცოცხლე არ გვიხარიაო. მაგრამ რასაც გრძნობდნენ და ერთმანეთს არ უმხელდნენ, დარჩა მათ კაცურ საიდუმლოდ.

25 სექტემბერს, დილიდანვე, “ავღანეთის ბატალიონის” ბიჭებმა მთავარსარდლისგან, ედუარდ შევარდნაძისგან დავალება მიიღეს: ფუნიკულიორი, რომელიც, სავარაუდოდ, მტრის ხელში იყო, უნდა დაეკავებინათ. ოპერაციის ხელმძღვანელობა დაევალა ბატალიონის მეთაურს, გურამ ჯანიაშვილს (იგი ეგვიპტის ომის მონაწილეცაა).

მაგრამ “ავღანელებმა”, სოხუმელ არტილერიტებთან ერთად, ეს უთანასწორო, რამდენიმესაათიანი ბრძოლა წააგეს. ფუნიკულიორი ბატალისტის მიერ უხეში ეპიზოდებით დამძიმებულ ტილოს დაემსგავსა – დაღუპულებით, დანაცრეული სიმწვანით, კვამლში ჩაკარგული ქალაქის ერთ-ერთი ულამაზესი ნაწილით.

– 27 სექტემბერს კი, დილიდანვე, “ავღანელებს” მინისტრთა საბჭოს მესამე, ცოტა მოგვიანებით კი, მეხუთე, მეექვსე, მეშვიდე სართულებზე გვეჭირა პოზიციები (30 „ავღანელი“ თანამებრძოლი უკვე აღარ გვეყავა, ფუნიკულიორზე დაგვეღუპა). ალბათ, დილის 9 საათი იქნებოდა, ჟიული შარტავა, გურამ გაბესკორია, მთავრობის სხვა წევრები რომ მოვიდნენ დაცვის ბიჭებთან ერთად. ამჯერად ბრძანება გაიცა, ყველას ერთად დაგვეცვა მთავრობის სახლი.

ზუსტად არ მახსოვს, ამის მერე ედუარდ შევარდნაძე როდის მოვიდა. მეომარი ხომ დროს არ აფიქსირებს. მთავარსარდალი ჟიული შარტავასთან და გურამ ჯანიაშვილთან ერთად განმარტოვდა. თათბირი დიდხანს არ გაგრძელებულა, რის შემდეგაც ჯანიაშვილმა გვითხრა, მოლაპარაკება მიდის აფხაზეთთანაც და დამხმარე ძალაც მოვაო.

ამ დროისათვის მტერს უკვე დაკავებული ჰქონია სასიცოცხლო მნიშვნელობის არაერთი ობიექტი, ქუჩა, დასახლებული უბანი. 27 სექტემბერს მთავრობის სახლის დაცემით, ამ უკანასკნელი ოპერაციით დასრულდება კულუარული პოლიტიკის ერთიანი გეგმა.

რუსის, ქართველისა და აფხაზის მიერ დაწვეული ომი, აფხაზეთის ქალაქებსა და სოფლებს შესეული ტანკებით, ქვეყნას დაანაწევრებს, დაუკარგავს ტერიტორიებს, უამრავს შეიწირავს, მეომარსა თუ მშვიდობიან მოსახლეს; დანარჩენებს დევნილებად აქცევს. უკვე მერე, რუსეთის “ნაწილად” გამოცხადებულ აფხაზეთში აფხაზს უფრო და უფრო გაუძნელდება საკუთარი ეთნოსის გადარჩენა.

არაერთი სატელეფონო დაპირების მიუხედავად, დამატებითი ძალები არ გამოიხნდა. მტერი თურმე ძალიან ახლოს ყოფილა, თითქმის უკვე დაცლილი ქალაქების კუთხეებსა და სახლებს ამოფარებული. თავიდან ცალკეული გასროლის ხმები თუ არღვევდა მოჩვენებით მყუდროებას. ნამდვილი ომი ქალაქისთვის, გადამწყვეტი შტურმით, მაშინ დაიწყო, როცა მტერმა ძლიერი ცეცხლი უკვე მთავრობის სახლის მიმართულებით გახსნა.

ელგუჯა გორდაძეს უნდა, არ ახსოვდეს კადრები, მუდამ რომ ახსოვს. მტერი რის მტერია, გოგი და მაგოგივით თუ არ მიაშთო ირგვლივ ყველაფერი. თითქოს ზღვაც არ უხდებოდა ქალაქს, რომელიც ირყეოდა, ნადგურდებოდა, იწვოდა. მძიმე შესახელი იყო ქალაქი, რომელსაც დარჩენილი მოსახლეობაც ტოვებდა, იცლებოდა სოხუმი, კვამლში გახვეული მარტო რჩებოდა.

დაცვის ბიჭებთან ერთად ავტომატები ხელიდან არ გაუგლიათ მთავრობის წევრებსაც. ცხადი იყო, რიცხობრივად ბევრად მეტი მტრის ალყაში უკან დასახვევი ყველა გზა მოჭრილი იყო და მაინც, თავი არ ახსოვდათ, არც ის, რომ ძალიან ცოტანი იყვნენ მტრის წინაშე, ბრძოლის ველზე, სადაც წაგებულ ომს მაინც აგრძელებდნენ; სადაც ბრძოლა 2 საათამდე გაგრძელდა, რუსეთის უახლესი სამხედრო ტექნიკის გამოყენებით, რუსეთის ნაციონალურ ლეგიონში გაწვრთნილი შენაერთებისა თუ ჩრდილოკავკასიელი და კაზაკი ბოვიკების მონაწილეობით.

პირველად მესამე სართულზე გაჩნდა ცეცხლი – პირდაპირი დამიზნებით შარტავას კაბინეტს ესროლეს. თანდათან ცეცხლი მოედო სხვა სართულებსაც, დერეფნებს, ოთახებს, სახურავს. ცხადი გახდა, რომ წინააღმდეგობის გაწევას აზრი არ ჰქონდა, ტყვია-წამალიც აღარ იყო საკმარისი. გადაწყვეტილება, რომელიც ამის შემდეგ მიიღო ჟიული შარტავამ, თითოეული ჩვენგანისთვის იყო უმძიმესი მოცემულობა: რომ ბრძოლა უნდა შეგვეწყვიტა.

„მთავრობის სახლი, ეტყობოდა, ბოლომდე იგერიებდა

მოწინააღმდეგეებს. შენობის წინ დგას დამწვარი „БТР“ (ავტორის შეცდომაა. ეს იყო „ბერდემი“ - ნ.ჭ.). საფეხურები მოფენილია ნაღმისა და ჭურვის ნამსხვრევებით. სასტიკი შესახედავია გამრუდებული არმატურის მოშიშვლებული კონსტრუქცია, მტკვნებად დაკიდებული ბეტონის ფილებით. ყველგან სასტიკი უწესრიგობაა და არც გადამწვარ-გადაბუგული ფიცრები განსხვავდება ერთმანეთისგან. ჭურვებს სახურავი გადაუხსნია და ამ მრავალსართულიანი შენობის პირველი სართულიდან ცაც კი მოჩანს“,- დაწერს სოხუმის დაცემის შემდეგ რამდენიმე დღეში მოსკოვის გაზეთ „იზვესტიის“ სპეციალური კორესპონდენტი – ალექსანდრე ჩელნიკოვი (1995 წლის 5 ოქტომბერი).

ძალიან მალე ყველაფერი თითქოს წაღმა დატრიალდა და ინტენსიური სროლებიც შეწყდა. აფეთქებებისა და გამაყრუებელი ხმების მერე უჩვეულო სიჩუმე არაბუნებრივი იყო, მაგრამ, რაღაც წამებში ქალაქმა მაინც ამოისუნთქა.

თუმცა ბატონი ჟიული შარტავა ამ სიტუაციაშიც გვამწვიდებდა, მოწინააღმდეგესთან დიალოგს მივალწვევით. მაქსიმალურად ცდილობდა, ყოფილიყო გაწონასწორებული, თავდაჯერებული, ჩვენთვის მაგალითის მომცემი.

– ასე მოემზადა მტერთან შესახვედრად, იმის დასამტკიცებლად, რომ სამშობლო უფალივით ერთია და იმის სათქმელადაც, რომ მას ეს ნამდვილად სჯერა. მზერა ჰქონდა ძალიან შეუვალი, – იგონებს ბატონი ელგუჯა გორდაძე.

ბატონმა ჟიულიმ ერთ-ერთ მეომარს დააგვალა, ძირს ჩასულიყო, მოედანზე, იქ, სადაც ომის დამთავრებას უკვე ზეიმობდნენ, იმ ადამიანებთან შესახვედრად, რომლებთანაც, ვინ იცის, სათქმელს როგორ მოუყარა თავი.

– თვალი გავაყოლე ახალგაზრდას, მძიმე ნაბიჯებით რომ გაუყვა დერეფანს. ძალიან გამიჭირდა მის ადგილას საკუთარი თავის წარმოდგენა. არადა, ვერასოდეს გავიგებ, მოედანამდე ის პატარა მანძილი რა ფიქრებით გაიარა, რა ტვირთი ატარებინა სულს!

ახალგაზრდა მეომარს ხუთი ბოვეიკი ამოყვა ქვემოდან. მათ შორის ის ერთი, ვინც ქართველებს მიმართა, აფხაზი არ ყოფილა:

– Ребята, с вами все будет в порядке. Вас повезут в Гудауты.

ხმა საოცრად მშვიდი და დამაჯერებელი ჰქონდა. ალბათ, ისეთი, ეჭვს რომ ვერ შეიტანდი მის გულწრფელობაში, რომ შეუქმნიდნენ უსაფრთხოებას, რომ იქ, მოედანზე, ომის დასასრულით ახორხოცებული, გონარეული მოძალადეებისგან თავს დაიხსნიდნენ.

ამ ხუთეულს ყველანი ძირს უნდა ჩაყოლოდნენ, მაგრამ ის, რაც იმწამიერად გადაწყვიტა ელგუჯა გორდაძემ, უფრო ბედისწერის გამოწვევა იყო.

მარტოკამ, მხოლოდ საკუთარ თავთან შეთანხმებით გადადგა ეს ნაბიჯი, არ გაყოლოდა შარტავას გუნდს, დარჩენილიყო შენობაში, მარტო დალოდებოდა განაჩენს, იმ წუთებში ყველაზე ბუნდოვანს, საშიშს.

ასე ეგონა, გონებაწაშლილს ინსტიქტებიღა შერჩენოდა მხოლოდ. კუთხეს თუ კარადას ამოფარებული ვერაფერს ხედავდა, მარტო ხმებიღა ესმოდა, იმ თანამებრძოლთა ნაბიჯების ხმები, ვინც იმ წუთებში გმირებად იბადებოდნენ; აღმოდებული, ქართველებისგან დაცარიელებული, დაცემული მთავრობის სახლის მესამე სართული დროისა და სივრცის იმ განზომილებად ექცა, სადაც განგება მასაც ცდიდა და მათაც, ახლა დერეფანს რომ მიუყვებოდნენ, რომელთაც თურმე სამუდამოდ შორდებოდა.

მერე სამყარო ერთ დიდ სიჩუმედ და სიმარტოვედ იქცა. ნელ-ნელა ფანჯრისკენ წავიდა, რომ ენახა ის უმძიმესი კადრები. ამაზე უარესს ვერასოდეს ვერაფერს გადაიტანდა. ვერც ერთი რეჟისორი ამაზე დამაჯერებლად ვერაფერს შექმნიდა. ჯიუტად იდგა ფანჯარასთან, გაშეშებული მხერით. საკუთარი თავისა და მოღალატე ქვეყნის ჯინაზე ეს უნდა ენახა, ამ სასტიკი ეპიზოდების ხსოვნით უნდა ეცხოვრა.

– ფსიქოლოგიურად დღესაც მიჭირს იმის გადატანა, რაც იმ წუთებში ხდებოდა ჩემს წინ, მოედანზე. პატარა, შეშლილ მსოფლიოს ჰგავდა იგი. ისტერიკულად ხაოდნენ, ერთმანეთს ახტებოდნენ, ცეკვისმაგვარი, მაგრამ შეურაცხადი ილეთებით დადგმული სანახაობა ველური ადამიანების მასკარადი უფრო იყო. ქართველებზე გამარჯვებას ზეიმობდნენ ნარკოტიკებისა

და ალკოჰოლის ზემოქმედებით ეიფორიაში მყოფი „მაგარი ბიჭები“; ცაში დაცლილი ავტომატების გამაყრუებელი ხმები იკლებდა იქაურობას. და რა მოხდებოდა ცოტა ხანში, ამაზე არ ვფიქრობდი...

მაგრამ მომენტალურად ეს კადრებიც სრულდება, რომ ელგუჯა გორდაძემ დოკუმენტური სიზუსტით დააფიქსიროს უკვე ომის ფინალური ეპიზოდი, ჩრდილოკავკასიელი ოპერატორი „შარტავას გუნდის ტყვედ აყვანას“ რომ დაარქმევს.

...ჯგუფს წინ ბატონი უიული შარტავა მიუძღვება, გვერდით გურამ გაბესკირია მიჰყვება (მანქანაშიც მერე ერთად ჩასხდნენ; ხო, გურამი ოფიცრის სამხრეულების გარეშეა; ბოლო წუთებში უთხოვია ელგუჯას მისთვის, მხრებიდან მოესხნა „პაგონები“, ვარსკვლავებს რომ არ გაელიზიანებინა მოწინააღმდეგე, დანარჩენებიც იქვე არიან...

ელგუჯა გორდაძე ჩემთან საუბარში იტყვის, რომ უმძიმესი ხვედრი ერგო, უკვე ტყვედაყვანილთა ერთადერთი ჭირისუფალი ყოფილიყო. არაფრის შეცვლა, არავის შევლა არ შეეძლო. რამდენიმე „ავღანელი“ იქვე რომ დახვრიტეს, ესეც ნახა, ფეხქვეშ მოქცეულებს ავტომატის კონდახს რომ ურტყამდნენ და არ ინდობდნენ, ესეც. მერე მთავრობის წევრები „რაფში“ ჩასვეს, დანარჩენები – პატარა ავტობუსში.

მერე ახსოვს, დანახა სიცარიელე, მთელი მოედანი რომ მოიცვა. ამის მერე რა დრო, რა წუთები გავიდა, არ იცის. მაგრამ, როცა მინისტრთა საბჭოს შენობის არანორმალური სიჩუმე გამარჯვებულთა ყიჟინამ დაარღვია, თითქოს ვიღაცამ შეაჯანჯღარაო.

გაშმაგებულად ასკდებოდნენ სართულიდან სართულს, კაბინეტიდან კაბინეტს, ყველაფერს დაუნანებლად სპობდნენ. ამ სიგიჟეს დასასრული თითქოს არც უჩანდა. ჯავრი იყარეს ნივთებზეც, სკამი იყო თუ მაგიდა, წიგნი თუ ქოთანში ჩარგული ყვავილი, ფურცელი თუ ფანქარი, ტელეფონის მილი თუ კედელზე დაკიდებული სურათი.

ღირსება მტერსაც გააჩნია, თუ თვითონ არ იტყვის უარს, დარჩეს ადამიანად. დამარცხებულები ბოლომდე გამარჯვებისთვის რომ იბრძოდნენ, თითქოს ამაზეც იძიებდა მტერი შურს. იმას, რაც ხანძარს და აფეთქებას გადაურჩა, რაც ქართული, ამ კუთხის იყო, უკვე არავის სჭირდებოდა, დაიწყვებას უნდა მისცემოდა. ეს გამოწვევაც უნდა აეტანა ელგუჯა გორდაძეს, ამ განუკითხაობის მივევალს.

შენობაში შემოჭრილ მემორებს, გონდაკარგულ ადამიანთა ჯგუფებს – აფხაზს, სომეხს, რუსს, ჩრდილო კავკასიელს, კახაკს – სამხედროფორმიანი, ახოვანი ქართველი ელგუჯა გორდაძეც „შეუერთდა“. ამას კი, ყველაზე წარმოუდგენელსაც, ვინ წარმოიდგენდა?!

მაშინაც მათ შორის იყო, როცა იგივე ეიფორიითა და ბილწისტყვაობით შენობაში შემოჭრილებმა თანდათან ძირს იწყეს ჩასვლა. ამ წუთისოფელში ასე ზედმეტად არასოდეს უგრძნია თავი ელგუჯა გორდაძეს.

– ლასლასით მივუყვებოდი კიბეებს და ვგრძნობდი, როგორ ვეზიდებოდი დამძიმებულ სულსა და სხეულს. მოედანზე მანქანები ირეოდა, ერთ-ერთში მეც ჩაფეხქვი. სანიტარული მანქანა ყოფილა, რომელსაც დაჭრილები უნდა გადაეყვანა გუდაუთაში. გვერდით ვიღაცა მომიჯდა (ვერ მივხვდი, რა ეროვნების იყო). სიგარეტს მოვუკიდე. რაღაც ხომ უნდა მეკეთებინა! ის, ჩემი თანამგზავრი, მომიბრუნდა და დამტვრეული რუსულით მკითხა:

– შენ რა ჩუმადა ხარ?! მაგარი იარაღი დაითრიე და ახლა თავი მოგწონს?!

შენობიდან გამოსვლის დროს რომელიღაც სართულზე ეგლო ეს ავტომატი და სხვებივით, ელგუჯა გორდაძემაც მხარზე სამხედრო ნადავლით გადაკიდებულმა დატოვა მთავრობის სახლი.

იმ უცნობმა კი სთხოვა, დამითმე იარაღიო, მაგრამ პატარა წინააღმდეგობა მხოლოდ იმიტომ გაუწია, რომ უფრო ბუნებრივი ყოფილიყო. რუსულს რომ სრულყოფილად ფლობდა, ამანაც იხსნა.

P.S. გუდაუთამდე მანძილი უსაშველოდ გაიწედა. ეღუჯა გოხდაძეს იქ ახლო ნათესავი ეგულებოდა, მამით აფხაზი და დედით ქართველი. ისიც შემოიხიო იყო და ამ ოჯახის ვინაობა შეგნებულად ახ გაამხიდა. მანქანა სახლის ქიშკახთან გააჩეხებინა. მიი ეკიხა ნათესავებთან იმადებოდა, ხის მუხეც სამშვიდობოს მათი დახმარებით გააღწია.

მაშინ ვეჩავის შეუძლო განესაზღვრა, სიკვდილგადატანილი სიცოცხლე სად იწყებოდა, ან სად მთავრდებოდა: იქ, მოედანზე გაავებული, ახიხიციბული მტხის გახემოცვაში, სადაც ქართველი მანინ იბადება გმიხად, გუხამ გაბესკიხიას, თუნდაც, ეთიი ფხაზით, "ახასოდეს, ვიდეც ცოცხალი ვაი". თუ იქ, ღვთის ანაბაჟად მიტოვებულ სიმამრკოვში, სადაც ეღუჯა გოხდაძე სამუდამოდ დაემშვიდობა (თუმცა მაშინ მან ეს ახ იცოდა) ეიუდი მახუავას, გუხამ გაბესკიხიას, ჯემბუხი ბეთამვირს, ხაუე ეშბას, თავის "ავღანელ" ბიჭებს, სოხუმედ თანამებძოლოდ...

ევფემიზმებით, ხმაიბიდან გამოსული სიტყვებით, ზოგჯერ საგნებიც უჩვენებენ თავიანთ მნიშვნელობას. თუმცა ერთი, პრაქტიკულად, ანტიუკრაინული გადაინაცვლებენ, მეოხენი კი, ფუნქციონირებენ, სხვენის ან სახდელის მტკივნეული დიდებენ ბინას. ასეთ ნივთთა შორისაა აკვანი, რომელიც საუკუნეების მანძილზე თაობები იზიარებდნენ.

საზოგადოებაში საკმაოდ ქვეყნა აკვნის თემა გამომხატება ჰპოვა რიტუალიზაციით. თანამედროვე ახალგაზრდა მწერლის ანა ლაშელი-ონიანის მოთხრობაში, რომელსაც ვებქვეყნა, ვებქვეყნა, რომ აკვნის ხელახლებით უჩვენებდა ექვეყნა უფრო თვალსაჩინო გახდა თაობათა შორის ახლებელი შეუთავსებლობა. ამასთან ერთად, აკვნის «აკვნის თემით» გვეყვება, რომ სინანული ახსოვდასა გვიანი, თუნდაც სიყვდილის შემდეგ დატოვებული ნივთით.

ანა ლაშელი-ონიანი

აკვანი

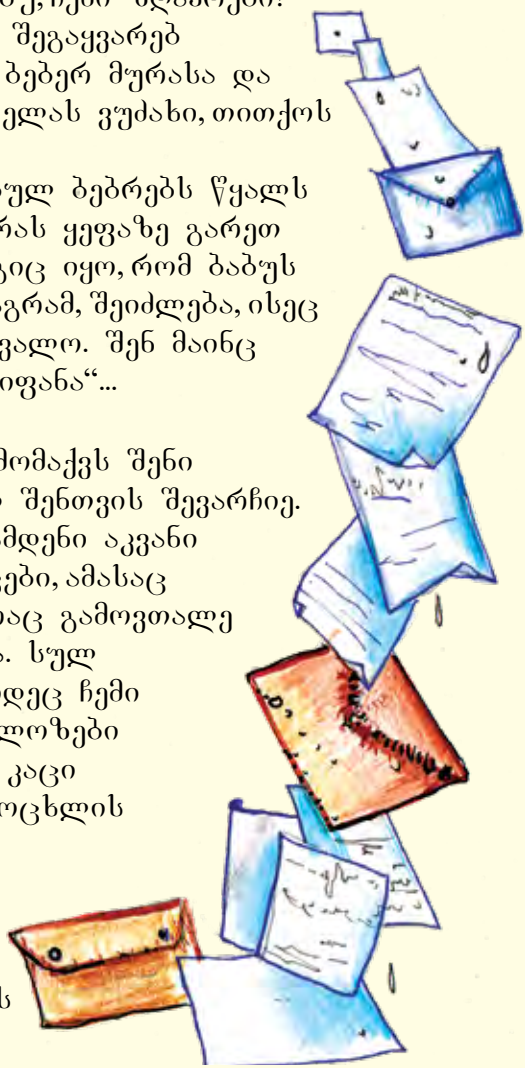
ანა ლაშელი-ონიანი

„...**დღეს** ყველაზე ბედნიერი და გახარებული დავწევი დასაძინებლად; ჩემი პატარა ნატვრის თვალი დაიბადა. როგორც იქნა, დმერტმა წყალობის თვალთა გამოხედვა ჩვენს ოჯახს, ამდენი ხნის ნანატრი შვილიშვილი ჩაგვისვა კალთაში. მე, ბაბუ, ერთი უბრალო ბერიკაცი ვარ. წესიერად, შეიძლება, ზღაპარიც კი ვერ მოგიყვებ. სათვალეც კი არ მიშველის, ჩემი დაფსობილი თვალებით წიგნი წაგიკითხო. მაგრამ მე შენთვის ახალ ზღაპრებს მოგიგონებ, ბაბუ, მოგიფიქრებ და ზეპირად მოგიყვები. შენ სანამ მიხვდები, რომ ბაბუაშენს კარგად წერა-კითხვაც კი არ ეხერხება, მეყოლები კალთაში და მოგიყვები ჩემს გამოგონილ ზღაპრებს. მერე კი... მერე რად გინდა, ბაბუ, ჩემი ზღაპრები? თვითონ ისწავლი კითხვას და დაფრთხილდები. მანამდე მე შეგაყვარებ ჩვენს დალოცვილ სოფელს, ჩვენს ანკარა წყაროებს, ჩვენს ბებერ მურასა და ჩირვით ჩამომხმარებოსაც კი, რომელსაც დღესაც ნინიკელას ვუძახი, თითქოს ის პატარა გოგო იყოს, მე რომ პირველად ვნახე.

შენ, შეიძლება, ისეთი კარგი გოგო დადგე, დაჩაჩანაკებულ ბებრებს წყალს არ გვაკლებდე, დაკარგულ ჯოხს მოგივრებინებდე და მურას ყველაზე გარეთ ჩემს ნაცვლად გახედავდე სტუმარს. შეიძლება, ისეთი კარგიც იყო, რომ ბაბუს თუთუნიც ამოურბენინო სოფლის კენკელა მაღაზიიდან. მაგრამ, შეიძლება, ისეც მოხდეს, რომ საერთოდ არც ერთი ამ საქმეთაგანი არ დაივალს. შენ მაინც ბაბულისა გოგო იქნები, თვალხატულა და პატივით სიფრიფანა“...

„**ახლა** შენს სიცხიან ქალაქში მოვიდვარ, ბაბუ. თან მომაქვს შენი პატარა, ჩიტებით მოხატული აკვანი. ეს აკვანი საგანგებოდ შენთვის შევარჩიე. წესიერად თვლა რომ ვიცოდე, დავთვლიდი კიდევ, ბაბუ, რამდენი აკვანი გამოვთაღე და სულ რომ მეკითხებიან სოფელში ბერიკაცები, ამასაც ვუპასუხებდი. მაგრამ მაგას რა მნიშვნელობა აქვს, ბაბუ. რაც გამოვთაღე და გავაკეთე, ყველა სიყვარულითა და სითბოთი მიკეთებია. სულ „იავნანას“ დავამდგრებდი ხოლმე და, ასე მგონია, ესმით კიდევ ჩემი ამ დალოცვილებს. ანგელოზებისთვის ვაკეთებდი და ანგელოზები მესმარებოდნენ. ისე მიხაროდა, ბაბუ, ჩემს ჭიშკართან რომ კაცი დაიძახებდა, აკვანი უნდა შეგიკვეთო. ეს ხომ ახალი სიცოცხლის დაბადებას ნიშნავდა!

უკანასკნელი ძალა მოვიკრიბე, რომ შენთვისაც ჩემი ხელით გამეკეთებინა ეს აკვანი. აბა, ქალაქში ნაყიდი აკვანი, ბაბუ, რა იქნება? ქალაქში გაზრდილი ხეც არ ვარგა. სხვა მადლი აქვს ჩვენს ხეებს. შენს შვილიშვილებს ეყოფა ეს აკვანი, ისეთი ხისგანაა გამოყვანილი.

რამდენი შაირის მოყოლება ვიცი ხოლმე. ახლა მატარებელი გუგუნით უახლოვდება დედაქალაქს. ჩემი გამოყრუებული დედაკაციც გვერდში მიზის. მეტი ჩვენ ვეღარ შევძლებთ, მგონია, რომ ჩამოვიდეთ ქალაქად. ესეც რომ არ იყოს, მეთექვსმეტე სართულზე რა ამიყვანს კიდევ ერთხელ, ბაბუ! სად შეუძლია ცაზე სიარული ჩვენს ბებერ მუხლებს? გენაცვალე შენ, ბაბუ! შენ მომეცი ახლა ამის ძალა, რომ ისევ დავდგომოდი ამ გრძელსა და ხმაურიან გზას. ჩვენი ადესაც აქვე მიდევს და, ალბათ, მამაშენს ერთი სული აქვს, ყელს როდის გაისველებს ჩვენებური ღვინით. კი იქნება ახლა ქეიფის ხასიათზე! ვარია შევწვით. აბა, მანდ შემწვარი ქათამი რა მისართმევია სტუმრებისთვის? სულგუნიც კი გამოიყვანა თავისი მიმჭკნარი ხელებით ბებიაშენმა და ზედ ჯვარი გამოსახა შენს სახელზე, ბაბუ.

შოთი პურები ვერ გამოვაცხვეთ, მარა, არ გეწყინოს! დაბერდა ბებიაშენი და ძალა აღარ აქვს. აპატიე, ბაბუ!
 ისე მიცემს გული, ამ მატარებლის გუგუნშიც კი მესმის ხმა მკერდიდან. როდის გნახავ და შეგავლევ თვალს, ჩემო თვალხატულა! აი, გაჩერდა მატარებელი და ამ წერილის წერას თავს ვანებებ. იმდენი რამე მაქვს მოსაყოლი, მაგრამ დამთავრდა გზა და არაა ჩემი ბრალი. არა უშავს, ცოტას აქითობას მოგწერ, ბაბუ, კიდევ“...

„ტიკვილითა“ და სევდით მაქვს, ბაბუ, გული სავსე. როგორღაც ამოვბობდით მეთექვსმეტე სართულზე მე და ბებიაშენი, სული ძლივს ამოვიტანეთ. მარა რათ გინდა?! ჩავგამწარეს სიხარული დედაშენმა და მამაშენმა. მე იმ დახვედრასა და მიღებას არ ვჩივი, ბაბუ, მაგენმა რომ იცინან. რა ეშმაკი გამაჩერებს ამ ციხეში, ძალიანაც რომ შემეხვეწონ! მაგრამ შენი კოცნის უფლება კი მქონდა, ბაბუკელა! რამდენჯერ სიზმარში დამსიზმრებიხარ! რამდენჯერ წარმომიდგენია ეს დღე, მაგრამ ამას როგორ ვიფიქრებდი? ბევრი რომ არ მოგაბეზრო თავი, წუხელ შუალამეზე დედაშენისა და მამაშენის ჩხუბმა გამაღვიძა. ისეთი გაბრაზებული იყო დედაშენი, თითქოს კეთროვნები ვყოლოდით სახლში. მამაშენს უჩიოდა, რა უნდოდათ, რომ ჩამოვიდნენ, ვერ მოესწრებოდნენ ჩვენს ჩასვლასა და ნახვასო? ეს ეშმაკის მოგონილი აკვანი რომ ჩამოათრიეს, სირცხვილით თავი სად გამოვყოლ ახლა, რა დროს ასეთი სისულელეებიო, მაგაში ჩავაწვენ ახლა ჩემს ნანატრ შვილსო, მომაცილე, თორემ ფანჯრიდან გადავაგდებ, იცოდეთო...
 მამაშენი კი ეუბნებოდა რაღაცას, მაგრამ მე მეტი არაფერი გამიგონია, გული ხელით მეჭირა და გათენებას ასე დაველოდე. მოვიკიდე დილას ხელი ჩემს დედაკაცსა და აკვანს და უსიტყვოდ წამოვედი. ისიც კი ვერ მოვახერხე, შენთვის მეკოცნა. წვერები გაგეპარსა მაინცო, დედაშენმა.
 ვერ დავიმახსოვრე შენი სახე, ბაბუ, რომ სიზმარში მაინც დამსიზმრებოდი. მე მანდ რა გამაჩერებდა. ვზივარ ახლა ამ ვაგონში და ვუსმენ ბებიაშენის ქვითინს.
 ვილაცამ მკითხა, შვილები არ გყავთო? დედაკაცმა ჩუმიად უპასუხა, არაო და გული ჩამწყდა. თითქოს მეხი დამეცა მკერდზე და ჩაიტანა ჩემი

გულმკერდი ქვესკნელში.

ამ აკვანს კი ვაჩუქებ სოფელში ვინმეს, თუ ერთი ბავშვი კიდევ დაიბადება. მაგრამ მე ხომ ის შენი სიყვარულით გავაკეთე. მინდოდა, შენ დაგეძინა და ჩემი ლოცვა-მადლი დაგფენოდა სასთუმალთან, ბაბუ!

არასოდეს დაგავიწყდეს, რომ ადამიანები მგლები არიან და ცხვრად ნუ მოაჩვენებ თავს, თორემ შეგჭამენ, ბაბუ, დაუნდობლად შეგჭამენ!

მიყვარხარ, ბაბუ! ნეტა, ისეთი ქალი დადგებოდე, ჩემს საფლავთან მოსული ამას ჩამძახებდე, რა შვილიშვილი გაგეზარდა, ამირანო! მაგრამ მე ორი პარასკევი მიკლია და, ალბათ, ორ პარასკევიში ეს არ მოესწრება. უფალს ებარებოდე, ჩემო მესისხლევ! გენაცვალოს შენი ბაბუღია!”

1982 წ. 25 აპრილი.

ეს წერილები რომ წავიკითხე, დედაჩემი მძიმედ იყო ავად. არც კი ვიცი, რატომ გადმომცა ისინი 20 წლის შემდეგ. შესაძლოა, სინანულის გამო. მაგრამ მე ვიცი, რომ ასეთი საქციელი ადამიანს ოდესმე ახსენებს თავს და თვითგვემაში აგდებს. სწორედ ასე იყო დედაჩემიც. უკურნებელ სენს ებრძოდა, მაგრამ ეს არაფერი იყო მისთვის. ცდილობდა, ამქვეყნიური ცოდვები მოენანიებინა და ლოცვაში ატარებდა დღეებს.

და როცა დედა უკვე აღარ იყო, ერთ-ერთი დატოვებული წერილით მან სხვა რამეც მითხრა:

„ადამიანებს მხოლოდ ცხოვრება გვასწავლის ადამიანობას. შეხედე შენს თავს სარკეში და რაც ჩემი მსგავსი დაინახო, დაასამარე, წაშალე და დაივიწყე, შვილო! შენს თვალეებში აუცილებლად ნახავ ბაბუს სახეს, მის ღამაზ სულს და ეცადე, ამ სულით იცხოვრო. გაგიჭირდება სიკეთით ცხოვრება, მაგრამ სჯობს, შენ დაგიშავონ რამე, ვიდრე სხვას ატკინო. არ მისცე თავს უფლება, ჩემმა გენმა დაგიმონოს. ებრძოლე ჩემს ცუდს შენში, შვილო... და ილოცე ჩემი სასტიკი სულისთვის... ილოცე, გთხოვ!“

მას შემდეგ წლები გავიდა. როგორც იქნა, ექიმის დიპლომი ავიღე და ოჯახიც შევექმენი. ისეთი ბედნიერი ვიყავი, როცა გავიგე, რომ პატარას ველოდებოდი. მეუღლე სიხარულით ცას ეწია, სახლის სხვენი გამოაღო. გამიკვირდა, იქ რას ეძებს-მეთქი.

სხვენიდან დიდი რაზარუხით რაღაც ჩამოიტანა კიბეზე. სახტად დავრჩი! მითხრა, ჩვენი შვილი აკვანში უნდა გაიზარდოს, როგორც ნამდვილი ქართველიო. მეც ამ აკვანში გავიზარდე და ჩემი შვილიც ასე იქნებაო.

გამეცინა, რა დროს აკვანია, საიდან მოიტანე, ან სად ნახე-თქო. სიტყვა ბანზე ავუბდე.

მეუღლე მომიბრუნდა:

– ოცდაშვიდი წლის წინათ მამასა და დედას, რომელიც მაშინ ჩემზე ორსულად იყო, მატარებელში ვიდაც მოსუცებთან უმგზავრიათ და იმათ უჩუქებიათ.

გავშრი. მერე დიდხანს, ძალიან დიდხანს გავიუებით ვკოცნიდი დამტკვერილ, დაობებულ აკვანს და დროდადრო ტირილნარევი სიცილით ავხედავდი მეუღლის გაოცებულ თვალებს...

მარინა შორდანიას

რით არის უნიკალური კოლხეთი? ჯერ კიდევ მითიური ხანიდან

მარინა შორდანიას

საქართველოს მდიდარი და მრავალფეროვანი ფლორა და ფაუნა ოდითგანვე დიდ ინტერესს იწვევდა ადგილობრივ თუ უცხოელ მოგზაურთა და სწავლულთა შორის.

პირველ ცნობებს საქართველოში გავრცელებულ მცენარეებზე გვაწვდის ბერძნული და რომაული საისტორიო წყაროები, საიდანაც ვიგებთ, რომ საქართველოში კარგად იცნობდნენ სამკურნალო, საკვები, შესაღები თუ სხვა დანიშნულების მქონე მცენარეებს.

საინტერესოა ძვ.წ.ად.-ის ეპოქის მოღვაწეთა – დიოსკორიდეს, პორაციუსის, პლინიუსის, კლავდიუსისა და სხვათა ჩანაწერები, სადაც ისინი საუბრობენ კოლხეთის ტყიანი საფარისთვის დღესაც ენდემურად* მიჩნეული ბალახოვანი თუ მერქნიანი მცენარეების შესახებ.

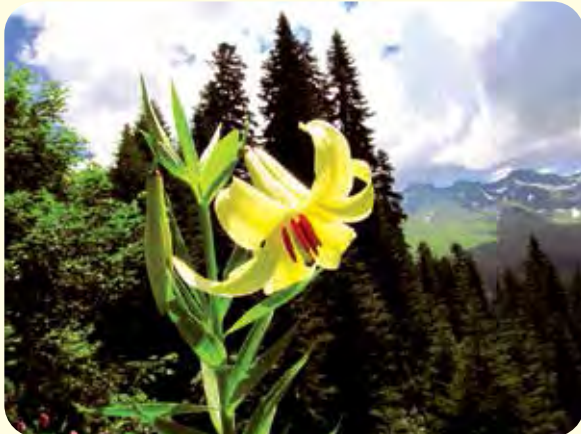
ასე, მაგალითად, უძველეს კოლხურ რელიქტს,** რომელიც მხოლოდ აფხაზეთშია გავრცელებული და რომელსაც თავის ნაშრომში დიოსკორიდე აღწერს, მის პატივსაცემად დაერქვა დიოსკორია. ძვ.წ.ად.-ის კიდევ ერთ ფრაგმენტში მოხსენიებული მცენარე დღესაც კოლხეთის ჭაობის ენდემური მცენარეა, სახელწოდებით კოთხუჯი.

მარტო ის ფაქტი რად ღირს, რომ კოლხეთის მითიური მეფის, აიეტის ასული მედეა სამკურნალო და შხამიანი ბალახების უბადლო მცოდნე იყო. მაგიურ წამლებს ამზადებდა აიეტის დაც, ბერძნულ ეპოსში კარგად ცნობილი ცირცეა.

პომპროსის „ოდისეადან“ ვიგებთ, რომ მას (იგივე, კირკასს) შეეძლო მცენარეთა წვენიდან შემზადებული წამლებით ადამიანების ცხოველებად გადაქცევა; რომ მან ყველის, ქერისა და თაფლის ნაზავს ღვინოსთან ერთად შეურია თავისი წამლები და ოდისეესის თანამგზავრ გმირებს სამშობლოც კი დაავიწყა.

დიდი ივანე ჯავახიშვილი თვლიდა, რომ საქართველოს კულტურული და ველური ფაუნა მეცნიერულად პირველად განიხილა XVIII ს.-ში მოღვაწე ცნობილმა გეოგრაფმა ვახუშტი ბატონიშვილმა.

ბოტანიკა, როგორც ცალკე მეცნიერება, ადრე არ არსებობდა, – წერს ნიკო კეცხოველიც, – ამ მხრივ მნიშვნელოვანია სწორედ ვახუშტი ბატონიშვილის ნაშრომი „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“, საიდანაც ჩანს, „რომ, იქ, სადაც ახლა ბოტანიკური ბაღია გაშენებული, ლევთა ხევის ბაღი ხარობდა. აქ ხარობდა მრავალი უცხო ხილი და ჩვენი მცენარე, რომლითაც ასე მდიდარი იყო საქართველო.“

შროშანი

კავკასიაში ბოტანიკური კვლევების ისტორიის დასაწყისად მიჩნეულია ფრანგი მეცნიერის, ტურნეფორის მოგზაურობის პერიოდი (1700-1702 წ.წ.)

XIX ს.-ის მკვლევარმა, რუსმა ბოტანიკოსმა ნიკოლოზ ალბოვმა მოგვცა ფუნდამენტური ნაშრომები კოლხეთის ფლორაზე, რაც გახდა სწორედ ჩვენი დაინტერესების საგანი.

„საქართველოს მწვანეებმა“ ბიომრავალფეროვნების პროექტის ფარგლებში გადავწყვიტეთ, გვემოგზაურა „ალბოვის ნაკვალევზე“; სამეგრელოს რეგიონში დაიგეგმა არაერთი ექსპედიცია, რომელსაც 1997 წლიდან დღემდე ვახორციელებთ და ერთი საუკუნის შემდეგ ხელახლა ვაკვირდებით, ვსწავლობთ კოლხეთის ბიომრავალფეროვნებას.

* – მცენარე ან ცხოველი, რომელიც გავრცელებულია განსაზღვრულ რეგიონში.

** – ორგანიზმი, ნივთი ან მოვლენა, რომელიც შორეული ეპოქების გადმონაშთია.

ცნობისთვის: სიტყვა „ბიომრავალფეროვნება“ შემოიღო თანამედროვე ამერიკელმა ზოოლოგმა, ედუარდ ოსბორნ ვილსონმა; ანუ გამონათქვამი „ბიოლოგიური მრავალფეროვნება“ ნიშნავს დედამიწაზე არსებული სიცოცხლის (მცენარეების, ცხოველების, მიკროორგანიზმების) სიმრავლეს.

„აღმოსანი“

უკვე აღვნიშნეთ, რომ საქართველოს ფლორა მეტად მდიდარი და მრავალფეროვანია. აქ თესლოვანი მცენარის 4100-ზე მეტი სახეობა გავრცელებულია, რომლის 25% ენდემურია (და მათი უმრავლესობა სწორედ კოლხეთის რეგიონშია).

პარალელისთვის ვიტყვით, რომ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ევროპული ნაწილის ჩრდილოეთში, მაგალითად, ბალტიისპირეთის ქვეყნებში ენდემურ მცენარეთა მაჩვენებელი 2%-ია, რუსეთის შუა ზოლში კი ნებისმიერი სივრცის ფლორა მოკლებულია ენდემურ სახეობებს, ანუ ენდემიზმი – ნულის ტოლია.

საქართველოში გავრცელებული ამ 4100 მცენარიდან ათასამდე ენდემური სახეობაა, აქედან 400 საქართველოს ენდემია, 600 კი კავკასიის.

რაც შეეხება სამეგრელოს: 1190 მცენარიდან 175 იშვიათი და ენდემური სახეობისაა (ჯადვარი, ფუტკარა, ვორონოვია, რძიანა, კავკასიური წყალიკრეფია, სათოვლია, კორდისკბილა, შროშანი, ნაღველა და სხვა).

გეოლოგიურმა წარსულმა, შეუქცევადმა ბუნებრივმა კატაკლიზმებმა (გამყინვარება, დათბობა), რაც წარსულის საუკუნეებს მოიცავს, საქართველოშიც ბევრგან შეცვალა ჰავაც და, ბუნებრივია, მცენარეული საფარიც.

რაც შეეხება კოლხეთს, აქ ჩვენს დრომდე შემორჩენილი გლობალურ გამყინვარებამდე პერიოდის ფლორა, მრავალი ენდემური სახეობით, ისეთი მცენარეებით, რომელიც ფართოდ იყო გავრცელებული ჯერ კიდევ მესამეულ პერიოდში მთელ ხმელთაშუა ზღვისპირეთში. კოლხეთში რელიქტები მეოთხეული პერიოდის ოთხჯერად გამყინვარებასაც გადაურჩნენ, რაც მეცნიერთათვის დღემდე დიდ ინტერესს წარმოადგენს.

სწორედ ამიტაა კოლხეთი უნიკალური მხარე.

საქართველოს „წითელ წიგნში“ შეტანილი 161 სახეობიდან, რომელთა დაცვა გადაუდებელი საქმეა, 32 სახეობა სამეგრელოს ფლორიდან არის წარმოდგენილი (მათი უმრავლესობა ტეხურის ხეობაშია გავრცელებული): მეგრული არყი, კოლხური ბზა, ძაკუს მაჩიტა, კოლხური თხილი, კოლხური მუხა, დაფნა, კოლხური ყონივარდა და სხვა.

ფაუნის თვალსაზრისითაც სამეგრელო მდიდარი და საინტერესო რეგიონია. თუმცა ზოოლოგების მიერ იგი ჯერ კიდევ არ არის ფუნდამენტურად შესწავლილი და გამოკვლეული.

არსებული მონაცემებით, ტეხურის, ხობისწყლისა და მაგანას მდინარეთა აუზების მაღალმთიან ადგილებში მრავალია იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ენდემური ცხოველი (მურა დათვი, ტყის კატა, გარეული ღორი, როჭო, კავკასიური შურთხი...).

სამეგრელოში გავრცელებულია ამფიბიების 9 სახეობა, რომელთაგან 4 კავკასიის ენდემური სახეობაა.

სულ ახლახან ჩხოროწყის მღვიმეებში აღმოაჩინეს უხერხემლო ცხოველების 4 ახალი სახეობა, ობობასნაირებისა და კიბოსნაირების წარმომადგენლები, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ეს რეგიონი ისევ ელის ახალ-ახალ აღმოჩენებს.

აუცილებელია გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება, რათა გადარჩეს ფლორისა და ფაუნის ის იშვიათი სახეობები, რომლებიც ბუნებაში ადამიანის უხეში ჩარევისა და კლიმატური პირობების, ეკოლოგიური ბალანსის მკვეთრი ცვლილებების შედეგად საფრთხეშია.

მაგრამ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს ბუნების მშვენიერებისა და მასში მიმდინარე პროცესების აღქმას, დანახვას.

P.S. ყველა, ვინც ამწევს გაზაფხულის ღამაზე ფეხებსა და შეიგხნობს მის სუხნებს, ვისაც ესმის შაშვის გაღობა და მეხცხის ჩიქჩიკი და ყუხს უგუნებს მას, ვინც ხედავს, ჩა მონღომებით სტუმრობს ფუტკარას ხან ეხთ, ხან მეოხე ყვავილს და მეხე ჩა თავდაუზოგავად შიხომობს, ვინც აჯიხდება, ყვავილის ნასკვი ხოგოხ იქცევა ოყანითურ ვაშლად, ვინც ამწევს, ჰატახა, მოხაქიაკე ნაკადელი ხოგოხ გახდისახება აჯაფებულ მდინახედ, ამ სამყაროსგან ბოძებულ სიკეთის ფასი სწოხედ მათ იციან და ემადლიეხებიან კიდევ ამისთვის ბუნებას.

ღვინა

ჯადვარი

კავკასიის წყალიკრეფია

სერგო ვურჯუმია

"უჩოსა ჯაცსა ეყოფოდის, დიდებანი ხომე მჭიხეს", - აღბათ, მაინც ხესთაველის სტიქიონებით უნდა დავიწყოთ სუბაში.

ჰუბლიყაცია, ხომელსაც მუთხველი გაეცნობა, ექსტრუზიხად ნახმოაჩენს ბუჯისთვის უცნობი, მაგჩამ, მახთლაც ხომ, ლიხსუელი ჰიხომვებისა და მოლვანის ამაგს.

XIX ს.-ის ბოლოს საბუქდნეთის ჰაჭაჩა ქადაქ აჭაჭაქში* დაბადებელი, მუხე ჯი საქსთველოში, ექიძოდ, სოხუმში სამუდამო ემიგრაციით დამკვიდრებული ემანუელ (მანოლისი) მიტაფიდისის ცხოვრების გზა საინტეხესოყა და შემოქმედებითიც, სუვდიანიც და წინააღმდეგობებით სავსეც.

მნიშვნელოვანი მაინც ისაა, ხომ მის სახელსა და ღვანცს უკავშირდება ხესთაველის ჰომეა - ემანუელ მიტაფიდისიმ მშობლიუხ ბუქდნელ ენაზე ამეტყველა "ვეფხისტყაოსანი".

საქსთველოში ამაზე დიდი და საჰაჭიო შემოქმედისთვის სხვა ხა უნდა იყოს?

მაგჩამ იგი მხოლოდ ახლა, მხოლოდ 50 წლის შემდეგ, ისიც ხესთაველის 850-ე წლისთვის

საიუბილეოდ გამოიყა და ფაქთო საზოგადოებამაც შეიტყო ამის შესახებ (მთაგმნელი გახდიყვალა 1974 წელს, სოხუმში).

2016 წლის 6 დეკემბეხს საქსთველს ჰახლამენცის ეხომუნელ ბიბლიოთეკაში შედგა "ვეფხისტყაოსნის" ბუქდნელენოვანი თაგმანის ნახდგინება.

ამ მახთლაც ხომ ისტოხიულ ლონისძიებას მხავად სტუმახთონ ეთოდ თბილისში საგანგებოდ ჩამოსული გამომცემელი - გიგომიხს ეჩიყაყოსიც ესწეებოდა.

მაინც ხა მოხდა, ამდენი ხნით ხამ შეათეხა უკვე თაგმნელი "ვეფხისტყაოსნის" წიგნად გამოცემა და 50 წლის შემდეგ ვინ იბუხნა იმისთვის, ხომ ეღნეხ ენაზეც გუქონოდა (ჰიხვედა!) ხესთაველის უკვადვი ჰომეა?

ჰუბლიყაცია იმაზეა, ხაც დაინყო სოხუმში, გაგჩქედა წლების მანძილზე, მუხე დასხედდა ათენში და იმაზეც, ხომოხ ნაბიჯ-ნაბიჯ "იხაჩ" ამ დიდი და ხთული გზით ჩვენი წეხილის ავტოხმაც, მხავადმხივმა შემოქმედმა, ჰუბლიცისტმა, ჰოქტმა, მთაგმნელმა, ეუხნად "განთიადის" ჰასუხისმგებელმა მდივანმა - ბაჭონმა სუხგო წეხწეშიამ.

კვლეკ ერთი „ვეფხისტყაოსანი“

სერგო ვურჯუმია

ცისფერი სარკის სუვერში

ზის მოხუცი სოხუმის სანაპირო სკვერში, გასცქერის ცისფერი სარკის თავზე გაწოლილ შორეულ სივრცეს და ზღვის სურნელებით გაჯერებული ჰაერის ქროლვას თითქმის შვიდი ათეული წლის წინანდელ არტაკეში გადაჰყავს... კონსტანტინოპოლის სიახლოვეს, ბოსფორის ზურმუხტოვანი წყლის მოსარკულ ზედაპირზე არეკლილ, ზღაპარივით ქალაქში...

მანოლის მეტაფიდისი (შუაში) მეგობრებთან ერთად. სოხუმი, 1960 წ.

ქალაქში, სადაც მისი ბედნიერი, უზრუნველი ბავშვობის წლებმა ჩაირბინეს... სადაც სვებედნიერად იზრდებოდა დამძებთან ერთად...

შორს დარჩა ყოველივე. ბედმა ქვეყნიერების სხვადასხვა კუთხეში მიმოფანტა მისი ოჯახის წევრები და უმეტესნი უკვე ცოცხალთა შორისაც აღარ არიან. თავადაც ბევრი რამ იწვინა და ბოლოს მაინც მშობლიურადქცეულ ამ ქალაქში დასახლდა. მერე შვილები, შვილიშვილები, სკოლა, საყვარელი საქმე, თეატრი, მწერლობა... შორეული ყაზახეთის სტეპებში გადასახლებაც გადაიტანა.

ის კი ამშვიდებს, რომ, როგორც იქნა, მრავალწლიანი მძიმე შრომა გაასრულა და დიდი ხნის ოცნება აისრულა; რომ ელინთა ენაზე ამეტყველა უკვდავი შოთა რუსთაველის პოემა – ქართველი ხალხის ისეთივე მარადიული სულიერი საზრდო, როგორიც ჰომეროსის პოემებია მისი მშობელი ბერძენი ხალხისათვის.

ორიოდე თვეში, სასიკვდილო სარეცელზე მყოფს, მიართვეს წიგნად შეკრული, მანქანურად ნაბეჭდი ეგზემპლარი...

შორეული ატცაკედან სამუდამო რმიგტაციაში

1893 წლის 30 დეკემბერს შორეულ არტაკეში, ბოსფორისპირა კოპწია ქალაქში, თეოდოროს მიტაფიდისის ოჯახში კიდევ ერთი ვაჟიშვილი – ემანუელ (მანოლის) მიტაფიდისი მოეწვინა ქვეყანას.

თეოდოროსი მეღვინეობასა და აბრეშუმის მოყვანას მისდევდა და იმდენად შეძლებული კაცი შეიქნა, რომ საკუთარი ბარჯა შეიძინა და ევქსინის პონტოს გადაღმა, რუსეთის იმპერიის ზღვისპირა ქალაქებშიც, გაიჩინა საქმე. თვით კონსტანტინოპოლში რამდენიმე ადგილას სთავაზობდნენ გურმანებს მიტაფიდისის ჩამოსხმულ ღვინოს.

მაღე ეს წარმატებული მრეწველი საკუთარი ქალაქის მერად დაადგინეს და თეოდოროსი მეუღლესთან, ელენე გუნარისთან, გამჭრიახ, ცოდნის დამფასებელ ქალთან ერთად წარმატებულად წარუძღვა სამი ვაჟისა და ორი ქალიშვილის აღზრდა-განათლების საქმეს.

მანოლისი გონებაგახსნილი, ნიჭიერი, სწავლისმოყვარე ყმაწვილი შეიქნა და კონსტანტინოპოლში წარმატებით დაასრულა იმ დროის ევროპაში ერთ-ერთი გამორჩეული სასწავლებელი – ლიცეუმი „ზოგრაფიონი“. თავისუფლად ფლობდა ფრანგულს, თურქულს, კარგად იცოდა ლათინური და ძველბერძნული ენები, ჰომეროსს დედანში კითხულობდა. წერდა ლექსებს, ხატავდა, მუსიკით გატაცება კი, საერთოდ, ოპერის სიყვარულში გადაეზარდა.

1913 წელს, ოცი წლისა, ოდესაში მცხოვრებ ბიძებთან ჩავიდა. მაღე რუსულ ენაზე თავისუფლად მეტყველებდა.

1915 წელს, მამის ავადმყოფობის გამო, იძულებული გახდა, კონსტანტინოპოლში დაბრუნებულიყო. იქ დაიწყო ანტონ ჩეხოვის, ივანე ტურგენევისა და სხვა რუსი კლასიკოსი მწერლების ნაწარმოებთა თარგმნა მშობლიურ ენაზე. თარგმანებს ადგილობრივ ბერძნულ გაზეთებში ბეჭდავდა.

თურქეთში ბერძენთა შევიწროება გახდა ემიგრაციაში მანოლისის წასვლის მიზეზი. ჯერ ოდესაში, მერე ბათუმში, ბოლოს კი უკვე დაქორწინებული, მეუღლესთან, ელიზავეტა კოკასთან ერთად (ტრაპეზუნდიდან ბათუმში ახლადგადმოსახლებული) სამუდამოდ დასახლდა სოხუმში. ეს იყო 1925 წელს.

აზანთაში (გულრიფშის რაიონი), სადაც დაიწყო პედაგოგიური მოღვაწეობა (მუშაობდა ბერძნულ სკოლაში), შეეძინათ შვილები – თეოდორე და ელენე. ბერძნული ენისა და ლიტერატურის პარალელურად სოხუმის სხვადასხვა სკოლაში ასწავლიდა ისტორიასაც, ფიზიკასაც, მათემატიკასაც.

ამასთან, 1927-38 წლებში ბერძენ დრამატურგთან და რეჟისორთან, ფეოდორ კანონიდისთან ერთად თავისი მოკრძალებული წვლილი შეჰქონდა ბერძნული თეატრის შემოქმედებით ცხოვრებაში. და კიდევ: მანოლის მიტაფიდისი აქტიურად მონაწილეობდა სოფელ აზანთაში მიმდინარე არქეოლოგიურ გათხრებში. მეცნიერებმა სწორედ მისი დახმარებით ამოიკითხეს იქ აღმოჩენილი უძველესი ბერძნული ნივთების წარწერები.

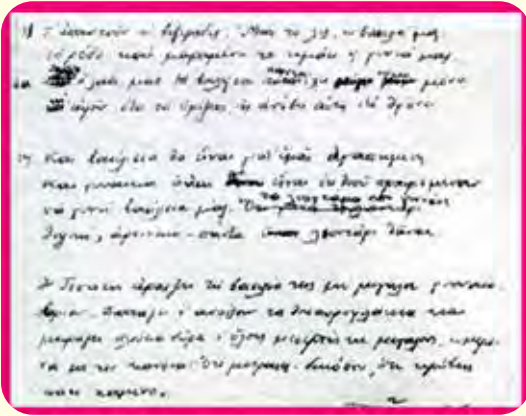
XX ს.-ის 50-იან წლებში მეტაფიდისების ოჯახი, სხვა ბერძენებთან ერთად, გადაასახლეს შუა აზიაში, საიდანაც 7 წლის შემდეგ დაბრუნდა. ყველაფერი თავიდან იყო დასაწყები, ცხოვრებაც და ლიტერატურულ-შემოქმედებითი მოღვაწეობაც.

მანოლის მიტაფიდისი სკოლის მოსწავლეებთან ერთად. სოხუმი. XX ს.-ის 30-იანი წლები

მანოლის მიტაფიდისი სოხუმის ბერძნული თეატრის მსახიობებთან ერთად. XX ს.-ის 50-იანი წლები

მანოლის მეტაფიდიის ხელნაწერი. ფრაგმენტი „ვეფხისტყაოსნიდან“

ამ დროიდან თარგმნის რუსულ ენაზე ბერძნული კლასიკური პოეზიის ნიმუშებს; სოხუმის აღდგენილ ბერძნულ თეატრში დგამს (უკვე რეჟისორის რანგში) არაერთ საინტერესო სპექტაკლს.

75 წლის ასაკში აიხდინა ცხოვრების სანუკვარი ოცნება და თავის ისტორიულ სამშობლოში – საბერძნეთში იმოგზაურა.

1974 წლის 25 მარტს 81 წლის ასაკში სოხუმში გარდაიცვალა საყოველთაოდ აღიარებული შემოქმედი, თეატრალური რეჟისორი, დრამატურგი, მთარგმნელი და პედაგოგი მანოლის (ემანუელ) მიტაფიდიისი.

სიმონ ყაუხჩიშვილის შეფასებით

1966 წელი იდგა. არამარტო საქართველო, მთელი საბჭოთა ქვეყანა და მსოფლიო აღნიშნავდა დიდი ქართველი პოეტის, შოთა რუსთაველის 800 წლის იუბილეს. განსაკუთრებული ზეიმით ეს თარიღი უკვდავი პოემის ავტორის მშობლიურ რესპუბლიკაში აღინიშნებოდა. ათწლეულები იყო, რაც „ვეფხისტყაოსნის“ უკვე მსოფლიოს მრავალ ენაზე თარგმნიდნენ ცნობილი პოეტები. ზოგ უდიდეს ენაზე ორი თუ სამი თარგმანიც არსებობდა. მაგრამ პოემის ბერძნული ვარიანტი ჯერაც არ იყო წიგნის თაროზე. არც არავინ ჩანდა ისეთი, ამ მნიშვნელოვან ხარვეზს რომ ამოავსებდა.

იმ დროს სოხუმში შექმნილი რუსთაველის რეგიონალური საზოგადოება თაოსნობდა დიდი პოეტის საიუბილეო ღონისძიებების ჩატარებას, რომელთა ფარგლებშიც ეწყობოდა „ვეფხისტყაოსნის“ ორიგინალური თუ სხვადასხვა ენაზე თარგმნილი ნაწილებების კითხვა.

სოხუმში გამომავალ გაზეთ „საბჭოთა აფხაზეთის“ ფურცლებზე (1966 წლის 13 ივნისი) დაიბეჭდა სტატია, რომელიც სოხუმის მასწავლებელთა სახლის მიერ ლიტერატურულ გამოფენას ასახავდა და ეძღვნებოდა რუსთაველის იუბილეს. სტატიაში საუბარია პოემის იქ გამოფენილი ვახტანგისეულ და სხვა უნიკალურ გამოცემებზე. ბოლოს ნათქვამია: „წარმოდგენილია 588 სალექსო სტრიქონის თარგმანი, მანოლის მიტაფიდიისის მიერ ახალ ბერძნულ ენაზე შექმნილი, რომელიც რუსთაველის პოემის ბერძნულ ენაზე თარგმნის პირველი ცდაა“.

პოემის ტაეპები გადაუგზავნეს მაშინ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მოღვაწე დიდ ქართველ მეცნიერს, ბიზანტიოლოგ სიმონ ყაუხჩიშვილს. მეცნიერმა თარგმანს რეცენზია მიუძღვნა. მეტიც: ევროპულ ენებზე შესრულებულთაგან ერთ-ერთი საუკეთესო უწოდა ნაშრომს და წააქეზა ავტორი, ბოლომდე მიეყვანა დაწვებული სამუშაო.

ათენის გაზეთში დაბეჭდილი პუბლიკაცია მანოლის მეტაფიდიისზე

მანოლის მიტაფიდიისი რვა წლის განმავლობაში (1966-1972 წ.წ.) თარგმნიდა პოემას. მისი შრომა სრულიად უანგარო იყო, მანოლის მეტაფიდიისს პოემის თარგმნაში არანაირი ანაზღაურება არ მიუღია...

თითქოს არაფერი აფერხებდა ახალი თარგმანის წიგნად გამოცემას. ავტორს აგულიანებდა ყაუხჩიშვილის შეფასებაც: „სავსებით მზად არის გამოსაცემად და მისი უახლოეს ხანებში დაბეჭდვა საშური საქმეა!“

რას წარმოიდგენდა?!

დღეს თუ არა, ხვალ მაინც ხომ გამოსცემენო, ფიქრობდა, ალბათ, სიცოცხლის ბოლომდე.

რას წარმოიდგენდა, რომ ის „ხვალ“ თითქმის ნახევარი საუკუნე გაიწვლებოდა?!

როგორ იფიქრებდა, რომ მისი აღსრულების შემდეგ ამდენი წლის ნაღვაწი დიდი ხნით დავიწყებას მიეცემოდა და სადღაც,

მიკარგულ თაროზე შემოდებულს, ათწლეულებით მტკვრწაყრილს, ადამიანის ხელი არ წაეკარებოდა... არადა, სწორედ ასე მოხდა!

გასული საუკუნის 80-იან წლებში აკადემიკოს ირაკლი აბაშიძისა და მაშინ ჯერ ახალგაზრდა მეცნიერის, ავთანდილ მიქაბერიძის დიდი მცდელობის მიუხედავად, ბერძნულად თარგმნილი „ვეფხისტყაოსნის“ ათენში გამოცემა წარუმატებლად დასრულდა. მომავალი წიგნის ორიდან ერთი ხელნაბეჭდი მაშინ ასე დარჩა თბილისში (დღეს მეტაფიზისის თარგმანი, ხელნაბეჭდის სახით, საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაშია).

„ვეფხისტყაოსნის“ მეორე ეგზემპლარი კი გასული საუკუნის 90-იან წლებში, აფხაზეთის საომარი მოქმედებების შემდეგ, რუსეთის ფედერაციაში, კერძოდ, სანკტ-პეტერბურგში გაიტანეს.

ახლოვდებოდა მთარგმნელის დიდი ღვაწლის, მართლაც რომ, ტიტანური შრომის დაფასების დრო. და ეს მოხდა პოემის თარგმნიდან 50 წლის შემდეგ: ათენში ახალბერძნულ ენაზე გამოიცა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“.

გრიგორის კირიაკოსი „ვეფხისტყაოსნის“ პრეზენტაციის შემდეგ. ათენი, 2016 წ.

პრეზენტაცია 50 წლის შემდეგ

გამოცემის ინიციატორი და სულისჩამდგმელი ათენში მცხოვრები, ბატონი გრიგორის კირიაკოსია, მთარგმნელის, ემანუელ (მანოლისი) მიტაფიზისის შვილიშვილი, რომელსაც, როგორც გაირკვა, სანკტ-პეტერბურგში, ახლო ნათესავის ერთ-ერთ ოჯახში აღმოუჩენია ბაბუის თარგმანის სრული ხელნაბეჭდი.

წიგნის გამოცემას წინ ხანგრძლივი და მუხლჩაუხრელი შრომა უძღოდა. თანაც ახლოვდებოდა დიდი შოთა რუსთაველის კიდევ ერთი საიუბილეო თარიღი – 850-ე წლისთავი, რომლის აღნიშვნაც იუნესკოს გადაწყვეტილებით მსოფლიო მასშტაბით იყო გადაწყვეტილი. და სწორედ ამ თარიღს უნდა მიძღვნილი იმ ნაღვაწის გამოქვეყნება, რომლის სამხეობაზე გამოტანა ვერ მოხერხდა მთელი ორმოცდაათი წლის განმავლობაში. გრიგორის კირიაკოსმა ათენში დიდხანს ეძება პროფესიონალი, რომელიც წიგნის რედაქტორობას გასწევდა.

აღმოჩნდა, რომ ხელნაბეჭდი ტექსტი არსებული სახით გამოსაქვეყნებლად მზად არ იყო, გადაბეჭდვისას დაეშვათ უამრავი ორთოგრაფიული შეცდომა, არეული იყო სასვენი ნიშნები და, ხანდახან, ტაეპებიც. საკმარისად შეინიშნებოდა გრამატიკული შეცდომებიც. საჭირო იყო ამ ყველაფრის ჩასწორება, ტექსტის გამართვა და აზრის ცხადყოფა.

ამ ურთულესი სამუშაოს ჩატარება იტვირთა ქალბატონმა თალია კიფნიდომ, რომელმაც ბატონ გრიგორისთან ერთად თითქმის მთელი ორი წლის განმავლობაში თავდაუზოგავად იღვაწა. რედაქტირებულ ტექსტს ბატონი გრიგორისი ადარებდა რუსულ და სხვა თარგმანებს. ამის შემდეგ ერთობლივად, სათანადო სიზუსტით მართავდნენ ტექსტს.

გადაწყდა, რომ წიგნის მხატვრობაც სრულებით ორიგინალური ყოფილიყო და არ გამოეყენებინათ აქამდე არსებული ილუსტრაციები.

2016 წლის 1 დეკემბერს წიგნი მაღალპოლიგრაფიულ დონეზე უკვე დაბეჭდილი იყო.

P.S. ხოცა "ვიკიპედიაში" პიხვედად მოვიძიე შოთა ხუსთაველის პოემის მთახგმნელები, ცახიელი იყო ერთ-ერთი გჩაფა, ხომელშიც პოემის ბეხძნედ ენაზე მთახგმნელის სახელი და გვახი ენდა ჩანეხიციყო...

ბედნიეხი ვახ, ხომ ამეამად ეს გჩაფა დამსახეხებუდად შეავსო სხეხემელმა მთახგმნელმა - ემანუელ (მანოლის) მიტაფიზისიმ.

მანოლის მეტაფიზისის ბერძნულად ნათარგმნი „ვეფხისტყაოსანი“

ალოის ირასეკი
თარგმნა ღალი მუხაძემ

უყან მოხედე, ვარდების მდელოსკენ...

ჩეხური სავა

ძალიან შორს, აბიბინებული, ზღვასავით მოელვარე ყანებისა და ფიჭვის დაბურული ტყის ახლო-მახლო ჩაკარგულა ერთი პატარა მდელო.

ამ ღამაზე ადგილს კიდევ უფრო ამშვენებს ალისფერი ვარდის ბუჩქები. ასეთ სიღამაზე ვერსად ნახავთ.

ვარდები თითქოს ანათებენ ალისფერი შუქით და ირგვლივ უცხო სურნელს აფრქვევენ. ბევრმა სცადა მათი გადარგვა, ზოგმა განადგურებაც კი მოინდომა, მაგრამ ვარდის ბუჩქები (რომელნიც თურმე სხვაგან ვერ ხარობენ) ისევ და ისევ შლიან ჯიუტად თავის ტოტებს და მდელოს შუაგულისკენ მიიწევენ.

ამ მეუდრო ადგილს, რომელიც ჩვენი წინაპრების დიდი სევდიოთა და დარდიოთაა ნათელმოსილი, ვარდების მდელოს ეძახიან. ის ამადლებულ ადგილზეა გადაშლილი, იქიდან კი ხელისგულივით მოსჩანს ლიტომიშლის უღამაზესი ციხესიმაგრე და ამწვანებული კორდები, ტყიანი ფერდობები.

აქ, 400 წლის წინათ, როცა ჯერ კიდევ ძველი ციხე-კოშკი იდგა, ცხოვრობდნენ პანი კოსტკები, „ჩეხეთის სამოს“ ერთგული მცველები. ციხე-სიმაგრის ახლოს, ქალაქში, მათ ჰქონდათ სამლოცველო სახლი, სადაც სალოცავად იკრიბებოდნენ, ხოლო ქალაქის უმეტესი მოსახლე „ჩეხეთის სამოს“ რელიგიურ თემს განეკუთვნებოდა.

გადიოდა დრო. „ძმები“ უშფოთველად ცხოვრობდნენ სამშობლოში, შრომობდნენ და ღოცულობდნენ. მაგრამ ერთხელაც, 1618 წელს, შავი ღრუბელი ჩამოწვა ჩეხეთის მიწაზე. ერთი რელიგიური ომი მეორეს ენაცვლებოდა, ბოლოს კი, ბელოგორსკის ბრძოლის შემდეგ, უმძიმესი დრო დაუდგათ იმათ, რომელნიც კათოლიკობას არ აღიარებდნენ.

თემის ყველა წევრი ლიტომიშლიდან უნდა გაესახლებინათ; მათ შორის, „ჩეხეთის სამოს“ წევრებიც. სანამ სამშობლოს დატოვებდნენ, „ძმებმა“ გადაწყვიტეს, ჩუმად შეკრებილიყვნენ, საიდუმლოდ ჩაეტარებინათ ღვთისმსახურება, ელოცათ სამშობლოსთვის და მერე ჩუმად გასცლოდნენ იქაურობას.

ეს შეკრება მოხდა მოროშიცის ტყეში, ვარსკვლავიან ღამით, ბებური ფიჭვების ქვეშ. „ძმებმა“ ილოცეს, გულს

ამოაყოლეს მშობლიური ჩეხური საგალობლები და გამოეთხოვნენ თავიანთ მამულს.

თან წაიღეს ერთი პეშვი ცრემლით დაღტობილი მიწა, ხოლო იმ ადგილას, სადაც მათი ცრემლი ეპკურა, წითელმა ვარდებმა იფეთქა.

მას შემდეგ გაჩნდა ის უცნაური ვარდების მდელოც.

გადიოდა დრო. მრავალი ომი და მშვიდობა იხილა ჩეხეთის მიწამ. ზოგს კიდევ გადაავიწყდა „ჩეხი ძმები“ და მათი თემი.

ტყემ ამასობაში უფრო იმძლავრა; ვარდების მდელო კი ისე ჩაიკარგა ფიჭვებსა და ნაძვებში, თითქმის გაუჩინარდა.

უცნაური ამბები ხდებოდა „მდელოს“ ადგილას, მის შემოგარენში. დააპირებდა თუ არა ვინმე მის მოხვნას, ან სახნისი ტყდებოდა, ან ცხენი კვდებოდა. მოკლედ, თითქოს უჩინარი ხელი მფარველობსო, ვერავინ ვერ შეძლო მისი მოსპობა.

როგორც ამბობენ, ბოლოს იქ სელი დათესეს. ეს ყანაც ამობიბინდა, მოიშკეს, გაანიავეს და, როცა უნდა დაეფქვათ, სელი თვითონ ააღდა და ერთიანად დაიწვა.

ვინც იქ სელი დათესა, არც მას დაადგა კარგი დღე. მთელი მისი კარ-მიდამო ცეცხლმა შთანთქა.

მას შემდეგ ვარდების მდელოს არავინ მიჰკარებია.

ჩეხეთში არის ასეთი წინასწარმეტყველება: რომ დადგება დრო და ამ ადგილას გაიმართება დიდი, სისხლისმღვრელი ომი. მერე უკვე

შვიდი მეფე შეთანხმდება და მარადიული მშვიდობაც დაისადგურებსო.

და ეს ყველაფერი მოხდება იმ ვარდების მდელოზე, სადაც ერთ დროს ომის მოძულე „ჩეხმა ძმებმა“, ვიდრე დევნილებად იქცეოდნენ, სიყვარულის ცრემლი დაღვარეს.

ახლაც ყვავიან ალისფერი ვარდები მინდორზე, ახლაც შრიალებს გარშემო ტყე და ჭრელი პეპლები დაფარფატებენ ყვავილებზე.

და ძალაუნებურად გახსენდება წინაპრები, მათი ცრემლიანი თვალები, სამშობლოსთან განშორების უსაზღვრო სევდა და სიმღერა:

ღმერთმა გაკურთხოს, ჩეხეთის მიწავ, რა ნაღვლიანი გემშვიდობები!

ფიქრი თითქოს იმ დროში გადაგაფრენს, როცა სამშობლოდან განდევნილი ადამიანები უკანასკნელად ჩერდებიან, რომ უკან მოიხედონ, მწარე ცრემლები დატოვონ მშობლიურ მიწაზე, სადაც შემდეგ ალისფერი ვარდები ამოიზრდებიან სამშობლოს მარადიული სიყვარულის ნიშნად.

ასე

ჰანს ქრისტიან ანდერსენი (1805-1875 წ.წ.)

სახლი ოდენსეში, სადაც დაიბადა ანდერსენი

მსოფლიოში სახელგანთქმული დანიელი მეზღაპრე – ჰანს ქრისტიან ანდერსენი დაიბადა 1805 წლის 2 აპრილს, დანიის ქალაქ ოდენსეში.

ბავშვობიდან ჰანსს სუსტი ჯანმრთელობა ჰქონდა. მეზობლები მასზე ამბობდნენ, ეტყობა, ბიჭს დიდი დღე არ უწერიაო. მშვიდად, მორჩილად იჯდა თავისთვის და ხან ხის ტოტებით თამაშობდა, ხანაც ფოთლებით, თან რაღაცას ჩურჩულებდა. საზრიანი ბავშვი შესახედად ულამაზო ყოფილა. აინტერესებდა, რა ენაზე ლაპარაკობდნენ ყარყატები? ალბათ, ეგვიპტურზე, ასკვნიდა თვითონ, ისინი ხომ ზამთარს თბილ ქვეყნებში, პირამიდებთან სიხლოვეს ატარებენო!

უყვარდა ზღაპრები; სიზმარში ხედავდა მზეთუნახავებს, ჯინებსა და წალკოტს. თვითონაც ნატრობდა, ნეტა, ბალი მოგვცაო!

დღეა ამშვიდებდა:

– ხომ გვაქვს ბალი სხვენზე, ფანჯარასთან რომ მწვანილებიანი ყუთია! იქ შენთვის ნაირფერ ყვავილებსაც დაერგავ!

ანდერსენები ძალიან ღარიბად ცხოვრობდნენ ოდენსეს ყველაზე განაპირა უბანში. პაწაწინა სახლში ექვსი ოჯახი შეკრულიყო. ანდერსენებს ერთი პატარა ოთახი ეჭირათ, სასადილოც ის იყო, საძინებელიც და სახელოსნოც.

მშობლები

დედა – მარია, ჯან-ღონით სავსე შავთვალა ქალი, სისუფთავისა და წესრიგის მოყვარული, მრეცხავად მუშაობდა. მიაჩნდა, რომ სისუფთავეზე უკეთესი სილამაზე არ არსებობდა. მისი წყალობით, სახლშიც იატაკს კრიალი გაუდიოდა. მთელი დღეები მუხლამდე ცივ წყალში იდგა და სხვეებს სარეცხს ურეცხავდა, სადამოს სახლში კემსავდა და აკერებდა. მეტი ლაზათისათვის სკივრზე ტრელაჭრულა ფინჯნებსა და ლამბაქებს ალაგებდა, რასაც ქრისტიანი აღტაცებაში მოჰყავდა.

მამა – ჰანს ანდერსენი იყო ხარაზი, თუმცა გულს ვერ უდებდა ამ ხელობას. სამაგიეროდ, მისი მარჯვე თითები ოსტატურად აკეთებდნენ ათასნაირ სათამაშოს.

ბავშვობაში სწავლაზე ოცნებობდა, მაგრამ უსახსრობის გამო ვერსად ჩააბარა. საბოლოოდ ხარაზის დაზვას მიეჯახტვა. მთელი დღე პაწაწინა სარკმლიდან შემოსულ შუქზე დაგლეჯილი ფეხსაცმლის ლანჩებს ჩაჰკირკიტებდა. ხშირად წაიღებდა ოცნება: აგერ, ხომალდის ქიმზე დგას, წინ შორეული სამხრეთის ქვეყნებია; აგერ კი, ლათინური სკოლის ფართო, სინათლით სავსე ოთახები!

დაზვის ზემოთ წიგნების თარო მიეჭედებინა. იქ ელაგა: „ათას ერთი ღამის“ ზღაპრები, კომედიები, სიმღერების კრებული და რამდენიმე რომანიც კი.

ჰანსი შვილს ეუბნებოდა:

– გაჭირვებამ არ შეგაერთოს, ყველაფერი მოიკელი, ოღონდ ერთს მიაღწიე – ისწავლე!

მიაჩნდა, რომ ცხოვრება ჩაცმა-დახურვა და ჭამა კი არ არის, სულია უპირველესი საზრუნავი.

ომში სხვის ნაცვლად წავიდა, იქნებ, მოცემული ფულით როგორმე ოჯახს შევეშველო. მაგრამ ფული გაუფასურდა, თვითონ კი დაავადებული დაბრუნდა, თოფიც არ გაუსვრია. მალე გარდაიცვალა კოლექცია.

ცნობილი ანდერსენი

პირველადსახეობითი განათლება და შექსპირის ცომი

პირველად დედამ ჰანს ქრისტიანი მიაბარა გოგონების კერძო სკოლაში, სადაც ერთი ქვრივი მასწავლებელი წკნელით აიძულებდა ბავშვებს დამარცვლით კითხვას. დედის გაფრთხილების მიუხედავად, მასწავლებელმა მაინც მიტყუა ჰანსი. პატარა პროტესტის ნიშნად სკოლიდან წამოვიდა.

მალე დედამ ბიჭუნა სხვა სასწავლებელში მიაბარა. ახალგაზრდა პედაგოგი – კარსტენი მხიარული კაცი აღმოჩნდა. რადგან ჰანს ქრისტიანი მოსწავლეებს შორის ყველაზე პატარა იყო, ხელს ჩასტიდებდა, ეზოში დაასეირნებდა და მის ტიკტიკსაც ყურს უდებდა.

ინციდენტის გარეშე არც იქ ყოფნას ჩაუვლია. ერთადერთმა

გოგონამ, სარამ დასცინა მხოლოდ იმის გამო, რომ ჰანს ქრისტიანმა თავისი ოცნება გაუმხილა, მსურს ლექსები შევთხზაო. მაგრამ მალე ჰანს ქრისტიანმა თავისი არაჩვეულებრივი მენსიერების, ნიჭისა და გულისხმიერების წყალობით ყველას გული მოინადირა.

ჰანს ქრისტიან ანდერსენი

მოხდა ყველაზე უარესიც: ვალების გამო კარსტენი იძულებული გახდა, სკოლა დაეხურა და ბავშვები დაეთხოვა. სახლში ჰანსმა მოიწვინა და მამამ გადაწყვიტა, ხელნაკეთი სათამაშოებით მოეწყოთ თოჯინების თეატრი. მამა-შვილი, ძირითადად, კომედიებს დგამდა. ბიჭი ყველა როლს იმახსოვრებდა და ასრულებდა.

ჰანსი ბებიას დაჰყავდა მოხუცთა ჰოსპიტალშიც, სადაც ერთობოდა, დროს მხიარულად ატარებდა. თავშესაფარში მყოფი დავრდომილი ქალები სიამოვნებით ისმენდნენ ჰანს ქრისტიანის გამოგონილ ამბებს, ლექსებსა თუ სცენებს კომედიებიდან და მისი გასაოცარი ნიჭით აღფრთოვანებულნი იყვნენ. როცა ბიჭუნა გაჩუმდებოდა, რომელიმე დედაბერი მოყვებოდა ხან სასაცილო, ხანაც საზარელ ზღაპარს; ბოლოს კი ყველანი ერთად ძველებურ სიმღერასაც წამოიწყებდნენ. ჰანს ქრისტიანის ცხოვრებაში კარგი ამბავიც მოხდა: მან შექსპირი წაიკითხა! თავშესაფარში ორ წყნარ მოხუცს, ბუნკეფლოდებს დაუმეგობრდა. სწორედ მათ აჩუქეს შექსპირის კარგა მოზრდილი ტომი. ჯერ არ შეეძლო, დრამატურგის სიღრმეს ჩასწვდომოდა, მაგრამ აღფრთოვანებული იყო იქ მოყოლილი თავგადასავლებით.

მალე თვითონაც მოუნდა რაღაცის შეთხზვა. იმ პირველ ნაწარმოებებზე სრულყოფილი არაფერი ეგონა პატარა ჰანსს. ბუნკეფლოდები, რომელთაც თავის ნაცოდვილარს უკითხავდა, მოწონების ნიშნად ბიჭუნას თავს უქნევდნენ.

ფაბრიკიდან სჯენაზე, ბიბლიოთეკაში...

უსაქმურად რომ არ ყოფილიყო, მეზობლების რჩევით დედამ ჰანს ქრისტიანი სამუშაოდ წაიყვანა მაუდის ფაბრიკაში, სადაც ბიჭუნა ძალიან იღლებოდა. ერთ-ერთ შესვენებაზე მან სიმღერა წამოიწყო. მუშებს მოეწონათ მისი წერაღა ხმა და მერე უკვე ხშირადაც ამღერებდნენ.

ცოტა ხანში დედამ ბიჭუნა სხვა ფაბრიკაშიც მოაწყო სამუშაოდ. ჰანსი სასუნებელი თუთუნის შემფუთველს შევლოდა, მაგრამ მალე ხველება აუტყდა და იქიდანაც წამოიყვანეს. არც მღებავის შევირდობა გამოდგა მისთვის წარმატებულად.

1819 წელს ოდენსეში კოპენჰაგენელი მსახიობები ჩამოვიდნენ. ჰანს ქრისტიანი, რომელიც მსახიობობაზე ოცნებობდა, თეატრმა სიგიჟემდე გაიტაცა. გადაწყვიტა, კოპენჰაგენში წასულიყო. ბოლოს დაიყოლია დედაც, რომელსაც ძალიან აშინებდა შვილის მსახიობობა.

14 წლის ანდერსენს კოპენჰაგენში ნაცნობი არავინ ჰყავდა. ყველაფერი თვითონ უნდა მოეფიქრებინა. ასე გადაწყვიტა ერთ-ერთი სტამბის მეპატრონესთან მისვლა. უნდოდა, მისთვის ეთხოვა სარეკომენდაციო წერილი, რომელსაც მერე გადასცემდა ქალაქში ცნობილ ბალერინას. პრიმა მსახიობმა შეშლილ მათხოვრად მიიღო უცნობი ბიჭუნა და უხეშადაც გაისტუმრა. მაშინ სასოწარკვეთილმა ყმაწვილმა უკანასკნელი გროშებით „პოლი და ვირჯინის“ ბილეთი იყიდა და, როგორც წლების მერე გაიხსენებს, სპექტაკლზე გულამოსკვნილი ვტიროლიო.

მალევე გაზეთებიდან შეიტყო, რომ კოპენჰაგენში ჩამოვიდა სახელგანთქმული იტალიელი მომღერალი ჯუზეპე სიბონი. ამჯერად გადაწყვიტა, როგორმე მასაც შეხვედროდა. შეაღწია კიდეც მაესტროსთან და თავი წარუდგინა. სიბონი და მასთან თავშეყრილი საზოგადოება ინტერესით შეხვდა ამ უცნაურ ბიჭს; როცა მისი სიმღერაც მოისმინეს, დიდად მოიხიბლნენ. ჯერ დააპურეს, მერე სახელდახელოდ თანხაც შეუგროვეს. სიბონიმ გადაწყვიტა, სიმღერის გაკვეთილები ბიჭუნასთვის თვითონ ჩაეტარებინა.

ჯუზეპე სიბონი, იტალიელი მომღერალი

ჰანს ქრისტიანი ბალეტმაც გაიტაცა. სპექტაკლ „არმიდაში“ მეშვიდე ტროლს* განასახიერებდა. სიხარულით აღარ იყო, მაგრამ მალე დაითხოვეს. რატომღაც სიბონიც აუჩივლდა, ანდერსენმა ხმა დაკარგაო! ახლა ჰანსმა ახალი მფარველები გაიჩინა.

ასე დაუმეგობრდა უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკარს. შეეძლო, წიგნები ამოეჩინა და სახლში წაეღო წასაკითხად. იგი, რომ იტყვიან, ყლაპავდა წიგნებს. ხელახლა კითხულობდა შექსპირს, ეცნობოდა თანამედროვე დანიურ ლიტერატურას, სხვა ცოცხალ ავტორებს. ქედს იხრიდა ელენშლეგერის** წინაშე.

* – სკანდინავიურ თქმულებებში – ზებუნებრივი არსება, ადამიანისადმი მტრულად განწყობილი.

** – დანიელი პოეტი და დრამატურგი.

იმ პირველი ანდერსებით

მეზღაპრე ანდერსენი

ჰანს ქრისტიანს უფრო და უფრო იტაცებდა ლიტერატურა, ინტენსიურად მუშაობდა, თხზავდა ლექსებს, ქმნიდა პიესებსაც, თუმცა იგრძნობდა მიზაძე და პლაგიატობა. თავი ალაღინადაც წარმოიდგინა, პოეზიას კი ჯადოსნურ ლამპრად მიიჩნევდა.

ანდერსენს მატერიალურად ძალიან უჭირდა, დამხმარეც არავინ ჰყავდა. ერთნი თანაუგრძობდნენ, ვაჭრებისა და არისტოკრატების ოჯახებში კი მას დასცინოდნენ. სასოწარკვეთილი, ლამის, თვითმკვლელობამდეც მივიდა, მაგრამ ბოლოს თავს მაინც შემოუბახა:

– მე ხომ ბევრი რამის გაკეთება შემიძლია სამყაროსთვის!

ყმაწვილი ახალი ენერგიით შეუდგა საქმეს. ტრაველია „აღფსოლს“ ყველას უკითხავდა. ბოლოს პიესა თეატრის პროფესორს, რაბეკს წარუდგინა შესაფასებლად. რაბეკმა ჯერ შუბლი შეიჭმუნა, მერე კი ღიმილიც გამოესახა სახეზე. ვინ იფიქრებდა!

– ამ ბიჭში არის რაღაც! როცა უცოდინარი ადამიანი ასე წერს, უდავოდ დიდი ნიჭის პატრონი უნდა იყოს!

ანდერსენმა გადაწყვიტა, გამოეცა კრებული სათაურით „ყმაწვილური ცდები“. იზრუნა ხელმომწერებზეც. შიგადაშიგ მასზე პრესაში იწერებოდა წერილები, რეცენზიები, რასაც მომავალი მწერალი მნიშვნელოვან მოვლენად მიიჩნევდა. პატარ-პატარა ჰონორარებსაც იღებდა.

ერთ დღესაც ჰანს ქრისტიანი თეატრის დირექციის სხდომაზე გამოიძახეს და განუცხადეს:

– დირექციამ საჭიროდ ჩათვალა, სწავლის გაგრძელების საშუალება მოგცეთ. გადაწყვიტეთ, რეკომენდაცია გაგიწიოთ: თქვენ იმსახურებთ სამეფო სტიპენდიას!

იონას კოლინმა, აყვანილმა მეურვემ, აცნობა, რომ ის ლათინურ სკოლაშიც ივლიდა. ამ დროს ჰანს ქრისტიანი 17 წლის იყო.

სამეფო სტიპენდიანცი

ჰანსი გულმოდგინედ შეუდგა მეცადინეობას (ბინად ჩაასახლეს ერთ კეთილ ქალბატონთან). მაგრამ რექტორი მისლინგი, ლათინურის დიდი მცოდნე და ხელმოცარული ლიტერატორი, პირველივე დღიდან რატომღაც მტრულად შეხვდა ანდერსენს. ყოველნაირად ამცირებდა და აბუჩად იგდებდა, დასცინოდა „ბატონ მთხზველ ანდერსენს“. ამასთან, ბიჭუნას თითქმის აშიმშილებდა, მისთვის არც გათბობა იყო, არც თავისუფალი დრო. ჰანს ქრისტიანი მალულად მაინც წერდა ლექსებს და საყოველთაო ყურადღებასაც იქცევდა.

არდადეგებს ხან ოდენსეში ატარებდა, ხან კოპენჰაგენში. ოდენსეში ხალხი სიყვარულით ხვდებოდა „ხარახის ცოლის მარიას“ შვილს, რომელიც უკვე სახელგანთქმულიც გამხდარიყო. ის ხომ სამეფო სტიპენდიანტი იყო!

ანდერსენი თანდათან დიდ წარმატებებს აღწევდა. იგი ბევრს კითხულობდა და უბის წიგნაკს ახალ-ახალი ჩანაწერებით ავსებდა. უნივერსიტეტისთვისაც ემზადებოდა.

„მინდა, ვნერო ანდერსენივით“

ანდერსენის ძეგლი დანიაში

დანიაში ლიტერატურული ცხოვრება დუღდა. ანდერსენი გაფაციცებით აკვირდებოდა ყველაფერს. მერე კი ახლობლებს, ნაცნობ-მეგობრებს ხალხისთ უყვებოდა გამოგონილ ამბავ-ზღაპრებსა და ხალხს აცინებდა.

1828 წელი ანდერსენისთვის უბედნიერესი იყო – იგი უნივერსიტეტის სტუდენტი გახდა. ცხოვრობდა სხვენზე, მაგრამ სხვენზე ცხოვრებაც შეიძლება რომანტიული გახადო, თვლიდა ჰანსი.

ამ პერიოდში შექმნილმა ახალმა ნაწარმოებებმა, „მოგზაურობა ამაგერზე“, წარმატება მოუტანა. თვით კოლინის შვილები, ედვარდი და ინგებორგიც კი, რომლებიც ადრე აბუჩად იგდებდნენ, ანგარიშს უწევდნენ მას. სტუდენტი ჰანსი ხომ უკვე

მწერალიც იყო!

ახალი სიყვარულიც ეწვია ცისფერი თვალებით. ეს კოლინის უმცროსი ქალიშვილი, ლუიზა იყო, რომელსაც „ჩემი ცხოვრების წიგნი“ მიუძღვნა. მაგრამ კოლინებმა მოიფიქრეს და ლუიზა სასწრაფოდ დანიშნეს ვეკილზე, ვინმე ლინზე.

რაც უფრო მარტივია, მით უკეთესია, მთავარი მაინც შინაარსია, ამბობდა ანდერსენი. ნიშანდობლივია, რომ იგი დანიაში არსებულ ვერც ერთ ლიტერატურულ დაჯგუფებას ვერ მიემხრო. საკუთარი გზა უნდა მოეძებნა. არ სურდა, ვინმეს დამსგავსებოდა.

ანდერსენის ლიტერატურული ცხოვრება მაინც თავისი გზითა და წარმატებით გრძელდებოდა. მისი ფანქარი თითქმის დაფრინავდა ფურცელზე, ახალი წიგნი „ჩრდილოვანი სურათები“ დღითიდღე ივსებოდა, ყოველდღიურ ცხოვრებაში ირეოდა განუმეორებელი ზღაპრები.

– მე მინდა, ვწერო ანდერსენით, – იმეორებდა ანდერსენი.

1831 წელს ანდერსენს კოლინმა გერმანიაში სამოგზაუროდ წასვლა მოუხერხა. მეფე ფრედერიკმაც დაუფინანსა მოგზაურობა. ეწვია პარიზს, რომს, ნეაპოლს... პარიზში შეხვდა ჰაინრიხ ჰაინეს. რომის ნახვისას უთქვამს, ეს ჩემი მეორედ დაბადების დღეაო!

მაგრამ ერთ დღესაც იტალიის ცამაც დაკარგა ფერი. მან კოლინისგან დედის გარდაცვალების ამბავი შეიტყო.

„ბედნიერი მეზღაპრე“

ანდერსენი მეგობრების შეილებს ზღაპრებს უყვებოდა. წერდა „იმპროვიზატორს“, პარალელურად მუშაობდა ზღაპრების პირველ წიგნზე. 1835 წელს ვიტრინებზე გამოჩნდა „ბავშვებისთვის ნაამბობი ზღაპრები“. მაშინ ამით არავინ აღფრთოვანებულა.

„ზღაპრებისგან წარმატებას ნუ ელი!“ – ეუბნებოდნენ ღიად.

მისი დროის დიდმა მეცნიერმა ერსტედმა* კი უწინასწარმეტყველა: „დაიმახსოვრე: „იმპროვიზატორი“ სახელს გაგითქვამს, მაგრამ ზღაპრები უკვდავყოფენ ამ სახელს“.

ანდერსენმა ზედიზედ გამოსცა ზღაპრების მეორე და მესამე კრებულები. „ჩემი ზღაპრები იმდენადვეა განკუთვნილი უფროსებისთვის, რამდენად ბავშვებისთვის“.

„პატარა ალი“ და „მეფის ახალი ტანსაცმელი“ აბუჩად ივდებდა ადამიანებს, რომლებიც ბრმად ქედს იხრიან მოდის წინაშე და აშინებთ საკუთარი აზრი. მისი ზღაპრები „მახინჯი იხვის ჭუჭული“, „პატარა გოგონა და ასანთი“, „ქალთევზა“, „გულადი კალის ჯარისკაცი“ და სხვა დღემდე აღელვებს დიდსა თუ პატარას.

მისი შემოქმედებით მოხიბლულნი იყვნენ დიკენსი, ჰიუგო, ბალზაკი, ჰაინე...

როცა დიდებასა და სიმდიდრეს მიაღწია, ქვეყანას მაინც ღატაკი გარეუბნელის თვალით უყურებდა. ყველაფერი ჰქონდა, მაგრამ არაფერი ახარებდა.

– თანდათან უფრო ვრწმუნდები დიდებისა და სახელგანთქმულობის ამოებასა და არარაობაში! – წერდა ანდერსენი.

ეჰ, ნეტავ, ისევ ფეხშიშველა ბიჭუნა იყო, მსოფლიოს დასაპყრობად რომ ემზადება! არავინ იცოდა, რა პირქუს აჩრდილებს ებრძოდა „ბედნიერი მეზღაპრე“.

„რამდენი ადამიანია, რომელიც სხვა არაფერია, თუ არა უგულლო და უნამუსო, ცივი, ლიპი ჩრდილი. აბა, ერთი ნახეთ, როგორი იღბალი აქვთ! მათმა მოქნილმა, გრძელ-გრძელმა ხელებმა იციან, როგორ ჩაებდაუჭონ ოქროს, პატივს, ორდენებს. მათი გველის ენა ადვილად პოულობს გზას დიდებულ პირთა და მაღალი წრის მზეთუნახავთა გულებისაკენ... ამ ჩრდილებმა იციან ლაზათიანი სრიალი პარკეტზე, ხანდახან პოეზიაზეც კი ლაპარაკობენ. ლაპარაკობენ და მერე როგორ! გვეგონებათ, ეს-ეს არის, პოეზიის სამეფოდან დაბრუნდნენო, სინამდვილეში კი მის წინკარსაც არ გასცილებიან. ასე ცხოვრობენ, უსირცხვილად სარგებლობენ სხვისი აზრებით, სხვის ხარჯზე ისტელებენ ჯიბეს, ეშმაკურად იგებენ სხვის საიდუმლოს და ხალხიც პატივისცემით შეჰყურებს მათ; ისინი ხომ მოღურ კოსტიუმებს იცვამენ და თითებზეც წმინდა წყლის ბრილიანტის ბეჭდები აქვთ წამოცმული“, – წერდა ანდერსენი.

ზღაპარი არასდროს არ კვდება! – ანდერსენის ამ სიტყვებთან ერთად ცოცხლობს დიდი პოეტი-მეზღაპრის ხსოვნაც.

ანდერსენი გარდაიცვალა 1875 წლის 4 აგვისტოს.

დაკრძალულია ასისტენის სასაფლაოზე, კოპენჰაგენში.

ჰანს ქრისტიან ერსტედი, ანდერსენის მეგობარი, ცნობილი ფიზიკოსი

ანდერსენი ბავშვებს უკითხავს თავის ზღაპრებს

* – ზღაპარში „ორი ძმა“ ანდერსენი წერდა სწორედ თავისი მეგობრების, ცნობილი ძმების – ერსტედების შესახებ

ელენე კვანტალიანი

«დაფონი» ექნაღისთვის მიმზიდველი ხუბიყაა. ამჯეხად მან «გვაპოვნინა» ედეე ეთი სანტეხესო ავტოი, საეუთახი სათქმელით, აზხოვნების სიღალით.

ელენე კვანტალიანი თავი ასე გაგვაცნო: თბილისში დაბადებული სოხუმელი, 87-ე საჯახო სჯლის მოსწავდე, მოწნობს აქიკუქოხოზაზე, ექნაღისტობაზე, იუხისტობაზე.

გვინდა სიამოვნებითაც აღწინშნოთ, ხომ ნიჭიეი მოზახღის ნანახმოებებთან ეთად ნახმოდგენილი ნახატებუც იგივე ავტოიის მიეხაა შესხელებული (მსგავსი შემოქმედებითი ტანდემი «დაფონისთვის» პიხველია). ელენე კვანტალიანის ნანახმოებებს შოხის, ხომელიც მან მოგვანოდა, გამოვახჩიეთ «მოვიღვახ...» და «ჩამაქი!».

ეთხელობ მათ და გიკვიხს, ხომ ასეთი მძაფი განცდებისა და ტუივილიანი სტიქიონების ავტოიი ყოველთვის მომლიმახი, ეთილი გოგონაა. ეს მისთვის თითქოს თავდაცვითი ინსტიქია, ასაეის მიუხედავად, გადაღხოს ცხოვეებისეული წინააღმდეგობები, ჩააქოს სეღში ხანძახი, მისი პეხსონაეივით მოეიიოს აბობოქიებუღ ტაღებს.

სეხის ერეტიუთა და სიღმისეული წვღომით გამოხჩეულს მეთხველი თავის ბეღმემატიეხად ებეღბა.

მოვიღვატ...

ელენე კვანტალიანი

შენ რა, ზღვაზე არასდროს ყოფილხარ? არ გირჩევ, საშიშია. ჩემი ოცნება იყო, ზღვის სანაპიროზე ყოფნა, დიდხანს ცურვა. და ეს ავიხდინე. ყვინთვაც მიყვარს, მაგრამ მხოლოდ წუთი ვძლებ წყლის ქვეშ, იშვიათად, მეტსაც. პირში ჰაერს ვიგუბებ, თვალებს ვახელ და თანაბრად ვიწყებ სუნთქვას. აქეთ-იქით ვიყურები. ღრმად ამღვრეული წყლის გარდა ვერაფერს ვხედავ, მაგრამ ესეც მაკმაყოფილებს. თუ ვიგრძენი, რომ მეტი აღარ შემიძლია ან ნაპირიდან დედის ხმა მომესმა, პირიდან ჰაერს ვუშვებ და წამების შემდეგ თავს ზევით ვწევ. ტივტივამდე მისული გულაღმა ვწევბი. ვტივტივებ ნარინჯისფერი ტივტივის მსგავსად. ტალღები მარწვევენ ნახად, მშვიდად. უფრო მეტად ვღუნდები და თავს უფრო ღრმადაც ვძირავ წყალში. ისე, რომ შუბლი დამისველდეს. თვალებს ვახელ. ვხედავ უღრუბლო ცას, მარჯვნივ მზეს, მარცხნივ მთვარეს და მხოლოდ ორ ვარსკვლავს, რომლებიც ციმციმებენ. ისიც მომწონს, როცა ვცურავ და ნაპირს ვშორდები. ასე მგონია, აღამიანები მიყურებენ და ერთმანეთს ეუბნებიან: - აი, იმ პატარა ბიჭს ხედავთ? ყოველთვის ვოცნებობდი, ასე ცურვა შემძლებოდა. ისე, ზღვას ნელ-ნელა გავუთამამდი. თავიდან ფეხებზე ტალღა რომ შემხებოდა, მყისვე უკან ვხტებოდი, ვფართხალებდი, კონტროლს ვკარგავდი, ბევრ წყალსაც ვყლაპავდი. ისევე დედის ხმას გამოვყავარ ნაპირზე. თავიდან დედას ძალიან ეშინოდა, წამდაუწუმ ჩემს სახელს გაიძახოდა. სანაპიროზე ასე გამიცნო ვეღლამ. მაგრამ რამდენიმე დღის შემდეგ დედაც შეეგუა ჩემს სითამამეს. დღეს კი რაღაც დამთავრდა და მის მაგივრად სხვა დაიწყო... გაღვიძებისას რამე ვიგრძენი? არა. ისე მეძინებოდა, ღლოინიდან ძლივს ამავდეს. ცუდ ხასიათზე ვიყავი? არა. გული ცუდს მიგრძნობდა? არა... ზღვა დეღავდა. უზარმაზარი ტალღები იყო. სანაპირო ხალხისგან დაცლილიყო. დეღამ გამაფრთხილა, ზღვაში არ შევსულიყავი. მაგრამ ტალღების სიყვარულით ცდუნებას ვერ გავუძელი და წყალში თავით გადავეშვი. შორს არ გავსულვარ და წამებში ყველაფერი შეიცვალა. ძლიერმა დინებამ, მოვარდნილმა ტალღებმა უცებ დამითრია და გაუჩერებლად უკან და უკან დამქანა. ზვირთის ბიძგი ისეთი ძლიერი იყო, წინააღმდეგობა ვერ გავუწიე. ვერ მოვერიე. შემეშინდა. მერე ტალღა ჩემს ზემოთ ამადღდა. ვერც ვიკივლე და მაშინვე მის ქვეშ აღმოვჩნდი. თავს არ ვზოგავდი, ხელებს ვიქნევდი; ტალღა კი თავდაყირა მატრიალებდა,

თავის ჭკუაზე მატარებდა, ხან წინ, ხანაც უკან. გათამამებული ბავშვივით იქცეოდა.

ჰაერის ჩასუნთქვის ნაცვლად მარილიან წყალს ველაპავდი, ამოხველებას ვცდილობდი, მაგრამ ისევ და ისევ ზღვის სიმღალაშეს „ვაგემოვნებდი“.

ბოლოს, როგორც იქნა, თავი დავადწიე ტალღებს, ამოვისუნთქე და, რაც ძალა და ღონე შემრჩენოდა, დავიყვირე:

– დედააა!!!

ქალი ტიროდა, ყვიროდა, სახე მოღრეცოდა, იკეცებოდა, იკრუნხებოდა, ზღვაში შემოვარდნას ცდილობდა. მაგრამ ვიღაცის ხელი აკავებდა. მორბოდა ჩემკენ, ერთ ადგილას გაშეშებული. ჩაჭიდებული ხელი მეც ვიგრძენი, მაგრამ უკვე ვიცოდი, ძალა რომ გამომღეოდა.

მერე თავზე ისევ ახალმა ტალღამ გადამიარა და ხელეგაწვდილი, თვალეგახელილი ფსკერზე ჩამძირა. ვხედავდი, ზემოდან მომავალ სინათლეს, რომელსაც ვშორდებოდი, ნელ-ნელა ვშორდებოდი. დაგუბებულ ჰაერს უკვე პირიდან ვუშვებდი. ჰაერის ბუშტები წყლის ზედაპირთან ქრებოდა.

სულელეები, მეძებენ.. ხელი, რომელსაც ვეჭირე, ჩემს გაშვებას ვერ პატიობდა საკუთარ თავს. დედასაც ვხედავდი, ქვაზე ჩამომჯდარი რომ ტიროდა და ტივტივაზე დაკიდებულ შვილს ელოდებოდა. რამდენჯერმე დამიძახა, თორნიკეეე! მერე ხელი უსასრულობისკენ გაიშვირა და დაამატა:

– უკან დაბრუნების დროა, დედი!..

მე ისევ ტივტივაზე ვიყავი ჩამოკიდებული, ზურგით სანაპიროსკენ და ჰორიზონტს გაგყურებდი. მზე ჩადიოდა და შემოდგომის მეორე დღეც დგებოდა. დედის ხმა მესმოდა, მაგრამ დაბრუნება აღარ მინდოდა.

– ნუ გეშინია, ცურვა ვიცი! – გაგძახე და ჰორიზონტისკენ ჩაყვინთულმა გავცურე.

წყალი აღარ იყო ამღვრეული. ჩემს წინ ვხედავდი დელფინებს, რომლებიც ხმებს გამოსცემდნენ. ირგვლივ თევზები დასრიალებდნენ. ყველა სხვადასხვა ფერის იყო, მაგრამ ტანს ერთნაირად არხევდნენ.

წყალში ჩვეულებრივად ვსუნთქავდი. შეიძლება, უფრო უკეთაც, ვიდრე ხმელეთზე. ხელებს ვუსმევდი და თევზებს წყლის ფსკერისკენ მივყვებოდი...

მერე მომეჩვენა, რომ სამყარო ამოტრიალდა და ამ დროს გამომეღვიძა კიდეც.

ჩამაძრე!..

ვიწვი, მაგრამ შენ ვერ მხედავ. მე მანამ ვიწვოდი, სანამ შენ დამინახავდი...

შიგნით ვიწვოდი, გულ-მუცელი მეხარშებოდა, ფილტვები კვამლით მეგსებოდა, პირსაც ვერ ვადებდი.

და თუ გავადებდი, ირგვლივ კვამლს, შავ ნისლს ვაფრქვევდი.

შენ გგონია, მე ეს მომწონდა?! მაგრამ შენმა ქცევამ, აი, სანამდე მიმიყვანა...

პირი ბოლომდე გამაღებინა.

ვიწვი, მაგრამ შენ უკვე მიყურებ, შენ უკვე მხედავ და შენ შეშფოთდი!

თავიდან გავთბი, მერე ყველაფერი ამეწვა, ხველება ამიტყდა; ხელებს ვიქნევდი, რომ ეს ცეცხლი თავიდან მომეშორებინა, ჩამექრო, მაგრამ მდგომარეობა უფრო დავიმძიმე.

ახლა სხვაც დავწვი... მიშველე! ჩამაქრე!

გესმის, დახმარებას გთხოვ, ადამიანო!

ახლა კი ვიგუდები. ვეღარც ვსუნთქავ და, ალბათ, შენც ვეღარ გასუნთქებ.

ყველგან ცეცხლია და შავი კვამლი. ნისლი უკვე არ არის. ტკაცატკუცის ხმა ისმის.

ქარი ქრის. ცეცხლი ბობოქრობს.

მე ვდგავარ და ვიფერფლები. დამეწვა ტანი, სულით დავეცი. მიკივია, მტკივა, ჩამაქრე...

თავი ჩიბუხი მგონია. ისეთი ბოლია, თითქოს ბუხრის წინ მჯდომმა გოლიათმა კაცმა დიდი სიგარა გააბოლა და ახლა ბუხარში აღმოდებულ ხმელ შეშას უყურებს.

მაგრამ მე არ ვარ ხმელი, სიბერემდე შორია, სულ ახალგაზრდა ვარ...

სად ხარ?! ჩამაქრე!..

1. რამდენ ხანს დაჰყო ნოემ თავის აგებულ კიღობანში?

- ა) ერთი კვირა;
- ბ) ერთი თვე;
- გ) ერთი წელიწადი.

3. რომელია ყველაზე დიდი პლანეტა მზის სისტემაში?

- ა) ვენერა;
- ბ) იუპიტერი;
- გ) სატურნი.

5. რომელი ქვეყნის ირონიული სახელწოდებაა Uncle Sam („ძია სემი“)?

- ა) აშშ-ის;
- ბ) ინგლისის;
- გ) ჰოლანდიის.

6. რა ეროვნებისა და რა პროფესიის იყო ნოსტრადამუსი?

- ა) გერმანელი ასტროლოგი;
- ბ) ფრანგი ექიმი;
- გ) ჰოლანდიელი ფიზიკოსი.

8. აფხაზეთის რომელ რაიონშია სოფელი აჩირხვა და რას ნიშნავს სიტყვა „ჩირხვა“ ქართულად?

- ა) ოჩამჩირის; ნიშნავს ღამაზ ნარგავს;
- ბ) გულრიფშის; ნიშნავს – მაღალ მთას;
- გ) გუდაუთის; ნიშნავს – თეთრ ქვას.

10. „საქართველოსთვის ჩვენ ბევრჯერ მოგვედით, და როცა მოგვედით, ყოველთვის ვცხონდით!“ – რომელი ცნობილი ქართველი პოეტის ლექსიდანაა ეს ამონარიდი?

- ა) მუხრან მაჭავარიანის;
- ბ) ტარიელ ჭანტურიას;
- გ) შოთა ნიშნიანის.

2. ბიბლიის თანახმად, მზე, მთვარე და ვარსკვლავები უზენაესმა რომელ დღეს შექმნა?

- ა) მეოთხე დღეს;
- ბ) მეხუთე დღეს;
- გ) მეექვსე დღეს.

4. როდის აღენიშნავთ ქართველები ეროვნულ დღესასწაულს „დიდგორობას“?

- ა) 11 აგვისტოს;
- ბ) 12 აგვისტოს;
- გ) 13 აგვისტოს.

7. რა ჰქვია ქალის დაბალ ხმას (იგი ძალზე იშვიათია და შთამბეჭდავი)?

- ა) ტენორი;
- ბ) კონტრალტო;
- გ) სოპრანო.

საკიბელი

უხილავი-უხილავი ნოღარ ღუმბაჰე - ბუღი	3	უხილავი ნათელი ზუზუბ სოტკილაჰას სსოჰნას	32
ზღვისპირა იანაიანი	6	თახბანი ჟაკ პრეჰერი - ჩიტი რომ დანატო	33
უიჩი უეიჩი მამა აკაკი (მეგრულიშვილი) - ბახტრიონის შემთქმულება, ანუ ერთად ღმრთის ჟამი	7	იუიითან ჟილიში ვანტანო კოტეტიშვილის სიტყვა	34
ნება, ვინ მოჰქიბა? ანა კალანდიაჰე - ხანდანიანი ციხეები	10	13 თვე და 13 დღე ნანა ჯანტუღია - შარტავას ბუნდის ტყვედ აყვანას ის მთავრობის სახლის ფანჯრიდან უშურებდა	36
საჩინო თახილი ლიანა სამაღალაშვილი - მხატვარი ფილი "მიმონო" 40 წლისა	12	იჩინ ნახშირი	40
უიხეი	17	უიჩი ანა ონიანი-ლაჰეჰე - აკვანი	41
ო, ენე ჩემო სულხან-საბა ორბელიანი - ბრძენი და მდიდარი	18	ბენეა მხიანებელი მარინა ჟორღანი - რომ არის უნიკალური კოლექტი?	44
უიჩი დანი ახვლედიანი - სოხუმი ჟოველთვის ერთი ბუნდი იყო	20	იხთიანი - 850 სერბო ურუჟიანი - კიდე ერთი „გოგონისტყალისანი“	46
უიჩინაუი ივანე კრამსკოის „უცნობი ქალი“	24	თახბანი ალვის ირანეჰი - უკან მოიხედე, ვარდების მღვდლისკენ... ..	50
უინს ეიქანს ქინი ალექსანდრე ჟორჟიანი - ჩემი დიდი ბაბუა (ცნობილი ეპიდემოლოგი – ალექსანდრე ბრიბოლია)	26	იჩინი ბავშვობაში ჰანს ქრისტიან ანდერსენი	52
უიჩი ნუნუ ჯანელიძე	30	ღაჟიონი ელენე კვანტალიანი - მოვლივარ... .. ჩამაძრე!.. ..	56 57
		ღანეაჩი სანეაჩი	58

ჩვენი მისამართი:

ქ. თბილისი, უზნაძის ქ. № 68.
ტელ.: (+995) 598 93 92 84;
(+995) 599 12 66 80;
ელ-ფოსტა: jurnali.ialqani@gmail.com

იალქანი № 2 (37). 2017 წ.
აფქიო № 2 (10). 2017 წ.

ტირაჟი: 500 ც.
ფასი სახელმუქრულეზო.

"მბჯილი". ციხი ჯოჯოხეთი. 1968 წ. ნ. სიმონი